Biblioteca Ce[illegible]a
Pagina a
H[illegible]-Deva

ANCHETA „GAZETEI LITERARE“:
CULTURA CINEMATOGRAFICĂ

Eugen Ionescu despre Pavel Dan

FĂNUȘ NEAGU: „LUNA, CA O LIMBĂ DE CÎINE“ – NUVELĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

pagina 2: L. RAICU — Cronica literară
pagina 3: PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Anul XII, Nr. 32 (695) joi 5 august 1965 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ — 8 pagini 1 leu

ANTON BREITENHOFER

GRANITUL CARPAȚILOR

Copleșitoarea, grandioasa impresie pe care a făcut-o Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român stăruie mereu vie în mintea tuturor. Ea n-ar putea fi descrisă pe scurt în cîteva cuvinte. S-ar putea relata în acest fel, lapidar, doar faptul că la Congres s-a prevăzut mersul mai departe al istoriei acestei țări și că s-a hotărît viitorul luminos al poporului nostru. Entuziasmul celor trei mii de delegați și invitați, în clipa cînd partidul nostru a început să se numească din nou Partidul Comunist Român, a fost de nedescris. Nu e o exprimare hiperbolică. E mai curînd un fel de a reda extraordinara însuflețire, voința și hotărîrea comuniștilor de a traduce în fapt istoricele hotărîri adoptate. Ne-ar trebui mult mai mult spațiu pentru ca să putem defini însemnătatea acestui congres. Poate că vom reuși mai curînd să facem aceasta cu ajutorul unei comparații.

In mijlocul țării noastre se găsește frumosul univers al Carpaților. Priviți din cîmpie, Carpații par un zid de piatră acoperit de păduri de brazi. Priviți de sus, ei sînt o mare de piscuri, de stînci, de văi adînci. Riurile își au aici izvorul, apoi străbat cîmpiile și curg spre marea care-i întîmpină. Universul acesta de stîncă are o veșnicie a sa. Ar mai rămîne poate încă de dorit ca piscurile semețe ale Carpaților să se avînte și mai sus spre soare. Dar munții n-au voință. Și-apoi nici nu le este dat să crească, să se depășească. Acesta este privilegiul oamenilor. Mai ales cînd în fruntea oamenilor se află comuniștii.

Congresul nu și-a luat sarcina să pună o coroană pe creștetul Carpaților noștri. Comuniștii vor însă să dureze din granitul Carpaților un edificiu spațios, care va da adăpost și ocrotire pentru totdeauna uzinelor înfrățite cu ogoarele, orașelor înfrățite cu satele. In vîrful acestei clădiri va filfîi steagul roșu al concordiei, al bunei stări, al păcii și socialismului. O construcție plină de lumină și soare, care însă va ține piept oricăror furtuni ale istoriei. Prin măreția și frumusețea ei, această clădire monumentală, din granit roșu, înălțată din inițiativa comuniștilor și cu osîrdia și talentul întregului popor, va face să crească mult de tot faima și strălucirea crestetelor Carpaților noștri.

NICOLAE DELEANU

IMAGINI EDIFICATOARE

Era în vara anului 1899. In iulie — exact acum 66 de ani. Prigoana dezlănțuită împotriva socialiștilor de către guvernul conservator — aflat în bună și monstruoasă coaliție cu liberalii — atinsese un punct culminant. Sute și mii de țărani din județele de cîmpie ale Dunării zăceau în temnițele tribunalelor și prefecturilor de la Turnu-Măgurele, Giurgiu, Caracal, Slatina. In acest din urmă oraș de reședință moșierească, jandarmii trăseseră în țăranii care invadaseră gara, cu nădejdea să poată elibera din vagoanele plumbuite pe deținuți, frați de-ai lor într-un sărăcie, care erau transportați la Curtea de Apel din Craiova.

Fărîma de opinie publică cinstită, din țară, trăia zile de emoție și indignare.

Ce se întîmplase?

Vechea mișcare socialistă de la noi, denumită uneori impropriu *mișcarea generoșilor*, săvîrșise „crima“ de a încerca lărgirea cîmpului ei de propagandă la sate, deci acolo unde de veacuri domneau bezna și exploatarea cea mai cruntă. Cu doi ani în urmă, în 1897, congresul partidului social-democrat hotărîse extinderea propagandei dincolo de barierele orașelor, în care scop alesese o comisie de propagandă la sate. Dar nu o propagandă cu lozinci și țeluri socialiste, ci, deocamdată, de lămurire a robilor

(Continuare în pagina 7)

TUDOR ARGHEZI: TABLETĂ

FLOAREA-SOARELUI

Geneva n-a fost aleasă fără sens ca orașul cel mai potrivit pentru dezbaterile intercontinentale. El e și punctul cel mai bun de ascultare a vocilor naționale, la poalele Muntelui Alb — **Le Mont Blanc** — monumentul cu piscul de ghiață, călare pe fruntariile franco-italiene, dintre Alpi. Ecourile lui, citite în ziarele Confederației helvetice, se încrucișează, răsfrînte în tiparul rotativelor din toate cantoanele.

Au trecut numai cîteva zile de la inaugurarea tunelului străpuns dintre Italia și Franța prin inima de piatră a uriașului Munte din perspectivele Genevei. In strictă parteză, s-au întîlnit să ciocnească șampania de biruință a stîncii, șefii celor două state cu capitalele Roma și Parisul, generalul de Gaulle și președintele Saragat. Opinia publică interesată se aștepta la mai mult din întîlnirea celor două personalități politice, decît o ciocnire de cupe spumante. Decepția: nu s-a întîmplat altceva nimic.

Dar dacă așteptările occidentului somnolează în letargie nu prea bine prevestitoare pentru interesele unei Europe în 6 state rămasă mai repede în 5, România din părțile soarelui-apune s-a împărtășit cu o lumină nouă.

Presa de toate limbile și riturile e plină de România. Congresul din București preocupă ca un adevărat și mare eveniment desfășurat în aer liber și în prezență universală.

Partidul românesc nu avea nimic de ascuns, nici accentul ideilor, nici argumentele, nici ritmul sau certitudinea credinței oratorilor lui. Inițiativa românilor în era atomică, de bombe A și de bombe H, a căzut din fericire pacifică și amicală, ca o super-bombă, uimitor de neprevăzut.

Pînă deunăzi valorile românești reprezentau în strictă finanță niște gologani ai francilor și valutelor străine. Azi e vorba de Valoarea națională românească.

Încordați-vă viorile, mesteri ai imnurilor și ai cîntecelor noastre. Înmuiați-vă, pictori, pensulele în lumina țării și voi poeți ascuțiți-vă condeiele în care scapără luceafărul lui Eminescu și doinele străbune. Sculptori, ridicați-vă dalta și spargeți misterele marmorei albe — și duceți-vă reveria și geniul pînă departe, peste neamuri, mereu mai departe pînă la sfîrșitul veacurilor, care, v-aș spune la ureche, că pentru România nu vor sfîrși niciodată.

Geneva, august 1965.

Belșug – 1965
de Ion Bogoi

ȘERBAN CIOCULESCU

DESPRE TÎNĂRA NOASTRĂ GENERAȚIE DE SCRIITORI

Nu se poate usca bine cerneala unui verdict literar, fără ca neprevăzutul să nu-i atace sărurile. Este o lege a mișcării, a dezvoltării, pe care o evidențiază în chipul cel mai net sectorul poeziei și prozei tinerilor, ale căror prime volume sînt repede lăsate în urmă, obligînd probitatea criticului să le urmărească fenomenul creșterii în periodicele devenite neîncăpătoare, în cenacluri și chiar în publicațiile cotidiene.

Dar, mai întîi, ce însemnează, în literatură, tînăr? Ion Brad este, ca și Ion Horea, tînăr — și tînăr ar fi fost în mijlocul nostru Nicolae Labiș, ca și regretatul Mihu Dragomir. Tînăr este Nichita Stănescu, dar și Dumitru M. Ion, Fănuș Neagu ca și Iosif Petran... Scriitori încă foarte tineri s-au manifestat încă de acum cîțiva ani, pe cînd alții își anunță sosirea acum, fără să fie, cu necesitate, adolescenți. A stabili cărării de catalog ar fi inutil: criteriul apariției pe orizont este însă onest, avînd și avantajul de a nu lăsa pe nimeni la urmă, după fișe îndoielnice de vîrstă.

In acest sens, anul este bogat. El marchează și o anume orientare, fermă și fertilă, care caracterizează în bloc efortul de creație al celor mai noi scriitori. A pune toate mijloacele literare, și mai ales pe cele destul de vag numite „moderne“, în slujba unui fierbinte patriotism, nu numai sincer, dar și generat în artă de toate marile noastre tradiții, este o încercare serioasă, cu toți șorții de izbîndă, fiindcă cei care scriu sosesc nemijlocit de la izvoarele lor. Desigur, talentul izgonește uniformitatea, pînă acolo încît, nu rareori, opera unui poet poate isca nedumeriri, de prim moment, pînă la aflarea zăcămintelor ei pure. Este cazul **Poemelor** lui Marin Sorescu, întîmpinate inițial cu oarecare stupoare, într-atît modalitatea lor părea contrară continutului. Un creator care „scrie pe cutremure“ și tot așa joacă o cutremurătoare partidă de șah, ai cărui copaci visează urît, ale cărui scaune suferă de [illegible], și care-și citește poemele scaunelor, nu scrie el oare „antipoezie“? Mai cu seamă cînd tehnica lui nudă, de notații bicuitoare, înlătură versului primele straturi de muzicalitate lăuntrică, presupusă indispensabilă? Oare parodistul acesta înnăscut posedă într-adevăr un filon liric? Gravitatea lui sardonică învinge farsa, ori numai o ascunde? Cum trebuie interpretată o poezie care începe astfel: „Eminescu n-a existat“? Întrebări legitime, chiar dacă febrile, și poate undeva, umbrite de un grăunte de gelozie. Iată-l pe Eminescu în versiunea integrală a lui Marin Sorescu: „Au mai existat și niște codri adînci. / Și un tînăr care vorbea cu ei / Întrebîndu-i ce se tot leagănă fără vînt? / Acest tînăr / Cu ochi pătrunzători și mari / Cît istoria noastră trecută și viitoare / Trecea bătut de gînduri, / Din cartea cirilică în cartea vieții / Tot numărînd plopii luminii, ai dreptății, ai iubirii / Care îi ieșeau mereu fără soț“ (**Trebuiau să poarte un nume**, în Luceafărul, 6 iunie 1964).

Este un adevăr: în versul alb, foarte alb, al poetului, se spune despre niște „oameni simpli / pe care-i chema: Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, / Sau

(Continuare în pagina 7)

PERPESSICIUS

O MONOGRAFIE ION GHICA (I)

Comemorarea a trei pătrimi de veac de la moartea lui Vasile Alecsandri nu era de conceput fără prezența lui Ion Ghica, autorul celebrelor *Scrisori*, ce l-au înfrățit de-a pururi în conștiința cititorilor, corespondentul, poate cel mai fecund și cel mai statornic al poetului, de-a lungul unor existențe, lungi și generoase, ce, nu o dată, s-au desfășurat în spiritul celei mai ceremonioase simetrii. Și inițiativa acestei convocări revine deopotrivă lui D. Păcurariu și Editurii pentru literatură, și ea este cu mult mai mult decît o simplă amabilitate protocolară. Ea se traduce printr-o splendidă monografie, erudită și agreabilă în egală măsură, atît în esența cît și în prezentarea ei grafică, îmbogățită, după o fericită tradiție, ca un excelent album iconografic, fixînd cîteva din cele mai de seamă momente biografice ale scriitorului, de la imaginea conacului din Ghergani, cu majestuoasa alee ce duce la gară, cu facsimile după autografe, cu stejarul copilăriei, și lăcașul de veci al scriitorului, toate în perimetrul aceleiași reședințe. Dar, evident, nu de toate aceste elemente, oricum, oricît de interesante, periferice, e vorba, cît despre monografia însăși, despre multiplele ei merite și despre caracterul ei integral, pe care D. Păcurariu nu numai că l-a intuit cu justețe, dar nici n-a purces la realizarea lui înainte de a fi procedat la acele prospecțiuni documentare, ce pe de o parte i-au lărgit orizontul cercetărilor, iar, pe de alta, l-au pus în situația de a rezolva unele probleme, în litigiu, și obscure, de istorie literară.

Cînd, la capătul unei extinse cercetări a memorialistice! lui Ion Ghica, la care vom reveni, și-n încheierea monografiei sale, D. Păcurariu vorbește de „multilateralul“ și „complexul“ Ion Ghica, d-sa are perfectă dreptate, atît de multiple și atît de variate sînt planurile în care s-au exercitat energia și darurile de înfăptuitor ale omului politic sau de cultură. Dacă, însă, d-sa are aceeași dreptate, și cînd socotește că gloria de memorialist a lui Ion Ghica a avut de pătimit tocmai de pe urma multilateralității, a complexității sale,

(Continuare în pagina 7)

NICHITA STĂNESCU

OCHIUL ȚĂRII

Ochiul țării veghează,
Privirea lui se pierde undeva
într-un punct fix, aflat între stele.
El este clar,
neînnorat, el veghează.
În jurul privirii lui
viețile noastre urcă-n spirală.
Noi sîntem frunzele unei iederi
nesfîrșite,
înfiorate de vîntul acestui secol
revoluționar.
Ochiul țării veghează,
privirea lui, infinită coloană este,
sprijinind
cumpăna unei fîntîni
sub care Timpul
se-adapă.

DUMITRU MICU: JURNAL

LIRICA ȘI TIMPUL ISTORIC

Din romantism începînd, o voce pe care o auzim neîncetat în poezia europeană e aceea a poetului în conflict cu societatea, dacă nu cu lumea, a poetului suferind de „răul secolului“. Urmașii romanticilor solitari, „poeții blestemați“ au făcut o poezie a refuzului valorilor consacrate, a retragerii fără iluzii în labirintul interior, a automistificării lucide și autopersiflării. Expresie a unor experiențe interioare dramatice sau numai a căutărilor de ordin formal, a resemnării sceptice ori a sforțărilor de „salvare“, a revoltei sau a evaziunii, lirica occidentală neanimată de idealul revoluționar contemporan este proiecția spirituală a unei umanități ale cărei valori se dovedesc, la examenul timpului, insuficiente.

Sensul în care evoluează lirica noastră e altul.

Principala și cea mai fecundă consecință a modificării opticii scriitoricești în condițiile transformărilor din patrie s-a concretizat în poezie în ceea ce am putea numi cu o expresie figurată, *reabilitarea realității*. Părăsind lumile iluzorii, poeții își întorc privirile către existența reală. Această întoarcere apare în perspectivă istorică, într-un totul firească. Divorțul poeziei de realitate fusese provocat, în ultimă analiză, de refuzul ei de a accepta existența burgheză. Prin distanțare de viața imediată, o seamă de poeți din trecut exprimau neaderența lor la o societate stăpînită de „diavolul galben“, cu încredințarea, uneori, (neautorizată de situația obiectivă) de a nu-și putea găsi loc în cuprinsul nici unei societăți. Trăind printre himere, mulți poeți aspirau de fapt (poate, fără a-și da bine seama) la o altă viață, pe care nu și-o puteau reprezenta sau și-o reprezentau cu greu, înfăptuită în sfera terestră. Procesul istoric de după 23 August 1944 a demonstrat posibilitatea efectivă a edificării unei lumi drepte, adică a integrării versului îndrăznet în realitate. De acest fapt, unii dintre poeții noștri erau convinși demult. Ei vestiseră, aluziv sau direct, cu mulți ani înainte iminența revărsării zorilor „unei alte ere“. După Eliberare, „vremurile mari“, pe care cîntăreți însingurați, ca Bacovia, le presimțiseră, iar artiști înregimentați în oastea viitorului, condusă de partidul muncitorilor le anunțaseră ca iminente, erau realitate. Ancorarea în real, îmbrățișarea tendințelor spre o

(Continuare în pagina 7)

CĂRȚI

ION PILLAT: Poezii

Cele vreo 450 de pagini ale antologiei prefațate de Aurel Rău cuprind peste 300 de poeme originale selectate din mai mult de 15 volume și întregite cu traduceri din vreo 40 de poeți aparținînd literaturilor americană, engleză, franceză, germană și spaniolă. De altminteri „echivalențele lirice", cum li se spune în această generoasă ediție tălmăcirilor, ocupă aproape jumătate din sumarul culegerii.

Dacă Tudor Arghezi își încredința tiparului prima-i carte de versuri la 47 de ani, apoi Ion Pillat — cred de departe cel mai informat poet al nostru dintre cele două războaie — își încheia atît activitatea literară cît și viața la vîrsta de 50 de ani. Mărturisirile produse pînă azi, inclusiv aceea a fiului său, intervenită cu prilejul împlinirii a două decenii de la dispariția poetului, dezvăluie capacitatea unui travaliu fără poticneli și suspensii, dispensat de amenda reveniriior. Este și ceea ce explică prolifica lui operă, între coperțile căreia se închid — în afară de versuri — antologii, studii, prefețe, numeroase eseuri, unele înmănunchiate în tomuri (v. **Portrete lirice**), altele risipite prin reviste, apoi conferințe fie în Capitală, fie în diferite orașe ale țării sau rostite la radio. La fluența care l-a caracterizat, la rezonabilul capitol de ore de lucru rezervate poeziei seam și dimineților, rezultatele întrec așteptările.

Pillat a scris mult și n-a exitat să publice tot ceea ce a fost abundent, experimentînd formule, apelînd la folclor și la izvoare străine, inovînd o tehnică închistată sub viscul altor condeie și contribuind la întreținerea efervescențelor culturale din ce în ce mai bogate la un moment dat pe meridianele literaturii noastre. Dacă personal n-a îndrăznit cît a înțeles, neîndoielnic este însă că a gustat la alții din plin și cutezanțele pe care sieși nu și le-a îngăduit. Iar asta poate și fiindcă grija ușoarei teoretizări tradiționaliste se substituie cînd și cînd elanului pur, zborului liber, fără taxe programatice. Lira aceasta apreciată de mari poeți europeni și contemporani, omul acesta care citea fără sațiu și fără granițe (dar mai ales poezie !), și care a deținut una din cele mai frumoase biblioteci de lirică, prefera cu solidă intuiție zeilor străini, „frumoși în templul lor", eternităților patriei și a optat, în locul anarhiei, pentru ordine, țesîndu-și foișorul în durate clasice, clasicismul nefiind poate altceva decît însăși trăsătura fundamentală a temperamentului său.

CORNELIU OMESCU: Între două trenuri

Autorul are aproape 30 de ani și debutul său, judicios surprins de G. Dimisianu în prefață, are încă spontaneității de adolescent și orizonturi tipologice timide, cu toate că fișa lui biografică — va observa și prefațatorul — sugerează abundența de trăire a unora din prozatorii americani. Un vălmășag de profesii îi va purta viața prin reliefuri, împrejurări și localități diverse, încărcîndu-i-o cu observații și achiziții de preț. Chipuri de prieteni, de femei voluptuoase și trupețe, de femei ușuratice dar voluntare, de topometri, geologi, copii, de ceferiști, palate, încornorați, chipuri de munți, de ape și de orașe.

În cele șapte proze ale lui Corneliu Omescu, (ultima însumează mai mult de jumătate din cuprinsul paginilor cărții), toți eroii sînt sănătoși, posesori de voință și energii, dominați de instinct și profesează un firesc în gesturi, moravuri ori limbaj de la care pînă la literatură uneori parcă mai este. Căci oricît de mult am aplauda obișnuitul, directitatea, necontrafăcutul, autenticul, instantaneul, totuși abuzul de ele dezavantajează : **Vacs !.., totul a un mare vacs... am spus de o sută și ceva de ori vacs... Vreau să dansez cu o femeie ce n-ai văzut... am plîns ca o muiere mulată de ceapă... E o căldură timpită... Totul e adio și bilci... Un timpit zicea o dată... Văd albastru de foame... Prea mă grăbisem ca un nesimțit...** Mai trebuie să bagi și integralele în dovleac... Materia primă e vie, abundentă, grasă, dar prea omogenă și ea, prea nediferențiată. Cu nume ori fără, anonimi ori botezați, aproape toți bărbații sînt copii ale aceluiași bărbat și aproape toate femeile copii ale aceleiași femei. Autorul reușește să nu-i individualizeze. Cu inesențiale adaosuri ori minusuri, majoritatea lor circulă astfel pe un cliseu inițial, căruia citeodată i se schimbă numele, literele etichetei, tăblița de la gît. În alți termeni s-ar putea spune că se apelează la prea multă fizică față de cît de puțină chimie întîlnim la eroii lui Omescu. Aceștia trăiesc foarte aproape de instinct (**îi văd cum se luptă ca niște cîini și mă mir de ei**) și foarte aproape de brutalitate (**îmi trăznì un pumn în arcadă... Imi arse un pumn sub ochi... Și i-am izbit... Nasul o suci spre casă, bușind-o cu pumnul,** etc.). Bărbații beau, se turmentează, se înjură, se bat, mănîncă dumicați de carne crudă, se cară apoi în spinare or sînt cărați în circă de femei „bine legate și cu părul roșu" dorm prin grajduri și-i ling vieții, citesc **Educația sentimentală**, ori sînt înșelați fie de femei cu „ochi tari", fie de altele care culeg „înghețata cu virful limbii". Nu într-o singură bucată, personajele își vorbesc astfel: — **Ești un prost. — Ești un viței... ah te dau draculuî Zău că te dau draculuî... dă-o dracului pe Magda...** sau **Dă-o în... Vrei să fiu vulgar?**

Corneliu Omescu e cu toate acestea un condei de talent, sensibil la emanațiile lirice ale existenței, cu un bagaj de trăiri neamenințat de secare și sprinten în linii, concretizînd fericit esențialul. Sub ecranul spontaneităților lui narative își plimbă ades lumina cîte o metaforă căreia nu i-ar sta rău nici în rama unui poet : **Frica intră pe ochi și e albastră... Printr-o spărtură de nori ieși o lună mare să-mi numere pașii...** Singurătatea **Venea dinăuntru, tiptil, ca o topire,** etc.

Cînd va crește mai mulți eroi neasemănători unul cu altul, fiecare cu existența, viziunea, psihologia și lumea lui; cînd va renunța la excesul de „oralități" și va urca la conflicte ; cînd filozofărilor naiv minore în legătură cu moartea mică și moartea mare ori cu eurile o să le prefere înțelesurile proceselor sufletești mai complicate și mai adînci, cînd — așa cum scrie el — o să facă altfel de doi pași, celălalt fel de doi pași atunci proza lui Corneliu Omescu va ridica adevărate probleme de viață și va implica în discuție un cimp noțional complex, poate. Deocamdată cele șase proze mărunte plus una mai dezvoltată constituie exercițiul și repetițiile dinainte de spectacol ale unui Peer Gynt cu experiențe promițătoare.

Ion CARAION

LEONIDA NEAMȚU: Celălalt prezent

Moartea Marianei Anca, din finalul cărții, și plecarea pe front a eroului, Luc, transmit sentimentul apropierii de „celălalt prezent", de fapt de viitor către care înduiește Luc. Atmosfera uscată a unui oraș dunărean din afara frontului, în care personaje delicate își trăiesc ultimele zile ale adolescenței, se exprimă fără întîmplări, prin sentimente palide în mijlocul meschinăriei ori încercări de inteligență în banalitate. Luc și prietenul său discutînd invariabil în „Ba da". „Ba nu". dar mai ales haita schimbăcioasă (Cocktail Simbad, Franz. Dempsey, Izabella, Stan, King Charles, Saint-Germain, Burcus, Krin. Suzana-Viki, Tarzan, etc.) a negustorului de cîini Flentea, înconjurînd simbolic pe Luc, dau tonul nepatetic dar și nenuanțat al povestirii. Epica propriu-zisă lipsește și majoritatea detaliilor nu se ridică la o semnificație artistică. Fluența replicilor însă, uneori chiar improprietățile expresiei (Ex : „La fereastră stătea Virginica. Admirase toată scena. O rontăise cu plăcere ca pe o aripioară de pui, și acum ar mai fi dorit un supliment" etc) iuțesc ritmul spre un final, dacă nu surprinzător, oricum mai semnificativ. Cîteva pagini au densitate. Remarcabile, în contextul cărții, sînt capitolul 20, cu note poematice discrete și capitolul 27 — moartea negustorului de cîini.

Se simte însă parcă o insuficientă umanizare a personajelor, deși intenția există. Renunțînd la complicațiile unei narații prea bogate, autorul nu urmărește, nici măcar fragmentar psihologiile, surprinde reacții izolate, întîmplător repetabile și cade uneori în bombasticism.

Proporția între viața interioară a adolescenților și sărăcia faptelor, odioase însă, petrecute în oraș, se dublează cu dialoguri vioaie despre cîini care transmit bilete cu replici din Shakespare, despre teorii fals-naive și acțiuni strînse într-una singură — „Finis", despre dragoste și moarte.

Gh. ANCA

Alb negru

CRITICA ȘI EXCLAMAȚIE

Într-un articol publicat nu de mult cutezam să numesc o seamă de dificultăți pe care le întîmpină critica în exercitarea misiunii sale, arătînd că subiectivismul neînfrînat al unor autori (scriitori sau critici) e de natură să prejudicieze adînc acțiunea de evaluare estetică a fenomenului literar actual. Să-mi fie însă îngăduită, mai întîi, autocitarea cîtorva pasaje spre edificarea deplină a cititorilor. Scriam : „O critică dreaptă, întemeiată pe criterii ferme de apreciere estetică, decisă să promoveze valorile autentice, e lucru sigur că va alimenta destule nemulțumiri personale, destule amărăciuni (unele mocnite, altele afirmate pe față, în forme vehemente)". Și conchideam : „E lesne de înțeles că o atmosferă literară purificată, neagitată artificial de fulgerele unor minîi vindicative — reacție a vanităților rănite — un climat în care critica să-și poată formula opiniile, cît de drastice, fără temerea că va stîrni antipatii și animozități, un astfel de climat va fi cu deosebire favorabil acțiunilor constructive, căutărilor fertile, afirmării bogate a talentelor".

Formulam, așadar, cîteva condiții absolut minimale, cred eu, pentru activitatea normală a criticii și nu aș fi făcut-o dacă nu ajungeam la concluzia că ignorarea lor este încă, din nefericire, o realitate a vieții noastre literare, cu consecințe pe care oricine le poate bănui. Că așa și nu altfel stau lucrurile, mi-a confirmat-o, mai repede decît mă așteptam, reacția scriitorului Eugen Barbu, care, pentru îndrăznеala de a fi exprimat gîndurile de mai sus, găsește de cuviință, într-o notă din ultimul număr al **Luceafărului**, să mă țintuiască la stîlpul infamiei.

Să admitem că fenomenele nefaste pe care le semnalam (nu eu primul) sînt mai mult în închipuirea mea, că totul merge bine în viața literară : criticii își fac datoria cu simțul răspunderii, iar autorii, fără excepție, nu exercită nici un fel de presiuni sau influențe extraliterare asupra acestora. Să acceptăm, cu Eugen Barbu, că aș fi exagerat lucrurile. De ce, totuși, această furie (de parcă aș fi atins o mană deschisă), de ce această grindină de invective, împotriva unor afirmații a căror valabilitate, cel puțin de principiu, nu cred să poată fi contestată. Nu cumva, citind articolul meu, tov. Eugen Barbu și-a adus aminte de obiecțiile critice pe care le făceam, într-o cronică, volumului său **Prinzul de Duminică ?**

Trec peste glumele ieftine, de gust îndoielnic, făcute în nota amintită, căci a zăbovi, cît de puțin, în această zonă joasă a discuției, înseamnă a oferi preopinentului meu o satisfacție pe care, din respect pentru cititori, mă văd nevoit să i-o refuz. De altfel, tov. Eugen Barbu îmi dă asigurarea că nu mă paște, de nicăieri, nici o primejdie („nu te omoară nimeni, domnule"). Și drept este : chiar de-aș fi avut cîndva, cine știe cum, asemenea funebre presimțiri, intervenția domniei-sale din **Luceafărul** a fost de natură să mă liniștească deplin.

Să urmărim însă zondul problemei. Cel mai mult pare să-l fi scos din fire pe tov. Eugen Barbu următoarea afirmație a mea : „Mă îndoiesc de eficiența unei dispute, atîta vreme cît cei care o poartă nu fac încercarea de a-și sprijini punctul de vedere prin argumente — condiție fără de care adevărata critică e de neconceput. E frumos și lăudabil să avem atitudini, convingeri, dar acestea se dobîndesc prin studiu, prin cercetare și efort de înțelegere". Ce riposată mi se dă ? Citez din nota amintită : „Nu înțelegem de unde a rămas gustul ăsta pentru procesul verbal, plin de lucruri deja apuse, așa-numita **expoziție de motive** la lectura căreia simți că-ți vine să te dai cu capul de pereți, cînd există exclamația". Așadar asta era ! Să lăsăm argumentele, „expoziția de motive", analiza în spirit științific, rigoarea demonstrației critice fiindcă avem la îndemînă exclamația. Și în sprijinul acestei ciudate teorii asupra criticii sînt invocate numele lui Ibrăileanu, M. Ralea, G. Călinescu, Paul Zarifopol, Al. Rosetti, Camil Petrescu. Într-adevăr, nu te poți opri să nu exclami : e culmea !

Dar aici e și o gravă confuzie. Exclamația aparține unui stadiu primar de percepere a frumosului estetic sau, mai pe înțeles, discuției la cafenea, pe coridoare ori pe bulevard. Numai acolo auzim : „îmi place" sau „nu-mi place", „e splendid", sau „m-a plictisit". Cît privește actul critic, el începe abia atunci cînd se produc argumente în susținerea impresiilor de gust și aici e, cum știe oricine, însăși rațiunea de a fi a acestei îndeletniciri.

Să vedem însă unde ajunge tov. Eugen Barbu punînd în practică ideile sale despre critică. Avem, în acest sens, numeroase mărturisiri ale sale, și mai vechi și foarte recente, date ca profesii de credință. Procedînd, cum ne îndeamnă, prin exclamație, puține valori ale culturii universale au rămas neatinse de impulsurile sale negatoare. Mai de mult plănuia să scrie eseuri anti-Dante și anti-Shakespeare. Mai de curînd găsește că opera lui Stendhal conține „pagini nesărate" ; proza lui Thomas Mann i se pare „ternă", neavînd decît meritul „de a-mi fi sugerat culegerea dintr-un imens **Jurnal** propriu", despre Huxley: „Mă face să casc" ; Salinger : „o decepție", și de asemeni : „mă face să casc" ; cutare carte de Moravia e o „operă veche, recunoscută" (auziți ? **neiterară** !) **Marea călătorie** a lui Semprun este „dramatică, dar făcută, lipsită de spontaneitate" ; **Jenny** de Caldwell e „sinistră" ; Braine „mai nimic" ; Saroyan ; „înegal, plin de umanitate, dar atît, nu are fior", Italo Calvino : „impracticabil" (cum adică ?!). Un hatîr, i se face lui Dostoievski ai cărui **Frați Karamazov** îi „cad foarte bine" tovarășului Barbu, după propria sa expresie. În treacăt, o lovitură de spadă și în direcția altor arte („pogoanele de pînză fotografică ale lui Delacroix"). Cît despre poezie, Eugen Barbu nu mai are răbdare să detalieze, viziunea sa e globală. Nici mai mult nici mai puțin propune (**asta întrecîndu-le pe toate !**) : **„o imensă pauză în lirica universală"** care ar fi căzut, chipurile, „în manierism".

Așadar Stendhal, Thomas Mann, Huxley, Moravia, Caldwell, Salinger, Semprun, Braine, Saroyan, Italo Calvino — iată scriitorii pe care Eugen Barbu a ținut să-i treacă pe sub furcile caudine ale „sistemului" său critic. Să ne închipuim însă ce s-ar întîmpla dacă metoda preconizată de dînsul ar extinde, și toți criticii și-ar părăsi uneltele obișnuite spre a le înlocui cu exclamația. Ar fi, — hai să folosim și noi o metaforă a notei din **Luceafărul** — cu adevărat apocalipsul literaturii, în ale cărui flăcări s-ar mistui de-a valma și **Divina Comedie**, și **Război și Pace**, și **Frații Karamazov**, și **Prinzul de Duminică**. Dar pe un astfel de drum nu vă vom urma, tovarășe Eugen Barbu, oricît vervă pamfletară a-ți consuma dumneavoastră invitîndu-ne.

G. DIMISIANU

„RAMURI" Nr. 7/1965

Cu acest număr (12), revista craioveană împlinește un an. Am avut prilejul să subliniem și altă dată calitățile evidente ale tinerei publicații: la un bun nivel publicistic, colaborări de prestigiu, efervescență. Numărul de față confirmă și el aprecierile anterioare. Grupajul *Partidul — îndrumător al gîndirii românești* reunește semnăturile acad. Ștefan S. Nicolau, A. Avramescu, O. Onicescu, A. Kreindler, compozitorului Ion Dumitrescu, prof. univ. dr. N. Al. Rădulescu — omagiu fierbinte ziditorului noii noastre culturi, Partidul Comunist Român.

Ca întotdeauna, sectorul publicistic este bine reprezentat. Se citesc cu interes seria de portrete ale unor comuniști, *Unul din cei 1.400.000*, ca și mărturiile lui Mihai Pelin și Petre Dragu, toate dedicate aceluiași măreț eveniment, Congresul Partidului. În aceeași ordine, materialul *Dialoguri despre România* consemnează o serie de declarații semnificative ale unor personalități de peste hotare.

Continuînd ancheta sa despre problemele poeziei, revista găzduiește un interviu cu Mario Luzi, primul dintr-o serie de interviuri pe care Dragoș Vrînceanu le-a solicitat unor poeți italieni. Ca întotdeauna, rubricile *Actualități universitare*, *Cronica ideilor*, *Cronica științifică*, *Breviar*.

Poetul M. R. Paraschivescu susține rubrica de „Corespondență".

Versuri semnează Tiberiu Utan (*Fără umbră*), Ion Sofia Manolescu (*Muntele cu aripi albastre*), Sina Dănciulescu, Nadina Cordun și alții. Poemul lui Adrian Păunescu *Numele nostru de familie* suferă de o dilatare neîngăduită care permite pe lîngă pasaje realmente frumoase și altele de un tern exasperant, ca acesta de pildă : „Odată am rămas fără să vreau / în Sibiu, trenul plecase / Zadarnic am fugit să-l mai ajung. / Orele acelea trăite de mine-n Sibiu / M-au înflăcărat / atît / încît aș fi stat încă mult timp acolo". Traduceri din lirica universală semnează Vasile Nicolescu (un poem de Robert Desnos), Geo Dumitrescu, Veronica Porumbacu, Ion Caraion, Petru Sfetca ; două poezii inedite de Mario Luzi (trad. Dragoș Vrînceanu) și Ilarie Voronca (trad. Mihai Rădulescu). Mai citim un foarte bun reportaj de Șt. Bănulescu și un poem în proză de Victor Frunză. Cronica literară este semnată de Mihai Ungheanu.

Înregistrăm și prima apariție, intitulată *Omagiu*, din „Colecția revistei Ramuri", „confruntări și elanuri lirice" datorate unui număr impresionant de poeți și reporteri din regiunea Oltenia. Pe lîngă semnături consacrate (Eugen Constant, Paul Anghel, V. Băran, Petre Dragu și alții) pagînile se deschid și unor debutanți ca și raposodului popular Gheorghe Nistor Ungureanu.

G.-R. CHIROVICI

● O sinteză asupra *Personalității și activității lui Nicolae Iorga* semnează Vasile Netea în *Revue roumaine d'histoire* nr. 1/1965. Autorul, la 25 de ani de la moartea marelui istoric și scriitor, evocă personalitatea de tip voltairian, cum o numea G. Călinescu, și opera uriașă, de importanță epocală a lui Nicolae Iorga. Articolul face un comentariu enumerativ al operelor sale istorice, trece apoi în revistă activitatea literară cuprinsă în lucrări de critică și istorie literară, memorii, poeme, opere dramatice. Vasile Netea îl prezintă pe Nicolae Iorga ca pe un creator de prima mînă care a contribuit la definirea și îmbogățirea umanismului european contemporan. Subliniind, totodată, contribuția țării noastre, prin figura marelui istoric, la dezvoltarea culturii universale, autorul enumeră academiile, colegiile și universitățile pe care le-a onorat prin vulcanica sa prezență. E un articol informativ-bibliografic conceput pentru străinătate dar util, deopotrivă, și lectorilor români care așteaptă publicarea unei culegeri din opera lui Iorga și editarea unei monografii cuprinzătoare care să depășească toate aceste preludii.

● Casa regională a creației populare Argeș a editat recent, în bune condiții grafice, o culegere de versuri și proză intitulată simbolic „Cu aripile deschise". Poeții și prozatorii argeșeni închină lucrările lor, cu entuziasm și căldură Partidului.

O parte din semnatari ne sînt cunoscuți din colaborările la reviste : tinerii poeți Dumitru M. Ion și Nicolae Ioana (cunoscuți mai ales din *Luceafărul*), Ion N. Voiculescu (prezent încă din 1945 în paginile revistei *Lumea*, condusă de G. Călinescu).

Regretăm că ilustrația cărții, adecvată și realizată cu mult gust, e anonimă ; ne-ar fi făcut plăcere să fi citit și numele graficianului.

Tematic, poezia frecventează subiecte și idei contemporane. George Cristea Nicolescu, în căutarea unui drum propriu, își prezintă *Bătrînii* citind :

„Nu tulburați clipa ! E prea sfîntă
în ochii
tîrziu deprinși cu cititul. Anii
tineri s-au dus
în bolovani și lucruri fără să știe"

La Dumitru M. Ion căprioara devine un simbol al copilăriei :

„Oamenii aceia cu trupul de cîine
Mi-au mușcat copilăria
și-au alungat-o din mine.
Aici mi-a murit căprioara
sfioasa căprioară din mine
Aminte mi-aduc...
Aici s-a născut un oraș
și s-a născut o altă căprioară
plăsmuită în noua zidire"

O poezie scrisă, am spune, cu o febră lucidă, semnează Nicolae Ioana ; un fragment este edificator :

„Fratele meu mai mare știe cînd
pleacă păsările
și cînd se vor întoarece înapoi
cu amintiri sărate în aripi.
Știe drumul secret al semințelor
de la buzele pămîntului la inimă,
cînd însuși pămîntul se îndreaptă
spre noi
cu pași înverziți ai plantelor"

Ar mai trebui citate versuri din Florea Stanciu Alunis, Nicolae Cochinescu, Adrian Dumitrescu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Meleșteu, C. Dîrnescu, Ludmila Ghițescu, G. Enache, I. Iancu, Elisabeta Nițâ, Gh. Anca, Nicu Lucian, Aurel Iordache dar spațiul unei note nu îngăduie decît menționarea numelor.

Proza e prezentă prin lucrările lui Ioniță Marin, I. Țîriea, Octavian Nica, H. M. Mahu, Dan Bitică și Marin Radu Ene.

E. MANU

● *Tovarășul Horia Bratu ne trimite următoarea scrisoare :*

Tovarășe Redactor-șef.

Pentru orice critic literar, un articol despre G. Călinescu reprezintă un subiect prea apropiat de inima lui, scrierea unui asemenea articol — un eveniment prea însemnat — pentru ca cele cîteva epitete discreditante, lansate în treacăt de autorul notei din numărul trecut al „Gazetei literare" — să nu-mi producă o adevărată senzație de sfîrșeală și sentimentul profundei inutilități a ceea ce scriu.

Nu urmăresc în rîndurile de față să realizez tradiționalul răspuns „energic", bătăios, cu care de obicei se continuă în paginile revistelor obișnuitul duel pe care-l declanșează o notă critică, o apreciere defavorabilă etc.

Ceea ce ar interesa poate — este dezvăluirea mecanismului cu care se acreditează o etichetă implacabilă și se urmărește perpetuarea acestei etichete, independent de conținutul unei activități. Într-o sută de aprecieri discreditante.

Sînt de părere că orice tînăr care redactează o notă are dreptul de a-și exprima opinia asupra oricărui din criticii mai vechi în profesie : în sfîrșit, sînt de părere că un ton civilizat nu înseamnă concesii reciproce neprincipiale. Întrebarea rămîne dacă aprecierile sînt făcute cu suficientă pondere, dacă ele au o bază reală și mai ales dacă în note și în subsolurile revistelor care le găzduiesc, nu există tendința de a transforma aceste note într-un sistem de răfuială, de a lăsa cîmp liber unei agresivități rău utilizate.

Nu am pretenția să obțin, tovarășe Redactor-șef, o notă mare în probleme de stil, dar nici nu cred cum acreditează nota — că stilul meu reprezintă o cortină de fier — un zid insurmontabil pentru perceperea conținutului. Chiar dacă ar fi existat o anumită carență stilistică, aceasta nu poate fi unicul criteriu — și poate că în articolul incriminat există alte aspecte care ar compensa-o. Ar fi fost elementar măcar, ca autorul să dea la iveală cîteva din mostrele care l-ar justifica aprecierea. Nu l-a oprit de altfel nici faptul că este vorba de prima parte a unei lucrări. Desigur că — fiind vorba de un început — articolul este departe de a fi un articol rotund și s-ar putea spune că ideile pe care le conține nu sînt încă suficient de bine speculate, dar ele constituie, fără îndoială premizele reprezintă introducerea într-o cercetare a istoriografiei lui G. Călinescu. Considerațiile despre antropologia și tipologia națională în opera lui G. Călinescu ca un instrument fundamental cu ajutorul căruia marile categorii ale istoriei literare capătă consistență ; problema istoriei literare ca tipologie a scriitorilor, ideea că marii autori ai literaturii române sînt personaje centrale într-o comedie umană în care nu există personaje pozitive și negative ci o finalitate care transcede calitățile și defectele individuale ; ideea că grandioasa „Istorie a literaturii române de la origini și pînă în prezent" este o istorie de tip finalist, că urmărește să demonstreze tocmai forța de creație a poporului român ; folosirea în critică a ceea ce Sainte Beuve denumea metamorfoza, „absorbirea în personajul zugrăvit" ; capacitatea de a transforma un punct de vedere original într-o narațiune, fără, fortare metodologică ; în sfîrșit clasificarea scriitorilor ca o demonstrație a punctelor nodale ale specificului național — iată cîteva din tezele de bază ale articolului asupra cărora autorul nu se pronunță și nu fiindcă le-ar mai fi întîlnit pînă acum în numeroasele studii despre Călinescu, publicate în ultimul timp.

Horia BRATU

„LECTURĂ" Desen de TUDOR GEORGE

SĂPTĂMÎNAL EDITORIAL

PROZA

— Federico de Roberto: *Viceregii*, roman. Traducere și note de Ștefan Crudu. E.P.L.U.

— Thomas Hardy : *Jude Nestiutorul*, roman. Traducere și prefață de Vera Călin. E.P.L.U.

— John Braine: *Viața în înalta societate*, roman. În românește de Any Florea și Constantin Tofu. Colecția „Meridiane", E.P.L.U.

— Petru Vintilă : *Vendeta*, nuvele. Editura tineretului.

POEZIE

— Dragoș Vrînceanu: *Columna* E.P.L.

LITERATURĂ PENTRU COPII

— Ștefan Tita: *Pozne și întîmplări*. Editura tineretului.

— Mircea Sîntimbreanu: *Recreația mare*. Editura tineretului.

— Holger Pukk: *Măștile verzi*. În românește de Tache Aurelian. Editura tineretului.

— Eduard Jurist și Ion Mărtată : *Ediție specială*, un „spectacol de estradă pentru copii". Editura tineretului.

— Victor Sivetidis : *Primul meu desen*. Traducere de Titel Constantinescu. Editura tineretului.

ȘTIINȚE SOCIALE, STUDII, ENCICLOPEDII

— *Dicționarul enciclopedic român*, vol. 3 K—P, Editura politică.

— V. Roman: *Revoluția industrială în dezvoltarea societății*. Editura științifică.

— Florica Lorinț: *Oamenii Nordului*. Colecția : „Pagini de istorie universală". Editura științifică.

— Petre Tăutu: *Ion Cantacuzino*. Colecția: „Oameni de seamă", Editura tineretului.

ÎN CURÎND, REVISTA „LUCEAFĂRUL" VA APĂREA SĂPTĂMÎNAL

În sumar :

- versuri, schițe și povestiri
- interviuri, anchete
- comentarii externe
- cronică literară, plastică, teatrală și cinematografică
- dicționar de istorie literară contemporană
- atitudini și cele mai noi știri din viața culturală
- reproduceri de artă
- cenaclu, poșta redacției
- sport de Eugen Barbu

Manuscrisele încredințate redacției nu se restituie.

Autorii ale căror materiale sînt acceptate vor fi înștiințați în scris la adresa indicată, lucrările urmînd să apară, potrivit necesităților redacționale, în termen de trei luni.

Manuscrisele care nu primesc confirmare în decurs de o lună se consideră respinse.

cronica literară

ștefan bănulescu: „iarna bărbaților"

Eram elev de liceu, în provincie, acum aproape cincisprezece ani, avid de toate întîmplările vieții literare bucureștene, cînd am prins de veste că seria întîia a școlii Mihai Eminescu numără în rîndurile ei un excelent satiric, autor de schițe vesele, „un nou Caragiale", chiar așa suna grăbita știre comunicată de un coleg mai informat, într-o recreație. Revelația se numea Ștefan Bănulescu. Descins în capitala mirajelor, student, imaginea ce-o compusesem mental mi-a fost contrariată : lipsit de volubilitatea tinerește așteptată, și cuvenită, noul Caragiale nu scotea un cuvînt, arătînd în schimb o figură osoasă, gravă, tristă, frămîntată și chinuită. Astăzi înțeleg că privirile sale erau ațintite în interior, pîndind, ani în șir, cu impenetrabilă răbdare, cristalizarea unui misterios univers.

Sînt, firește, realități, în Iarna bărbaților, însă scrutate cu atîta sfîntă seriozitate, cu atîta neabătută și pregnantă gravitate, încît capătă conturele și densitatea unei existențe imaginare. Nici un răgaz de destindere, nici o derogare de la ceremonialul stabilit, o nemiloasă hotărîre de a rămîne în limitele consimțite, într-un climat al observației purificat pînă la asceză și apărat de orice confuzie a planurilor și de orice ispită a divagației curente, parazitare. Fără să ridice glasul, menținîndu-se aproape continuu la tonalitatea cea mai joasă, scriitorul deapănă cu monotonie de oracol o aspră și revelatoare relatare avînd aerul a face grave destăinuiri. Nimic din ce spune nu i se pare neesențial, totul este demn de a fi luat în seamă, privit din perspectiva unei intensități de început sau de sfîrșit de lume. Viața se desfășoară sub ochii săi, ca un ritual plin de enigmatice gesturi, ascunzînd fiecare o semnificație dincolo de orizontul văzut. Oricît de dinamice, actele existenței se mișcă după un tipar hieratic, procesional. Pentru că, la început se face abstracție de finalitatea lor, produc senzația unui univers aflat într-o bizară încremenire.

Scoase din ritmul evoluției istorice, fapte petrecute cu abia cîteva decenii în urmă, în cîmpia munteană, prin bălțile Dunării, prin sate și tîrguri situate de-a lungul fluviului, la cîteva zeci de kilometri de centrul civilizației orășenești, capătă dimensiuni de lume străveche, mitică, zbătîndu-se în captivitatea milenară a naturii.

Mistreții erau blînzi, nuvela care deschide volumul, ne cufundă fără explicații și motivări prealabile, într-un univers de teroare, atotputernic, în care voința tenace și speranța omului singur par cu totul lipsite de sens. Ciudata călătorie cu barca împinsă prin pădurea stăpînită de furtună, în luptă cu apa care-o împresoară din toate părțile, mișcarea viselor, proptite în stejarii amenințați și ei să se prăbușească; elementele puse în cumpănă cu strania tenacitate a omului pornit să caute un liman stabil, un petec de pămînt neinundat în stare să primească sicriul cu copilul mort. Există așadar, în această lume, a spaimei, în care totul în jur se năruie, hotărîrea de a aplica o lege umană. Intuiția contextului e magistrală, cuprinzînd într-o imagine severă și totală, apă, pădure și om, trunchiuri de stejar, vise, bucăți de gheață, crengi rupte, frunze căzute, ierburi uscate, tăcerea, vorbele strigate, ploaia, noroiul, sudoarea, sevele de copaci; împotriva acestei avalanșe stilizate, tragica epopee a căutării pămîntului de groapă pentru copilul mort al lui Condrat : fie orice, dar loc stabil, pămînt, insulă, odae de om, dune de nisip, legea umană este implacabilă. Se vede ușor preferința scriitorului pentru situațiile fundamentale, pentru acte esențiale, de neocolit, pentru marile simboluri, gustul său pentru momentele limită care imprimă atitudinilor umane nota unei acuități teribile. În Vica, expresie a feminității dezlănțuite, scriitorul oferă prima variantă a motivului erotic, ridicat la dimensiuni mitice. Motiv care străbate toate nuvelele lui Ștefan Bănulescu, încărcat de ecourile unei grele fatalități. Vica, stricata satului, sucește capul tuturor bărbaților, revelînd o blestemată slăbiciune pentru cei buni, cuminți, așezați („Are gust de oameni blînzi, șerpoaica"). În intensitatea acestui motiv erotic stau parcă ascunse toate latențele catastrofei. Între cei doi termeni, autorul trasează o subtilă, abia simțită dar cu atît mai tulburătoare relație de consecuție, o secretă analogie. Remarcabilă este împletirea — în glasul femeii, nevasta cuminte a lui Condrat — a bocetului pentru copilul mort din sicriu, cu blestemul și cu accentele de cîntec triumfal, provocate de nenorocirea Vicăi, femeia fatală, acum supusă, alungată de toți, învinuită de a fi atras după sine — printr-o purtare neîngăduită și prin jocul frenetic al păcatului — catastrofa abătută asupra tuturor. Convertirea Vicăi este iarăși un moment esențial al nuvelei : acum cînd moartea stăpînește totul și oamenii vor s-o lase pradă mistreților care vin în turmă, înebuniți de apă, ea și-a găsit în fine astîmpăr. Vrea să fie femeie pașnică, să fie cu lumea împreună. Primejdia și spaima i-au îngenunchiat orgoliul, au învins în ea puterea fascinatoare. În timp ce Condrat caută loc de îngropăciune pentru copil și în timp ce el sapă absurd în nisipul mișcător al dunelor, se aude bocetul armonios — ivit din trupul dogoritor al Vicăi, — „omenind" astfel copilul mort, cum nu izbutise s-o facă bocetul mamei, țipătul uscat, întrerupt, al femeii îmbătrînite și neinduplecate. Constrînsă, prin spaimă, la cuminție și cuviința oricărei femei, seducătoarea eroină caută apropierea oamenilor și, regăsind gustul tîrziu al solidarității, își întocmește la repezeală, și parcă simbolic, o schematică gospodărie — pe marginea abisului — cu ac și ață și rufe stoarse, puse la uscat ! Vin apoi apele mari, umflate, groapa pentru sicriu se surpă.

Finalul puternicei nuvele este însă neconvingător. Apar turmele de mistreți, aduși de ape și oamenii sînt cuprinși deodată de o liniște în care autorul simbolizează destul de artificial tăria lor, după ce știuse să o sugereze cu tact în desfășurarea de pînă atunci a lucrurilor. Condrat zărește un mistreț numit Vasile și-l abordează cu familiaritate („— Vasile, ce mai faci, mă Vasile ? Să trăiești, mă, chiorule, mă !"), izbucnește într-un rîs destins care-i molipsește și pe ceilalți, făcîndu-i să hohotească pe toate glasurile, unul gros, altul subțire, celălalt înfundat etc. Femeia îi vede rîzînd și „i se păru, nu știu cum, că le vede și tăria". „De unde atîta putere" își zicea ea „făcîndu-se mică și privind sloiurile care se aruncau sălbatice peste ape, și-și trase pe furiș basmaua de pe urechi, ca să asculte mai bine hohotele oamenilor, peste care răsuna limpede și nepotolit". Narațiunea este în sine impresionantă, păcat că sedus o clipă de artificiul unei „idei" scriitorul consimte să-i dea încheierea stridentă.

Perfectă în felul ei, de un relief artistic neobișnuit, aproape o capodoperă, este Dropia. Lectura ei, cu un an în urmă, în „Gazeta literară" oferea semnele unei vocații de prozator excepțional. Citită acum, confirmă și adîncește impresia, îndreptînd asupra ansamblului o iradiere egală și compactă, un suflu dens și totodată inefabil. Nota nuvelei este de rusticitate eterizată, de realitate incendiată pe dinăuntru de miturile stepei muntenești. Scriitorul relatează pe tonul alb al moderației și detașării, atît de atent încît produce prin răsturnarea planurilor o impresie paradoxală de absență. Ca și în Mistreții erau blînzi aerul exotic, sugestia de continent ne știut sînt efectul deplasării unghiului de observație în raport cu proza mai veche a satului, lucrurile fiind văzute de foarte aproape, înregistrate fără participarea afectivă, în toată materialitatea lor concretă, în culoarea lor violentă de la suprafață, și cu intuiția, în același timp, a marilor rădăcini vitale, cu conștiința revelatoare a mitologiei lor. Situațiile sînt interpretate folcloric, însă de la nivelul prozei moderne, folosindu-se o tehnică a narațiunii în spiritul experimentelor fecunde ale literaturii mai noi. Începutul nuvelei cade asupra unui dialog susținut de niște personaje fără identitate. Planul imediat al observației nu e părăsit nici în continuare și cu atît mai curioasă apare treptata dezvăluire a unor semnificații ascunse, prin metafore care comunică un tip de sensibilitate locală, comunitatea unei culturi, temeiurile unei civilizații străvechi, mărturii de vitalitate a ființei unui popor.

Izbitoare e de la început percepția elementelor, strînsa întrepătrundere a regnurilor, sensibilitatea la biologic împinsă mult dincol

EUGEN IONESCU
DESPRE
PAVEL DAN

Acum douăzeci de ani, în editura marsilieză a lui Jean Vigneau, apărea prima traducere franceză a operei lui Pavel Dan. Ea se datora Gabriellei Cabrini și lui Eugen Ionescu, ultimul fiind inițiatorul și cel care, în calitate de cunoscător al limbii române, avea să-și aducă o mai substanțială contribuție la realizarea ei. Despre această traducere am aflat abia de curînd; doritori să cunoaștem mai multe asupra împrejurărilor în care a apărut cartea, ne-am adresat scriitorului Eugen Ionescu. D-sa a avut marea amabilitate de a ne răspunde cu promptitudine și de a ne trimite unicul exemplar din biblioteca sa personală.

Volumul apărea într-un tiraj nu prea mare, ca urmare a crizei de hîrtie de la sfîrșitul războiului, dar s-a bucurat de o bună primire din partea presei literare franceze. El cuprindea patru din cele mai reprezentative nuvele ale lui Pavel Dan: *Urcan bătrînul, Înmormîntarea lui Urcan bătrînul, Copil schimbat* și *Zborul de la cuib.*

Prefața, semnată de autorul *Rinocerilor,* constituie o călduroasă și pătrunzătoare pledoarie pentru universalitatea operei lui Pavel Dan. Întrucît o reproducem în traducere românească, vom comenta în mai mică măsură interesantele judecăți de valoare ale celui care proba astfel, o dată mai mult, incontestabile aptitudini pentru critica literară.

Fără îndoială, transpunerea prozei lui Pavel Dan într-o limbă străină pune anumite probleme traducătorului. Universul zugrăvit în această operă reprezintă desigur *„umanitatea întreagă redusă la o schemă mai simplă, esențială"* după cum, cu finețe, remarcă autorul prefeței, dar el include, în același timp, un mod particular de a gîndi, care se materializează în vocabular, în bogăția expresiilor idiomatice. Intuind acest fapt, traducătorii au preferat unei superficiale galicizări, calea maximei fidelități față de textul original. Versiunea franceză reține astfel forma românească a unor cuvinte pînă la un punct intraductibile ca: *bădiță, lele, tete, mocan, dor, mămăligă, colaci, pomană* (la înmormîntare), *cojoc, opinci, creștin* (cu sensul de țăran), *căciulă,* — și chiar rezonanța originală a expresiei amintite în prefață: *dragul meu drag.* Din același respect față de o mentalitate specific țărănească și ardelenească, expresii nelipsite de o anumită suculență populară ca: *Trăznetul știe pe unde s-au oprit, Știu în foc să-i mînce, Las-o să vie încoace, că-i sting eu soarele, Tu, Ludovică, mai lasă-l în mămăliga lui de plîns, Fiecare își rumegă gîndurile, Îi era ciudă pe „mutalăul de Valer,de-și pierde brăcinarul din cioareci"* ș.a., sînt transpuse în forme calchiate: *La foudre seule sait où ils peuvent bien s'être arretés, Ils ne savent rien, que le feu les dévore! Laisse-la rappliquer, que j'éteigne son soleil, Toi, Ludovica, tes larmes, laisseles dans leur mamaliga, Chacun rumine ses pensées, Elle était furieuse... contre cet âne bâté de Valère qui perd jusqu'a la ceinture, qui tient ses „cioareci".* Soluția aceasta era cu atît mai îndreptățită în cazul unei notații pregnante ca aceea din *Copil schimbat,* menită a sugera spaima mocanului: *Mais lorsque je me suis enfoncé dans la forêt, j'ai senti une fois de plus que ma chemise devenait trop large (După ce mă înfundai în pădure iar începu să-mi fie largă cămașa în spate).* Alteori traducătorii se servesc de corespondentele franceze ale unor expresii românești: *Le travail marchait comme sur des rulettes (Treaba mergea strună).*

În acest fel, traducerea rămîne expresivă și atunci cînd transpune un bocet sau o doină populară:

Dis, Baditza, tes yeux
Sont tout pareils aux miens.
Comment ne le serait-ils pas?
Car nous avons le même enclos
La même fontaine, la même eau.
(Măi bădiță, ochii tăi
Bine seamănă cu-ai mei,
Da' cum foc n-or semăna,
Cînd ni-i una ograda,
Și fîntîna cu apa...)

Și, în sfîrșit, iată cunoscuta imagine a toamnei din *Urcan bătrînul:*

Brusquement réveillée, l'automne, de l'herbe mêlée à sa chevelure grise, vieille, boiteuse, avec un oeil de jeunesse, et un oeil de vieillesse, trempée comme si on l'eût tirée du fond des eaux, surgit dans un champ de maïs en se lamentant d'une voix aiguë et larmoyante. En entendant sa voix, les chiens des Urcan mirent leur queue entre les pattes et se retirèrent à l'abri, dans le foin. (Deșteptată fără de veste, toamna, cu iarbă verde în părul cărunt, bătrînă, șchioapă, cu un ochi de tînăr și altul de bătrîn, udă ca scoasă din fundul apelor, se ivi într-un lan de porumb tînguind ascuțit, plîngător. Auzindu-i glasul, cînii Urcăneștilor își vîrîră cozile între picioare și se retraseră la adăpot, între fînuri.)

Introducerea operei lui Pavel Dan în circuitul european constituie un fapt cultural de mare semnificație, expresie a aderenței scriitorului și omului de cultură Eugen Ionescu la valorile creației spirituale românești.

Sergiu Pavel DAN

EUGEN IONESCU: „PREFAȚĂ"

Născut în Transilvania, lîngă Turda, într-una din cele mai vechi regiuni românești, Pavel Dan a murit în 1937 cînd abia împlinise treizeci de ani. El n-a lăsat decît o culegere de povestiri din care am tradus pe cele care se pot citi în această carte: ele reprezintă mai puțin decît o operă, dar mai mult decît o promisiune.

Pavel Dan nu era încă unul din marii prozatori ai literaturii române moderne, dar ar fi devenit cu siguranță. El depășește realismul viguros dar simplu al unui Liviu Rebreanu, împingîndu-l pînă la limitele fantasticului de care este pătruns, căci, la el, simțul compoziției se unește cu cel al caricaturii și grotescului, după cum o atestă bucăți ca *Înmormîntarea lui Urcan bătrînul.* Ion Chinezu, care a îngrijit editarea culegerii sale postume de povestiri, arăta că tînărul scriitor avusese intenția să realizeze o vastă frescă a vieții țărănești, boala nelăsîndu-i răgazul s-o ducă la bun sfîrșit; cîțiva ani încă și Pavel Dan, grație calităților sale „epice", ne-ar fi dat o operă bogată, puternică, din care istorisirile prezentului volum nu sînt decît piese răzlețe.

Încă de pe acum se conturează temele: sînt ale vieții și morții la țărani; „romanul fluviu" al lui Pavel Dan ne-ar fi vorbit, mai bine decît a putut-o face, despre sărăcia și despre bogățiile spirituale ale țărănimii, despre mizeriile, despre mărețiile ei.

În aceste nuvele, ca în toate povestirile cu țărani, drama se desfășoară cel mai adesea în jurul pămîntului; aceeași duritate (avînd uneori ceva ca un crîmpei de cer albastru, o dulceață venind din profunzimi misterioase), avariția, uneori sordidă, rapacitatea și în același timp — prin ce contrast! — sentimentul armoniei lumii, visul, misterul, prospețimea izvoarelor vii. Toți țăranii din lume se aseamănă și toate literaturile de inspirație țărănească. S-ar putea aproape vorbi de o „internațională țărănească" poate mai adevărată decît internaționalele muncitorești sau burgheze. Este, de altfel, logic să găsești unitatea acolo unde e o viață unică, în natură — și aceasta, în ciuda tradițiilor locale și a obiceiurilor particulare, care nu sînt decît urmele, moștenirile istoriei naționale și nu alterează fondul anistoric al civilizației țărănești: cîte asemănări între anumite dansuri din centrul Franței și unele dansuri românești nu s-ar putea nota; între anumite moravuri sau anumite detalii vestimentare de la o țară la alta, fără a mai vorbi de superstiții; cîte teme folclorice care circulă de la Baltica la Marea Neagră, de la Marea Neagră la Mediterana occidentală nu s-ar putea cita, rămășițe ale unei unități pierdute.

Țărănimea depozitează și păstrează „istoriile particulare", tradițiile solului și pe cele care vin din alte părți și care, în același mod, aici, sînt asimilate, topite, ca să zic așa, într-o unitate care le depășește. Elementele culturilor netărănești nu sînt acceptate decît atunci cînd sînt mai puțin actuale, cînd au devenit „tradiții", vechi obiceiuri, corpuri secătuite, cărora sufletul țărănesc le împrumută viață din nou, o viață în afara istoriei, construită după un model neschimbător.

Această lume a visului, a mitului, a fantasticului este, în același timp, și cea pe care Pavel Dan o numește *„greaua batjocură țărănească"*, lumea simțului practic, a durerii, a torturii, a neliniștii; și pe aceasta ne-o înfățișează nuvelele sale.

Este, de asemenea, o lume închisă, ostilă orașului, de care o desparte o prăpastie și de care refuză să se lase penetrată: poți trece prăpastia pentru a merge la oraș, dar, o dată devenit citadin, citadin sufletește, nu mai e posibilă calea întoarsă, e ca și cum ai fi victima unei vrăji. Profesorul din *Zborul de la cuib* se simte astfel un străin în propriul său sat, în mijlocul alor săi, *„o creangă ruptă din trunchiul puternic al satului, aruncată undeva în lume"*, dezrădăcinat, departe de izvoarele originare, separat de unitatea lumii, singur; popa din *Zborul de la cuib,* ca și cel din *Înmormîntarea lui Urcan bătrînul* sînt hibrizi, „ignoranți" nu pentru că au făcut foarte mediocre studii teologice, ci fiindcă, fără a deveni citadini, ei s-au îndepărtat de sufletul țărănesc din care n-au păstrat decît laturile rele, răutatea și mai ales rapacitatea, pierzînd viziunea și explicația misterioasă a universului. Tot ceea ce vine de la oraș este rău: Valer, de cînd a fost în armată unde a învățat *„s-o dea pe domnie"*, a devenit stupid și țăranii îl iau peste picior; șoselele de curînd construite sînt periculoase, iar calea ferată aduce cu ea personaje curioase în uniforme bizare, jandarmi pe care Urcan bătrînul îi evită ca și cum ar fi coborît din Lună sau Marte; Ana e avidă, intrigantă și vrea să-și fure socrii; fără îndoială pentru că e fiica unui „jidov" de la oraș *„pripășit pe la ei cu mașina de îmblătit"* căci orașul este tot atît de străin vieții țărănești cum ar fi o altă planetă. Uneori țărani ca Suciu, nepotul Ludovicăi sau tatăl profesorului pleacă să-și caute norocul prin marile capitale, chiar pînă în America, dar dacă nu-și vînd la oraș sufletul, ei își păstrează mentalitatea țăranului și știu să regăsească, o dată cu sărăcia materială, bogăția unei lumi vii.

Cele două lumi par astfel suprapuse, păstrîndu-și fiecare independența și structura autonomă. Cele două organizații sociale sînt, de asemenea, închise una pentru alta, societatea țărănească conservîndu-și organizația, criteriile, ierarhia proprie. În sînul ei poate fi astfel descoperit echivalentul aristocrației (vechile familii de țărani bogați), ca și al burgheziei hrăpărețe, care se ridică, se îmbogățește și vrea să fie egală fostei elite: Ana, fiica lui Triloiu, chiaburul din Tritiu, o disprețuiește pe soacră-sa, Ludovica, născută într-o familie săracă. Nobil e acela care posedă pămînt. Urcăneștii vor să fie dintre aceștia. Ei iubesc sălbatic pămîntul, dar le place în aceeași măsură — am zice chiar, mai mult, — ca nimeni să nu îndrăznească să-și bată joc de ei și ca Simion să se poată așeza la biserică în primele rînduri, unde va dormi în tot timpul slujbei *„cum fac și celelalte gazde"*. Există, de asemenea, umilii satului (săracii, pe care cei bogați nu vor să-i recunoască drept rude), în sfîrșit, proletarii și cei mai urgisiți: țiganii în zdrențe. Dar cei care dețin valorile spirituale sînt întotdeauna săracii și care, mai presus de bunurile pămîntești și de mîndria rangurilor, constituie sufletul și inima țărănimii. Cînd țăranii încep să se îmbogățească și acumulează pămînt, ei ajung să fie torturați, ca și cum ar fi posedați de un demon, și își pierd sensibilitatea metafizică. Își pierd omenia, devin fiare: Ludovica se aseamănă *„unei păsări de pradă"*; Valer e stupid; Simion nu se simte în largul său; Ana e o „roșcată" cu înfățișare stranie. E semnificativ să constatăm că țăranii înșiși simt că a te îmbogăți înseamnă a te pierde. Ludovica își dă uneori seama că fusese totuși mai fericită în vremea copilăriei cînd era săracă și locuia într-o umilă căsuță cu mama și surorile sale. Tatăl profesorului este cu totul spiritualizat prin sărăcia sa, pe care o suportă totuși cu greu și este atît de dezinteresat, încît refuză adesea bani pentru munca sa. Mocanul, care își plimbă peste munți și văi sărăcia și nenorocirea, trăiește în plină comuniune cu fantasticul, în plin vis, un vis, e adevărat, mai degrabă urît și greu de suportat. Bătrînii Urcănești, ei înșiși, în ciuda averii lor (pe care, de altfel, ar vrea s-o cedeze cînd unuia, cînd altuia) trăiesc spre sfîrșitul zilelor lor ca săracii, retrași într-o casă mică, nelocuită de multă vreme. Și, oricît de paradoxal ar părea, bătrînul Urcan nu bate drumurile numai pentru a aduna avere ci și dintr-o înclinație spre sărăcie și umilință; dar și pentru altceva; pentru a se culca sub cerul liber, cu capul pe o piatră, în mijlocul cîmpurilor. El fuge de-acasă pentru a rupe legăturile cu satul, cu familia și pentru a se regăsi singur cu drumurile, cerul, pămîntul. Este bogat și n-are nevoie să facă avere; nu este nici măcar zgîrcit, pentru că vinde aproape pe nimic ce a obținut cerșind, sau dăruiește; el vrea bogăția și, în același timp, se detașează de ea.

Nu se poate spune ce anume îl îndeamnă pe Urcan să cutreiere drumurile. Este aici, desigur, o neliniște secretă.

Pavel Dan era el însuși un neliniștit. Acest admirator fervent al lui Dostoievski era atras și el — nuvelele sale o dovedesc — de *„ceea ce spun nebunia și moartea"*.

Sufletul țărănesc este plămădit din contraste și conflicte. Simion, care vrea să ocupe un loc de frunte între gazdele mari, simte totuși profund zădărnicia lucrurilor omenești și, lîngă sicriul bătrînului Urcan, este apăsat de spaima neantului. Ludovica cea aspră încearcă o nespusă milă pentru bărbatul ei cînd, privindu-l cum doarme, îi vede umerii slabi și se gîndește că nu e decît un copil bătrîn, dezarmat în fața vieții; ea îi iartă pe Valer și pe Ana care au vrut s-o deposedeze pe ea, pe bărbatul ei și pe ceilalți copii. Și nu e emoționant, în mijlocul înjurăturilor țărănești, al sarcasmelor popii, al calculelor sinistre ale Ludovicăi la înmormîntare, s-o auzi pe bătrîna Urcan chemîndu-și soțul, pe bătrînul Urcan, de aproape optzeci de ani, prin cuvinte de o duioșie profundă pentru care *„mon cher bien-aimé"* este o palidă traducere. Sau să-l vezi pe Urcan bătrînul, destul de înțesprit altfel, plîngînd atunci cînd își aduce aminte de tinerețe, de primii ani ai căsătoriei, veche de o jumătate de secol.

Această lume țărănească atît de complexă, contradictorie și derutantă este mai ales, am mai spus-o, o lume a suferinței, în care viața este una cu moartea. Ea este și lumea sărăciei de unde țîșnesc comorile spirituale.

Anumite situații în care un proletariat rural apare cu adevărat excesiv au, evident, cauze istorice. Povestirile au ca punct de plecare amintiri din copilăria lui Pavel Dan, adică cu foarte puțin anterioare anului 1914. În această epocă, în Transilvania, țăranii români — cei mai numeroși — formau „națiunea săracă" căreia nu i se acordau toate înlesnirile și drepturile ce i-ar fi permis să trăiască mai bine (este rațiunea pentru care revoluțiile românești au fost aici întotdeauna atît sociale cît și naționale) și acest fapt ar explica, de asemenea, și duritatea cu totul particulară a acestor țărani. Dar nu este vorba despre asta, căci viziunea lui Pavel Dan nu este socială sau politică, ci filozofică și destul de pesimistă. În opera lui ne este înfățișată însăși problema condiției umane.

Realismul lui Pavel Dan este în adevăr prea saturat de fantastic, aspect mai esențial decît realitatea; observația sa deformează prea mult obiectul în desenul ei caricatural; nuvelele lui Pavel Dan vizează prea mult grotescul (și Ion Chinezu remarcă pe drept cuvînt că unele scene din *Înmormîntarea lui Urcan bătrînul* sau cea, de exemplu, în care Ludovica și Ana se înfruntă, amintesc de pictura lui Brueghel) pentru ca să putem vedea în ele numai niște „documente" în sensul naturalist al cuvîntului; în *Înmormîntarea lui Urcan bătrînul* popa care vorbește la îngropăciune se amplifică peste măsură, devine o viziune de coșmar, o apariție halucinantă, un demon. Nu mai este om, nici chiar preot, ci o imensă imagine simbolică, ieșită din Apocalips.

Așadar, nu o anumită parte a umanității trebuie să vadă cititorul lui Pavel Dan, ci problema întregii umanități în fața zădărniciei, a neantului, a morții. Culegerea de povestiri ar putea foarte bine avea titlul: „Moartea la țărani" sau „Moartea și sărăcia la țărani".

De altfel, dincolo de caricatură ne putem da seama cu ușurință de ceea ce poate fi o înmormîntare în Transilvania: altceva decît cea a lui Urcan, la care, după toate aparențele, se petrec lucruri ieșite din comun, o înmormîntare ca toate celelalte, oficiată după vechi datini. Ne putem da seama de valoarea semnificațiilor atîtor gesturi și rituri, de frumusețea bocetelor.

Chiar defectele țăranilor lui Pavel Dan ne fac să vedem ce este de fapt lumea țărănească: astfel, cazurile patologice ne permit să înțelegem mecanismul fiziologic normal. Ne-am înșela, cu siguranță, dacă am căuta să vedem în povestirile lui Pavel Dan ce sînt, de exemplu, țăranii români din regiunea Turzii. Trebuie să încercăm să-i înțelegem pe dutor și să adoptăm, împreună cu el, viziunea unei întregi lumi țărănești și nu pe a unei țărănimi locale. De altfel, țăranii, așa cum ni-i înfățișează el, sînt mai puțin „infirmi" decît cei despre care vorbește Marcel Jouhandeau sau Marcel Aymé. Și, de vreme ce lumea țărănească este, poate, umanitatea întreagă redusă la o schemă mai simplă, esențială, trebuie să căutăm în țărănime un adevăr uman general: avariția, lăcomia, batjocura, răutatea, patima beției, ura, mînia, fățărnicia, tristețea, dragostea, mila, deznădejdea, visul, anxietatea și mai ales moartea, care sînt atributele tuturor ființelor omenești din toate țările și din toate timpurile.

Astfel, Pavel Dan, într-un cadru exterior, accidental țărănesc și românesc, înfățișează, într-o viziune pesimistă, cu trăsături caricaturale îngroșate, mecanismele esențiale ale societății omenești și ale unei umanități obsedate de moarte și pradă forțelor răului. Dar el ne invită și la sărăcie, izvor de bogății spirituale, și la întoarcerea spre unitatea esențială a lumii.

„ACUM DOUĂZECI DE ANI, ÎN EDITURA MARSILIEZĂ A LUI JEAN VIGNEAU, APAREA PRIMA TRADUCERE FRANCEZĂ A OPEREI LUI PAVEL DAN. EA SE DATORA GABRIELLEI CABRINI ȘI LUI EUGEN IONESCU..."

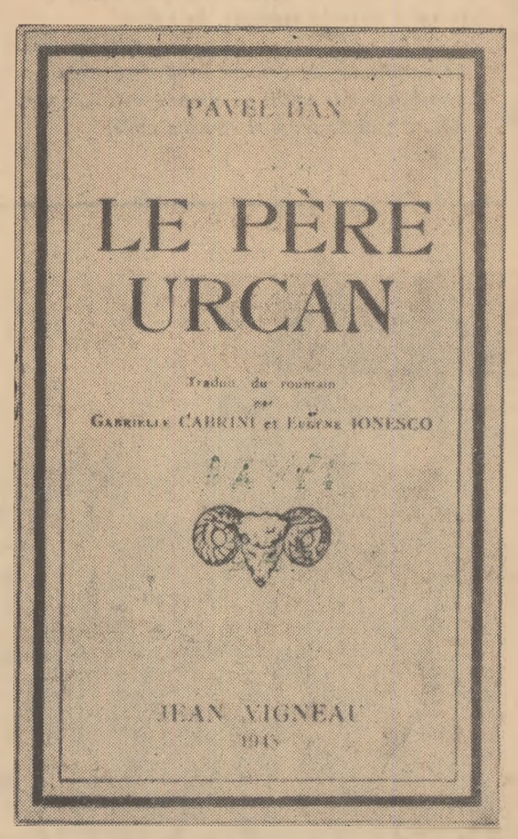

CORNEL REGMAN

EPILOG LA O PREFAȚĂ

Prefața lui Eugen Ionescu, datînd din 1945 dar de puțini cunoscută la noi pînă acum, reprezintă — în ordinea apariției — a doua încercare serioasă (după aceea a lui Ion Chinezu: *Prezentare,* prefața ediției din 1938) de a interpreta opera lui Pavel Dan. Ea are mai ales meritul de a fi sesizat cîteva coordonate hotărîtoare ale scrisului acestui artist dispărut înainte de a fi devenit *„unul din marii prozatori ai literaturii române moderne".*

În genere, observațiile directe prilejuite de analiza prozei scriitorului (efectuată mai ales în partea a doua a prefeței) echivalează cu tot atîtea intuiții sigure și adînci, iar unele dintre ele au toate șansele de a oferi viitorilor exegeți ai operei lui Pavel Dan puncte de vedere fertile, care vor fi fără îndoială dezvoltate. Dintre acestea, se reține observația privind natura complexă a realismului lui Pavel Dan (comparația cu Rebreanu e lămuritoare), și precizarea că în compoziția acestui realism un loc tot atît de important ocupă nu numai fantasticul, dar și grotescul și caricatura; în același timp, sublinierea structurii complexe a personajelor care dă pe față caracterul extrem de contradictoriu al sufletului țărănesc *„plămădit din contraste și conflicte".* Arătînd alcătuirea *„atît de complexă, contradictorie și derutantă"* a acestei lumi în viziunea scriitorului, prezentatorul lui ajunge să remarce, deși fără a insista, o altă trăsătură însemnată a operei lui Pavel Dan, sărăcia văzută ca *„izvor de bogății spirituale",* sărăcia opusă tendințelor achizitive ale lumii burgheze.

Mai puțin sigur pășește prefațatorul pe terenul generalizărilor sociologice. Multe dintre acestea sînt vădit impresioniste, nu se sprijină pe o temelie științifică rigurcasă, și e semnificativ faptul că, ori de cîte ori se întîlnesc, ele sînt dezmințite chiar de realitatea operei comentate. Astfel, prefața vorbește cu totul impropriu despre *„fondul anistoric al civilizației țărănești",* iar pe această bază, despre *„o «internațională țărănească» poate mai adevărată decît internaționalele muncitorești sau burgheze",* dar analizînd opera lui Pavel Dan, apare evident faptul că acesta e mai puțin preocupat să dezvăluie fonduri ancestrale, cît mai ales să prezinte lumea țărănească a vremii sale prinsă în iureșul capitalist al veacului. *„Bogățiile spirituale"* ale sărăciei, semnalate cu atîta pertinență de critic, nici n-ar avea cum să se exteriorizeze decît în contrast și pe fundalul unei lumi pervertite care vine cu „valorile" ei.

„Lume închisă, ostilă orașului, de care o desparte o prăpastie și de care refuză să se lase penetrată"... ține să caracterizeze Eugen Ionescu satul în genere, satul lui Pavel Dan în particular. Dar exemplele aduse vin să infirme o atare generalizare. Sentimentul deșrămării și al dezrădăcinării pe care-l trăiește intelectualul desprins din lumea satului reprezintă o sferă problematică total deosebită, care n-are cum vorbi în chiar numele satului. Apoi satul acesta e sediul unor existențe umane ca Triloiu, „bocotanul Tritiului", a cărui avere e în bună măsură rezultatul punerii de acord cu lumea nouă a banului, cu noile rînduieli ale orașului. Însuși Urcan bătrînul, vagabond și hoț, căruia criticul îi dedică excelente rînduri de caracterizare psihologică, cu prelungiri în psihanaliză, nu poate fi socotit strict un cetățean al satului arhaic; el este în cel mai bun caz o curioasă excepție pe care tocmai starea de tranziție spre capitalism a făcut-o cu putință și căreia așezarea mai deplină a acestuia, cu instituțiile lui specifice, îi închide, paradoxal, drumurile.

S-ar mai putea semnala, desigur, și alte aspecte ale operei lui Pavel Dan a căror imagine în interpretarea criticului e destul de vagă, cețoasă. Nu astfel de imagini cumpănesc în cuprinsul prefeței sale, ci — dimpotrivă — sugestiile vii, observațiile dense ale criticului, tot atîtea stimulente pentru cititor de a pătrunde în universul de taine al acestui artist profund care făgăduia atît de mult.

Pentru cercetătorii literaturii, schița de studiu a lui Eugen Ionescu are o semnificație în plus: ea fixează pentru întîia oară un cadru larg scriitorului român și viziunii sale, invitînd indirect, cu prilejul acestei regăsiri întîrziate, la examinarea acelor fenomene de literatură care se pretează situării în contexte contemporane mai largi.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

farul

Pupilă în cutreier, iscoadă peste ape,
îmi place-n miezul nopții cu gingașe pleoape
privirea de pe țărmuri, care filtrează-ncet
necunoscutul pontic... O, magic alfabet
pe care mateloții, luptîndu-se cu largul,
îl descifrează-n zarea săltată, cu catargul;
silabe de văpaie ce-așteaptă sus, pe prag,
întoarcerea, trăită în vis, a celui drag;
tu, limbă fără sunet, vestind nisipuri mute
sub prora grea de somnul distanței
străbătute;
bătaie-a unor inimi rămase pe uscat
al patriei ce cîntă din îmbibate scînduri
pe puntea fascinată de spumă și intrînduri...

Tu, astru fix al vetrei, simbol amăgitor!
Tu știi că arzi pe nava de lut a tuturor:
rostirea ta-i a noastră, lumina ta răsare
din osul frunții zilnic spălat de-o nouă zare,
iar ochiul tău e numai clipirea-n contratimp
a ochiului cu care călătorim în timp.

ION SOFIA MANOLESCU

elogiu partidului

Cînd mi-ai pătruns în inima
plină de vîlvătăile victoriei,
ți-am împletit din ferigile soarelui
cel dintîi cîntec de primăvară,
cea dintîi stemă a patriei,
în care tremură frunzișul emoției
fără să mi-l pot stăpîni.

Cînd mi-ai pătruns în inima
răsfrîntă de arătătoarele timpului,
ți-am împletit din verigile cuvintelor
cel dintîi cîntec de glorie,
cel dintîi elogiu al patriei,
care să-mi întîmpine frunzișul emoției
căzut în adîncimile zborului tău.

pămîntul tău...

Pămîntul tău adus pe sub retină
M-a întregit cu cea dintîi lumină.

Mi-a dăruit izvorul, frunza, cîntul
Și buzelor le-a rotunjit cuvîntul.

Lîngă geneza rodului avut
Cuprind țărîna-n palmă c-un sărut.

Copilăria-n basmul ei de-o clipă
Mi-a prins în plopii tăi cîte-o aripă.

Pe sub văpăi, privighetoarea, crinii,
Îmi strîng în pîlnii cîntecul luminii

Și plug îți sînt și dragoste și scut
Și rîu adînc de veșnic început.

GHEORGHE TOMOZEI

coloana traversînd soarele

Iat-o, fără sfîrșire, coloana pridvorului:
imagini obsesiv repetate, în sobră
descreștere,
de parcă zeci de oameni urcă spre stele
sprijinindu-se, unul pe umerii celuilalt.
Aceste zeci de trupuri sînt ale mele,
sînt eu.
Sînt, inverse întruchipări ale ființei:
la temelie-i bărbatul din clipa sfîrșitului,
cu carnea pietrificată, apoi
trunchiul coloanei îmi povestește vîrsta
astfel încît, la jumătate
se arcuiesc umerii unui tînăr
în vreme ce în vîrf se zărește
copilul.

Coloana traversînd soarele
sînt eu...

GABRIELA MELINESCU

imn

Patrie, naștere și trecere
numai a oamenilor care se iubesc,
o singură inimă
crescînd cu atîtea trupuri
ca un relief nefiresc.
Obiecte cu identitate, locuitori
în insule, într-un vertical pămînt adunate,
aer anume pe care-l adulmec
cu nările de plăcere sfîșiate.
Patrie, destin
de bărbat și de femeie,
început și sfîrșit
crești ca un flux nevăzut
și în acest trup al meu
dulce, frumos și neprefăcut.

mișcare marină

Vuiet de tobe albastre.
Nu există moarte aici. Mă inundă
Universul lichid. Albastru
infern și rai pe aceeași secundă.
Amfore cu os latin
plutesc ca peștii transparenți sub pleoapă.
Aceleași corpuri de pe mal continuînd
să crească și-n pămînt și-n apă.
Deasupra văzduhul, puternică esență
sub stema glorioasă-n care sînt.
Aer și apă, contrarii egale
emisfere ale aceluiași pămînt.

dans maramureșan

Roată-a norocului, roată de băieți,
ochi rotund pe care mișcarea ca o sferă a
căzut.

Am întins mîna și am cuprins
umbra unui contur nevăzut.
Cercuri de foc, toate aprinse
pe care le-nșiră norocul în vînt.
Cade cîte-un băiat din aer și mută
jocul în lucruri și în pămînt.
Piei roșii sună pe trupuri,
infern divin care mă amețește
și-mi smulge toată viața-n golul
acelui ochi rotund care se învîrtește.

odă pentru lucruri vii

Pe mare dorul corăbiilor.
Albastrul ca o frînghie le strînge fruntea.
Dovedesc că există, aproape, departe,
se zbuciumă sub tălpi, crestată puntea.
Celule sar ca într-un joc electric
în corpurile lucrurilor nemișcate,
vine de fosfor, ființe traversează
natura, intimă libertate.
Singurătatea în nici un loc nu e.
Os alb smuls din armonie,
cu forța înmormîntat, tu miști adîncul
pămîntului ca o elice vie.

SUZANA DELCIU

prolog necesar

Va trebui să începem cu ce e mai
important:
să spălăm disperarea de pe fața legendelor;
să-i redăm Anei trupul
și puterea de a ironiza gemetele
care n-au fost ale patimii
dragostei de zi
dragostei de noapte;
să-i dăm Anei gestul
cu care să-și scuture
molozul din plete
somnul de pe pleoape
și dorința de a fi mai mult decît un simbol;
va trebui să-i trezim energia
de a întinde ziditorului
umărul alb și viu
de care el să-și sprijine visele
și somnul orelor prelungi
ale unui drum fără oprire.

Va trebui să începem cu ce e mai
important...

Uneori am gemut de durere
și ne-am strîns încleștați la piept
pumnii sîngerați de colții urcușului,
niciodată însă
n-am cunoscut pornirea deznădăjduită
a genunchiului spre țărnă.

Va trebui să începem cu ce e mai
important...

BODOR PAL

coroana făpturii

Roi de cristale cu sclipiri de spaimă,
s-a ghemuit în alambicuri;
ca o visică-astîmpărată, a început să toarcă
ușor
sălbateca forță a moleculelor.
Noaptea, pe străzi ne batem cu întunericul
cu bulgări de zăpadă:
bulgării luminii de mercur
cern raze răcoroase.
Ca niște șoareci negri,
hezna se-ascunde îngrozită prin colțuri.
În zori, și soarele se scoală-alene
cînd zbîrnîie deșteptătorul nostru.
Ce-a fost întunecos acuma luminează
și, deopotrivă, se îmbracă-n negru,
la voia noastră, dacă trebuie, lumina.
Fluieri o dată
și-ncolăcit, s-a prefăcut într-un paner,
precum un șarpe îmblînzit în cîntec.
metanul nevăzut.
Pornesc pădurile din loc, noi le mînăm
imensele lor turme verzi
spre șesurile arse și sărate,
nisipul ca să-l pască.
Cele șapte vaci slabe,
cu soiuri noi încrucișate, ne-au adus
șapte vaci grase,
șapte mii de ani de belșug;
talanga vremii ne conduce
pe un drum bun, către pășuni mănoase.
Fulgerul umblă cadențat pe sîrmă:
în cabluri, vrăbii galbene,
săgetătoare rîndunici galbene —
zbor nevăzut prin ațe de aramă.
Acum producem sori aici, pe pămînt.
și pămînt ducem în stele;
prin site verzi, strecurăm mările:
gingașe alge, furnicarul marin
ne sînt acuma domestice turme.
Explozia trăznește într-acolo
unde-a trimis-o linia din planșă:
ca niște elefanți de fier, robotesc energiile.
Luna am prins-o în plasa pentru fluturi,
cu cîngile rachetelor vînăm prin cosmos
și uriașele năvoade ale radiote'escoapelor
se zbat alunecoase stele.
Și mai presus de toate, cînd afară
strălucesc teii-n galbene găteli,
omul e liber
și, liniștit, pe pernă-și pune capul.

În românește de GEO DUMITRESCU

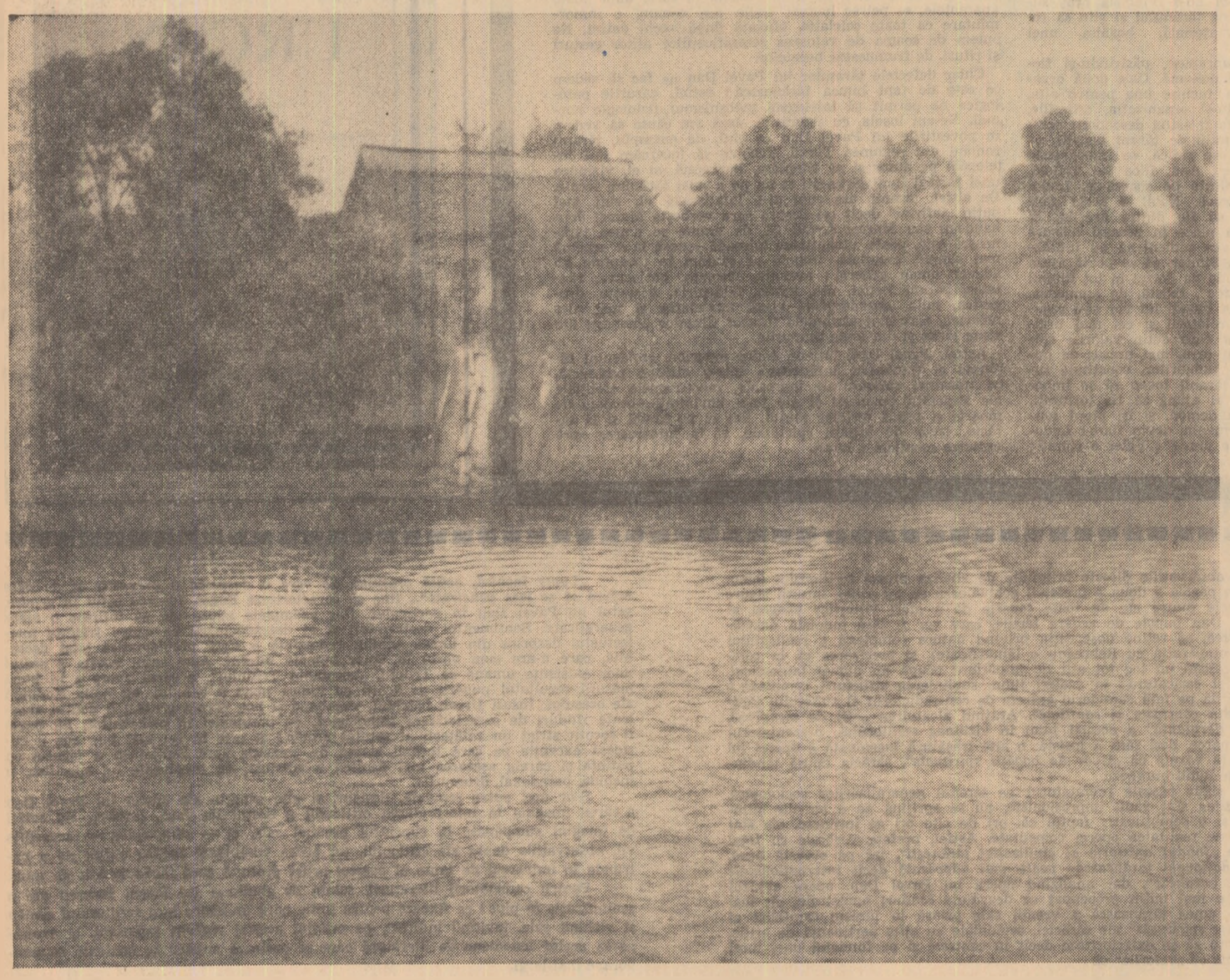

„ÎN DELTĂ" Fotografia : ION MICLEA

luna.

În luna cea mai uscată a verii — arșiță, cer de untură, plictiseală, monotonie — în Bărăgan s-a petrecut o întîmplare zguduitoare.

Era ora 2 după-amiază. Mancataș, secretarul comitetului raional de partid, rămas de serviciu la sediu în ziua aceea (restul activului se afla pe teren, în campania de treieriș) ca să primească și să centralizeze, spre a le înainta, seara tîrziu, regiunii, datele privind cantitatea de grîu obținută pe ariile din treizeci de sate, citea, stînd răsturnat într-un fotoliu de piele masiv, isprăvit pe patru picioare groase în formă de gheară de leu, un roman polițist (o crimă, un viol, un inspector de poliție subinteligent, un detectiv particular cu sclipiri de geniu) și cu două degete apuca dintr-o farfurie, pusă lîngă ventilatorul de material plastic, mici bucăți de halva turcească pe care le înghițea moale după ce mai întîi le strivea cu limba de cerul gurii.

Prin fereastra deschisă larg se vedeau brazii plantați în marginea trotuarului, gara veche, din cărămidă cenușie, cu acoperiș plat, și pasarela cioplită din fier vînăt în care pași repezi sunau adînc. Trenul de Constanța (timp de staționare, opt minute) tocmai trăsese la peron, venind dintre mirîștile cafenii dinspre miazănoapte; strigătele viguroase ale vînzătorilor de pepeni care pînă atunci șezuseră liniștiți sub umbrarul de lemn unde, în zori, se împarte gheață, tăiată cu fierăstrăul în rații mici, se împleteau cu vaietul ascuțit al ciocanelor mînuite de lucrătorii din echipa de revizie. Un grup de călători, ieșiți să-și desmorțească picioarele, făcuseră roată în jurul orbului (veșnic musafir al gării) care cînta la acordeon „Crăișor te-avîntă-n riul cald", impresionați sau amăgiți de tristețea ascunsă sub clapele de sidef, lovite cu unghii murdare și în vocea, urcînd dintr-un plămîn în care se încăierau parcă vînturi agonice, a muzicantului.

Deodată, Mancataș tresări și fluieră scurt — mai mult un zîmbet acru, desfăcut într-o aripă de sunete rău prevestitoare. Petrea Panait, portarul comitetului, părăsise postul și bea acum o bere pe treptele vagonului restaurant. „Bine, dom'le Petrea, ți zise în gînd, ți-o scot eu prin piele picătură cu picătură!"

În timpul ăsta, ușa de fag lustruit se deschise și în încăpere pătrunse un bărbat de vreo douăzeci și opt de ani, înalt, zvelt, tuns mărunt, cu cămașă din în împletit desfăcută la piept și purtînd o valiză de voiaj cu buzunări laterale închise în catarămi de alamă. Mancataș îngustă și încruntă ochii lui de calmîc: noul venit i se părea cunoscut, dar nu-și amintea de unde. Trebuie să fie inginer, se gîndi. Să vezi urlete: „mi s-au luat două combine, rog să dispuneți să-mi fie aduse imediat înapoi, altfel merg pînă la Consiliul superior al agriculturii și-l dau în git pe dobitocul ăla de director de la S.M.T. care mi-a fost coleg de institut și acum se poartă ca o canalie".

— Luați loc, spuse el, aspru, vrînd să-i dea de înțeles celuilalt că nu admite înjurături.

— Mulțumesc, o caut pe tovarășa Doina Goșman. Vin de la București, în drum spre mare, cineva mi-a spus c-o pot găsi aici. Sînt actor de film.

— Eugen Argova! exclamă Mancataș, sculîndu-se și strîngîndu-i mîna... Mă scuzați, eram ferm convins că veniți dintr-un *ceapc* să faceți scandal... Campanie grea, patruzeci de grade la umbră de azi dimineață și pînacum am fost asaltat de zece inși, toți cu febră și toți încredințați că reprezintă un caz *excepțional*... V-am văzut în multe filme, fetița mea e în ultima clasă de liceu, vă păstrează deasupra patului fotografia decupată din ziare. Va să zică sînteți rudă cu Doina Goșman.

— Nu, nu. Am venit numai să-i spun că eu sînt Eugen Argova. Mai de mult m-a căutat dînsa... Un telefon ciudat: „tovarășe Argova, vino la ora 6 în Piața Romană sub portretul dumitale".

— O clipă, ceru Mancataș și, aplecîndu-se peste pervazul ferestrei, îi zise lui Petrea Panait care se întorsese și fuma, rezemat de trunchiul unui brad în scoarța căruia își întipărise numele cu vîrful briceagului, să aducă două sticle cu bere din frigider.

— Dac-oi găsi ceva, făcu Petrea Panait, aduc.

— Adineauri le-ai adus, te-am văzut eu, doar n-au făcut picioare într-o secundă... Doriți și o cafea? se întoarse Mancataș spre Argova. Am cîteva cești în termos.

— Mulțumesc, zise Argova și văzu că trenul de Constanța dispărea pe după o pădure de salcîmi. Împrejur, peste cîmpia largă, liniștea trăgea obloane de vată. Vînzătorii de pepeni se retrăseseră în cochilia lor de umbră, între linii rămăsese numai orbul, cu capul plecat peste vechiul acordeon și o fată care-și spăla fața și umerii sub gura pompei unde se alimentează cu apă locomotivele. Orbul simțea, poate, aroma trupului ei tînăr la care era blestemat să n-ajungă niciodată și-și spunea legănat deznădejdea împietrită.

Subțire ca un mat de lup, Petrea Panait intră și puse pe birou tava cu cafele și cele două sticle de bere destupate.

— Serviți, spuse Mancataș. Sînteți un om cu glorie, lucru care fascinează femeile. Așa se face că v-a sunat Doina.

— Nu, a fost un telefon ciudat. „Te caut de mult, zicea, vino la 6 în Piața Romană, vreau să văd dacă ești Argova pe care-l știu eu". Mă enerva faptul că mă cheamă la o întîlnire chiar sub portretul meu. E un portret prost, schițat cu cărbune pe un afiș de film. Mama, femeie de la țară, cînd l-a văzut, și-a pus mîna la gură: „De ce, maică, ți-ai cumpărat hainele-alea cărărate, parcă-s de ocnaș, să nu vii cu ele în sat. Pe deasupra mai muști și din două mere deodată și-ți curg bale de lăcomie". Revin la Doina Goșman, dar să știți, povestesc prost, sar de la una la alta, să mă-ntrerupeți dacă nu-nțelegeți ceva. M-a sunat într-o duminică dimineața la Casa de creație de la Mogoșoaia. Eram după patru zile de filmare, în zori băusem coniac Dunărea, cufundasem un păianjen în sticla goală și pictam (sînt diletant, o fac din distracție n-am nici o pretenție) pictam așezat pe o scîndură pusă între două cuiburi de rîndunică...

— Asta nu se poate! făcu Mancataș. Iese din cîmpul logicii.

— Sigur că nu se poate, dar așa ziceam eu atunci. Pictam numai în albastru. Perioada mea albastră. Avusesem și o perioadă galbenă, de trei săptămîni, o decănile de zinc. Fumam pipă, să văd dacă puii de rîndunică străbat. Și asta iese din cîmpul logicii. Să vă spun drept, eram năuc — (Mancataș turnă bere) la fel de năuc ca atunci cînd am publicat un ciclu de poezii (dezastruoase, pe cuvîntul meu) despre pădurea Camnița. Dacă le-ați citit e dreptul d-voastră să cereți să fiu pus la regim de ciorbă de știr. Camnița e numele pădurii unde prindeam ciocănitori în copilărie. Le simt și acuma cum mi se zbat în palme și prin sîn mă furnică căldura penelor. Oh, sigur, eram mahmur și spuneam tot felul de tîmpenii. De pildă, un prieten scriitor, care bea cîte trei sifoane pe zi ca să se dezintoxice de tutun, m-a invitat să merg cu el pe lac, să pescuim, și eu i-am răspuns că lumea e învelită în foi de varză și dedesubt se consumă prea mulți obleți și vișine. Pe urmă am zbierat la lună: coniță, ai crescut ca o brîncă în

•O NUVELĂ DE FĂNUŞ NEAGU••

ca o limbă de cîine

plină zi... Uite, am să-ţi atîrn pe unu picioare sub burtă şi o să te schimb în vacă. M-am răzgîndit, pentru că mi-era lene să întind mîna pînă la ea, şi i-am zis : hai, te iert, du-te să te tăvăleşti pe spinarea a două ciocănitori şi-o să scoţi viermi din coaja pămîntului. Efectul coniacului, aţi priceput, nu ? Pe cînd mă certam cu luna, a venit Maria, fata de servici de la bucătărie, să mă anunţe că sînt chemat la telefon. M-am întors spre ea. Zîmbea. Un zîmbet larg şi slut sub bereta largă şi neagră... neagră aşa cum ar trebui să fie sicriele... Dragă, zic, lasă-mă în pace, sînt necăjit, am visat că trenul de Constanţa a tăiat un om. E o doamnă, a insistat ea. M-am înfuriat : Spune-i că am plecat să jefuiesc banca din Radu-Vodă.

— E un cîntec frumos acolo, zise Mancataş : „Cînd toca la Radu-Vodă".

Drace ! se miră Argova. Chiar asta a fost şi replica Mariei. La fel mi-a spus : E un cîntec frumos acolo : „Cînd toca la Radu-Vodă"... Îmi pare rău că n-am voce, cîntecul e într-adevăr frumos.

— În direcţia asta, nici eu nu stau mai bine, zgîrîi pereţii, făcu tuist Mancataş. Dar am o placă cu cîntecul ăsta. Îl cîntă unul, un ţigan... nu prea-i voie să zici ţigan, fetiţa mea le zice... Cum oredeţi că le zice ? întrebă el.

Argova ridică din umeri. Mancataş îl privea fix. Obrazul lui rotund, străpuns de vinişoare subţiri, părea făcut din cocă. Aştepta. „Haide, începarcă !" păreau să îndemne ochii ca de calmuc aţintiţi larg asupra lui Argova.

— Nu ştiu, mărturisi acesta.

— Rachetă cu fulgi, cîr 108.

— Foarte bună, rîse Argova. Am reţinut-o... Mai cu binişorul, mai cu răul, Maria m-a convins să ridic receptorul şi să ascult apelul acela ciudat : „Argova, te caut de mult, te aştept la 6 în Piaţa Romană, sub portretul tău".

— Şi v-aţi dus, zise Mancataş. Bărbaţii nu prea rezistă la invitaţii din astea. Fac puţin pe nebunii, dar pînă la urmă merg şi găsesc şi o scuză dacă e nevoie. Curiozitatea, sau ceva pe aproape.

— Aşa este. Cu toate că mă gîndeam că e caraghios să mă duc la o întîlnire... sub picioarele mele. M-am dus şi ea a venit fix la ora 6 şi-am invitat-o la barul Ambasador. Să fiu drept, am crezut, cum spuneaţi şi dumneavoastră adineaori, că-i una din fetele alea care aşteaptă, noaptea tîrziu, în spatele teatrului, ieşirea actorilor sau pe care le găseşti, cînd se antrenează fotbaliştii, într-un colţ de peluză, cu bărbia pe genunchi şi genunchii adunaţi în braţe. Prima întrebare pe care i-am pus-o a fost : de unde naiba ai făcut rost de ochii ăştia verzi şi mari ? Ţi i-aş lua şi i-aş da unei fete care mă iubeşte. Vroiam s-o intimidez. Mi-a răspuns : Atige are ochi şi mai frumoşi.

— Atige e fetiţa ei, zise Mancataş.

— Da, ştiu... mai bine zis, ea mi-a povestit, eu n-am văzut-o niciodată pe Atige. Atige e nume de tătăroaică. Zice că era la mare, pe un balcon, îşi aştepta soţul să vină de pe plajă şi o femeie care uda straturile de flori din faţa hotelului, striga : Atige, ia nuiaua şi întoarce lebedele alea, nu le lăsa lîngă statuie. Cînd s-a născut fetiţa, i-a dat numele ăla auzit la mare. O întreabă seara, cînd se joacă amîndouă în odaie : Atige, cît o iuneşti pe mămica ?... În lungime cît curge Dunărea înainte şi înapoi, iar în înălţime pînă la Doamne-Doamne şi mai sus.

— O creşte-n frica pentru Dumnezeu ? se interesă Mancataş.

— Probabil că da, zise Argova. Într-un fel îi dau dreptate, a suferit mult, bărbat-su a părăsit-o cînd Atige avea numai doi ani. Multe familii trăiesc anapoda. Se încheagă şi se destramă căsnicii c-o uşurinţă totală, asta e impresia mea... Doina, după ce-a părăsit-o bărbatul, ca să aibă cu ce se întreţine, s-a angajat casieriţă la un circ care pleca în turneu. I s-a permis s-o ia şi pe Atige. La Braşov, într-o noapte, cînd toată lumea dormea dusă (Atige, cică, dormea cu pumnişorii strînşi la piept şi funda albastră, prinsă în motul bălai, o făcea să semene cu o păpuşă) directorul circului a năvălit în odaia ei, forţînd uşa. I-a rupt carnea de pe braţe, smucind ca s-o trîntească sub el.

Mama lui de secătură, înjură Mancataş... trebuia să ţipe.

— Degeaba. Tipul o plasase socotit într-o cameră izolată de la mansardă. Nimeni din hotel n-ar fi auzit nimic... Cînd a simţit că nu se mai poate împotrivi, Doina a luat-o în braţe pe Atige şi s-a urcat cu ea pe pervazul ferestrei. Era hotărîtă să se arunce, iar ăla a înţeles că nu glumeşte şi a plecat.

— Toate astea vi le-a spus chiar din prima zi ? întrebă Mancataş.

— Nu, nu... După telefonul ăla ciudat, ne-am întîlnit de multe ori. Îmi văzuse portretul în cărbune, portretul care nu i-a plăcut deloc mamei şi i s-a părut că mă cunoaşte. „Am vrut să văd dacă tu eşti Argova." În tinereţe, la o serată, am dansat mult împreună. Ea venise în sat la noi, la o prietenă, eram în vacanţă şi am tocmit un acordeonist. ...Poate că mă înşeală memoria... nu, nu mă înşeală... şi ăla de atunci cînta la fel de trist „Crăişor, te-avîntă-n riul cald". Ce melodie largă, i-auziţi, parcă-ţi suflă vînt de toamnă în suflet.

— Ăsta e orb, zise Mancataş. Tace, nimeni nu cunoaşte bine ce-i cu el. Le-am spus băieţilor de la Depou să nu-l mai lase între linii. Se poate întîmpla o nenorocire. Vara, cîntă în staţiile de pe linia Constanţa, iarna dispare, habar n-am unde, şi prin martie revine. Ceea ce e curios e că niciodată nu urcă în gările dinspre Bucureşti. E o zonă în care nu vrea să pătrundă, de care se fereşte.

— Cine ştie ce dureri va fi trăit pe-acolo, zise Argova, căzut pe gînduri şi orbul, ca şi cum l-ar fi auzit, stinse în burduf două note scîncite şi aruncă din gîtlej ca un croncănit :

„Pînă-n vad e cale de-un oftat"...

— N-aţi isprăvit, zise Mancataş moale.

— Ba da, zise Argova, am terminat. Am terminat prea repede chiar. Şi asta fiindcă mi-a venit chef să mă joc.

O cîrciumă din cartierul Cotroceni, situată în apropierea hipodromului nou. În stînga, parcul Institutului medico-farmaceutic. Toamna a schimbat în rugină măcinată frunza arborilor. Pe caldarîm zac, adunate în morman, maldărele de stuf careau îmbrăcat faţada cîrciumii, transformată, timp de o lună, în mustărie. Se aşteaptă camionul care să le ridice. Un picol, cu bluza pătată de bulion, sparge gheaţă la bar cu un ciocănaş de argint. Intră frig pe sub uşă, la munte a nins — prima zăpadă — caloriferul, ascuns sub o perdea de culoarea tutunului, sfîrăie încet. Argova mănîncă pastramă de berbec. Doina a ciugulit cîteva frunze de salată tîrzie şi cercetează atentă peretele din stînga barului. Începînd de la lambriul de lemn murg, înalt de un metru şi pînă la tavan, douăsprezece femei, la distanţe de cîteva palme una de alta, cîntă la harpe. plutind peste un val străveziu — apă şi nisip cald şi stele, amestec ireal, dar plăcut, odihnitor.

— Ce-ai descoperit ? întreabă Argova, surprins de tăcerea care s-a aşternut între ei.

— Ceva care mă amuză. Uită-te bine la femeile de pe perete. Nu sînt douăsprezece. E aceeaşi femeie care se repetă de douăsprezece ori.

— Într-adevăr, recunoaşte Argova. E aceeaşi.

Picolul a tras cu urechea. Intervine :

— E iubita lu' scenografu'. Ea şedea colea pe scaun şi el o picta. Cît a durat treaba, au băut amîndoi o găleată de whisky.

— Închide uşa dinspre bucătărie, spune Argova băiatului. Vine miros de usturoi.

— Da, nea Manolache face piftie.

— Du-te şi închide-o.

Şi către Doina :

— Suporţi o clipă de adevăr ?

— Ascult.

— Doina, eu nu sînt Eugen Argova. Seamăn cu el, dar nu sînt Argova. Argova e plecat la o filmare în Ardeal. m-am nimerit întîmplător lîngă telefon cînd ai sunat tu şi am răspuns în locul lui. Eu sînt Matei...

— Matei şi mai cum ? întreabă Doina calmă.

— Matei Matei.

— Minţi.

— Îţi repet, nu sînt Argova. Sînt Matei Matei, o să te convingi cînd se va întoarce Argova.

— Şi cînd se va întoarce ?

— Cît de curînd. O dată cu prima zăpadă. Atunci vor trece să filmeze interioarele pe platoul de la Buftea.

— Bine, Matei Matei. (voce albă, nici un pic de tremur).

— Îţi pare rău ?

— Nu-mi dau seama. Nu ştiu. Dar pentru că te-ai folosit de o identitate falsă, te somez să mă aştepţi în fiecare seară, după cursuri, lîngă ceasul de la Universitate şi să mă însoţeşti la plimbare. O jumătate de oră de corvoadă...

— Urma un curs seral de şoferi, spuse Argova.

— Exact, zise Mancataş, e şoferul nostru pe camioneta care aprovizionează cantina. Acum patru zile am fost cu ea la Borcăneşti şi pe drum a schilodit trei iepuri. Ţine să mă înveţe să conduc, dar n-am nici pic de talent în chestia asta. Ştiu numai să fac să crească grîul.

— Agronom ?

— Da. Şi din cel mai scîrbos soi... De-ăla care-şi toceşte picioarele pînă la genunchi în cîmpie şi cînd zici că s-a săturat, o ia de la capăt. Cum s-a terminat povestea cu Matei Matei ?

— În chip ridicol...

Iarnă geroasă. Un praf de zăpadă rece şi sticloasă s-a închegat în piatră. Un fel de polei nenorocit, specific iernilor bucureştene. La cinematograful Patria rulează un film gunoios. Munţi de cartoane, muzică de jaz, june prim cu buze unturoase, care în momentul cînd se dezbracă smulge un suspin adînc femeilor din sală. Dar apare şi Parisul, filmat amănunţit din helicopter şi din unghi răsturnat, adică de sub podurile Senei. Argova a venit să vadă Parisul şi tropăie nerăbdător sub scoica de ciment prelungită peste coloanele groase de la intrare, aşteptînd să vină Doina şi să se deschidă uşile. În buzunarele paltonului are mere şi nuci poleite pentru Atige.

— Doina !

A apărut pe nesimţite, ca din pămînt. E îmbrăcată gros, un fular alb îi acoperă capul şi gîtul — a răcit pesemne — poartă mănuşi îmblănite, numai cu un singur deget, îl priveşte stingherită şi :

— Matei, l-am găsit pe Argova.

— Cum ?!

— L-am găsit pe Argova.

— Unde ?

— Am venit împreună. Mă aşteaptă la chioşcul de ziare de la Lido. Îţi mulţumesc pentru tot... Şi acum fug, să nu se supere.

Mulţime de oameni veseli, cu feţele aprinse de ger. S-au deschis uşile sălii, lumea se înghesuie la intrare, Argova, năucit, e împins lîngă perete. Doina a traversat. Izbind cu umerii şi coatele, Argova izbuteşte să iasă din aglomeraţie, se năpusteşte pe urma Doinei. Trecere oprită. Patru şiruri de maşini gonesc prin faţa lui spre Universitate şi spre Piaţa Romană. Intră între ele, un şofer îl ameninţă cu pumnul, miliţianul de la circulaţie fluieră şi, lunecînd pe tocuri ca pe patine, întinde în faţa lui, de-a curmezişul, bastonul de cauciuc.

— Lăsaţi-mă... Sînt Eugen Argova... Argova, înţelegeţi ?

— Şi ce-i cu asta ? Poate şi eu sînt Argova, dar respect regulile de traversare.

— Eu sînt Argova... eu, eu !

— Ute că şi eu sînt ! Bulatinul !

— Eu singur sînt Argova.

— Fără scandal, că te duc de gît la secţie. Şi eu pot să fiu Argova. Uite, chiar sînt Argova.

— Dar nu înţelegi ? Numai eu sînt Argova.

—Nu e Argova, nu e Argova.

Strigătul a ţîşnit de undeva de pe trotuar sau din maşinile care gonesc fără oprire.

— Sînt Argova... Sînt Argova...

— Ascultă, zise Mancataş, zăpăcit de repetiţia precipitată a numelui Argova, chiar eşti Argova sau Matei Matei ?

— Tovarăşe, făcu celălalt dezamăgit.

Dar sună telefonul. Secretarul ridică receptorul şi strigă în pîlnie :

— Alo, da ? Friguroasa, da, am înţeles... Vorbeşte domnule desluşit, ce, ai gîlci ? Cum ? !... Viu acolo, viu imediat.

Îngălbenise şi glasu-i tremura. Apăsă cu pumnul în furcă, sau se rezemă să-şi menţină echilibrul, pe urmă, muşcîndu-şi buza pînă la sînge şi aruncînd dreapta numai din cot, începu să învîrtă manivela aparatului, întărîtat, duşmănos.

— Procuratura. Da, da. Procurorul şef să se prezinte imediat la mine... Mancataş de la Comitetul raional... Miliţia. Căpitanul Ionaşcu, vii urgent aici... nimic. Trei minute — şi închise.

— Ce s-a întîmplat, îndrăzni Argova.

— E groaznic, spuse Mancataş. La Friguroasa, doi copii au căzut în puţul sec, ăla în care se aruncă stîrvurile de vite, iar în puţ erau şi patru cîini, căzuţi acolo mai demult, că nimeni n-a controlat, nenorociţii ! — şi cîinii i-au mîncat, sălbăticiţi de foame. Vino cu noi, dacă vrei, Doina Goşman e plecată dincolo de Friguroasa. Petrea Panait, treci la telefon, iei note şi răspunzi în locul meu.

★

Vînt fierbinte clătea gura soarelui la asfinţit căscată pe jumătate de zare.

Umbrele celor patru biciclişti goneau pe drumul adîncit de copite (nu găsiseră nici o maşină, toate erau plecate pe teren) măturau, diforme, iarba prăfuită, crescută pe sub scaieţii vineţi din marginea şanţului. Argova pedala alături de Mancataş. Lung — ajungea cu genunchii pînă la ghidon — se căznea să nu rămînă în urmă. În colţul gurii îi atîrna o frunză de măcriş pe care încerca s-o tragă cu vîrful limbii între dinţi. Mancataş, aplecat mult în faţă, cu părul castaniu căzut pe tîmplele groase, privea tăcut muchia drumului prin ochelarii de soare bombaţi, cu ramă lată şi cînd simţea că lanţul, avînd două zale în plus, e gata să sară de pe roata dinţată, se îndoia şi-l potrivea cu mîna din mers, fără să oprească. Pe faţa lui încinsă şi încordată sudoarea se alungea în dîre de praf.

Imediat după ei, ţinînd strîns firul cărării şi ocolind fiecare bulgăr de pămînt, venea procurorul de servici. Pălăria cu boruri largi, în genul celor mexicane, îi acoperea ochii cenuşii ou pleoape groase sub care licăreau, amestecate, o rază de somn şi una de soare. Iar departe în urmă, trăgea din greu căpitanul Ionaşcu, gras, congestionat, năclăit de transpiraţie. Centura cu pistolul ca o jucărie îi atîrna încheiată pe cadru. Era numai în cămaşă, vestonul îl împăturise şi-l vîrîse între şîmele portbagajului.

Stăbătură două planuri de porumb zdrobit de grindină — tulpinile rupte, peste care ploaia năpraznică îngrămădise ţărînă, se mişcau hîde şi cenuşii sub vînt ca nişte ţistari năpîrliţi şi traşi în ţeapă — coborîră, cotind pe după o cruce de fier înfiptă pe un vîrf de movilă, într-o vale cu deschidere largă. Se desluşeau în fund, sub linia orizontului, sate înfundate în pîclă subţire, iar dincolo de ele stîlpi de fum, staţionice vedenii ale cîmpiei.

Sub mal, o fîşie de păşune, apoi o limbă de lac plin de pipirig. Drumul se îneca şi apărea din nou peste vreo cincizeci de metri, acoperit de coji negre de noroi desprinse de pe roţile carelor. Sub mal, aşezaţi în iarba grasă cît rîmele după ploaie, doi bătrîni, paznici la cireada de viţei răspîndiţi pe coastă, jucau şeşti şi intră în apă, cu bicicleta în spinare.

— Dă-i şi copilului una.

— Mai bine îi umplu capul cu bube.

Trecură lacul şi se opriră să răzuie cu lama briceagului două lipitori păroase înfipte în carnea căpitanului Ionaşcu. Apoi, rulînd intens încă o jumătate de oră, ajunseră la Friguroasa. Nu intrară în sat. Puţul, săpat în marginea unui şir de ripe pline de bozii şi gunoaie, îşi vărsa duhoarea în albia secată a unui pîrîu. Un sergent de miliţie sta de pază cu arma la umăr, lîngă o prăjină în vîrful căreia flutura un caşmir negru. Sus pe muchia malului rupt, grămădiţi în cerc, aşteptau vreo douăzeci de bărbaţi şi femei. În sat bătea clopotul, lung şi deznădăjduit, femeile plîngeau, una din ele ţipa straniu — aah ! — şi ţipătul se frînge pe vale, înfiorîndu-te.

Mancataş şi Argova ascultară tăcuţi şi neputincioşi, procurorul, apăsîndu-şi batista pe nas, se apropie de gura puţului şi privi încordat înăuntru. Pe fundul gropii lătrau scăzut cei patru cîini.

— Tot aici sînt ? ! se miră el.

— Da, zise miliţianul, i-am scos ca să putem ridica ciolănaşele copiilor şi pe urmă i-am băgat la loc, pentru anchetă.

— Auzi căpitane, ce prostie ! făcu procurorul plin de dispreţ. I-a băgat la loc pentru anchetă !

— Eşti un capsoman, îi zise Ionaşcu sergentului. Adu patru oameni şi trage-i afară.

— A, domnule Barbule ! răsună deodată glasul lui Mancataş. Erai aproape şi şedeai ascuns. Vino, vino.

Barbu, preşedintele Sfatului popular din Friguroasa, se apropia încet, cu mîinile lungi spînzurîndu-i inerte pe lîngă trupul îndesat, greoi. Se opri şi-şi săltă pantalonii.

— Să trăiţi, zise el.

— Da, ştiu, se răsti Mancataş : să trăiţi şi bine aţi venit. În asta eşti tare.

— Cum s-a întîmplat ? întrebă procurorul.

— Nenorocirea, tovarăşe procuror, începu Barbu a se văicări. Cînd e să vină nenorocirea, vine şi din cer senin şi să te ferească Dumnezeu ! Copiii se jucau pe cîmp... Erau mai mulţi şi ce-or fi căutat ele, alea două fetiţe, pe-aici, nu ştiu. Sînt nişte oale sparte, uite colea, sub bozii, şi poate voiau să le ia urechile smălţuite.

— De ce nu era astupată gura puţului ? întrebă Mancataş. Cine răspunde ?

— Nu s-a umblat de mult la el. Or fi fost vreo doi pari puşi pe-acolo, dar...

— Cine răspunde ? tăie Mancataş.

— Tehnicianul veterinar Tunaru.

— Şi mai cine ?

— Şi eu... îngăimă Barbu.

— Idiotule ! scrîşni Mancataş. Idiotule.

— Sergent, chemă procurorul. Îi arestezi pe preşedinte şi pe Tunaru. Facem ancheta la poştă. Tovarăşe procuror, se răsculă Barbu... Tovarăşe Mancataş, nu se poate. Ce-s vinovat eu dacă a căzut năpasta ? Am fost prizonier, am mîncat o casă de urzici crude, mi-au căzut dinţii, ăştia-s dinţi falşi, placă. Smulse placa şi le-o arătă, strigînd fonfăit : „n-aveţi voie" ! (fixă din nou placa). Am luptat pentru cooperativizarea agriculturii, tovarăşe Mancataş, chiar dumneavoastră m-aţi propus spre decorare... De unde să ştiu eu că o să se întîmple nenorocirea ? Avem febră aftoasă în sat, mă ocupam cu salvarea animalelor.

— Puteau să-ţi crape şi o sută de gloabe, ăştia doi copii să fi scăpat. Ai cui erau ?

— Unul e al morarului... fetiţa ailaltă e străină, adică nu-i străină, venise la staţionar, e fetiţa tovarăşei Goşman.

— Atige ? ! întrebă Argova. Atige ! repetă el scăzut şi privi îngrozit spre Mancataş.

Acesta avu o strîmbătură dureroasă a feţii, parcă ar fi plesnit în el o bubă cu puroi. Pe urmă, scuturîndu-se, spuse procurorului, arătînd spre Barbu :

— Luaţi-l — şi, gîrbovit, ferindu-se să calce peste umbra lui Argova, se apropie de gura puţului unde cei patru oameni chemaţi de căpitanul Ionaşcu se căzneau, mînuind o funie lungă, petrecută pe roata unui scripete portativ fixat în gura gropii, să prindă în laţ cîinii sălbăticiţi.

În sfîrşit, prinseră gîtul unui cîine şi începură să-l urce, trăgînd de-a-ndaratelea, tăcuţi, cu gurile încleştate. Roata neunsă scîrţîia, lui Argova i se păru că doi pumni de greieri i-au înţepat urechile şi rod, trag cu ferestrăul ca să pătrundă în creier. Legănă capul să scape. Apoi, brusc, se opri. Un dulău fumuriu, cu limba atîrnîndu-i printre colţii rînjiţi, cu burta scobită, zbătîndu-se în spasmuri, pluti o clipă în aer deasupra gropii, — şi Argova simţi cum o gheară aspră i se zvîrcoleşte în stomac. Gura i se umplu de un val de greaţă, acru, năclăit, fierbinte şi un gînd monstruos i se înfipse sub tîmplă : „Atige, îşi zise, e în carnea cîinelui ăsta, ...Atige e chiar cîinele ăsta, sau toţi patru cîini"...

O bubuitură scurtă îi împrăştie gîndul. Trăsese căpitanul Ionaşcu. Glonţul întipărise în teasta cîinelui o rozetă care se căsca mereu şi din care gîlgîia sînge negru.

— Altul ! strigă Ionaşcu, ieşind dintre bozii. Călca rar, fiecînd ţeava pistolului de vipuşca pantalonilor ca să înlăture o şuviţă de fum cu miros de pulbere arsă.

Presimţindu-şi sfîrşitul, cîinii rămaşi în groapă începură să latre îngroziţi. Lătratul lor părea un hohot blestemat săltînd din străfundul pămîntului şi cei care lucrau cu scripetele cedară nervilor supraîncărcaţi, lăsară funia şi se porniră să arunce pietre şi bolovani. Furia lor, oarbă, fără rost, se transmise fulgerător şi celor de pe mal care se rostogoliră la vale, învălmăşind buienile şi gunoaiele puturoase.

Tropot greoi, însoţit de înjurături. Pietre, drugi de ciolane de cal culeşi de pe jos, hîrburi, rădăcini şi baligi uscate zburau ploaie spre gura puţului. Zadarnic răcneau Mancataş şi căpitanul Ionaşcu, vorbele lor se topeau neauzite în aceastâ colcăială fierbinte.

— Să-i înecăm cu pleavă din gunoaie. Daţi-le pleavă, să se umfle, javrele ! strigă piţigăiat o bătrînă cu gingiile vinete şi goale — şi zece sau douăsprezece femei se luară să răscolească mormanele de gunoi, ridicînd nori de pulbere care-ţi întorceau măruntaiele pe dos.

Scuipînd praful ce-i astupa nările şi gîtlejul, Argova făcu un salt pînă lîngă cîinele împuşcat de Ionaşcu şi începu să-l lovească cu piciorul, căzut şi el pradă acelei stări de nimicire care-i cuprinsese pe ţărani. Bătea îndîrjit, cu amîndouă picioarele — ghemotoace de păr fumuriu săreau în jurul lui, — şi din ce lovea mai mult, îndîrjirea-i creştea.

Furios, căpitanul Ionaşcu apucă mîna unei femei şi zgîlţîind-o din răsputeri, îi tună în faţă, fixînd-o cu ochii lui gălbui şi placizi :

— Proasto ! Ai intrat pînă la gît în găinaţ. Pupăză chioară. Opriţi-vă, lua-v-ar dracu şi lăsaţi-ne să ne vedem de treabă. Hei, Tepeş-nătîngu', urlă către un lungan care gonea să zvîrle în puţ un par ascuţit, îndărăt ! Zevzecule !

Tepeş-nătîngu' se opri cumpănind parul şi rîzînd prosteşte.

— Ca să vezi, rosti el. Ca să vezi.

— Da, îl îngînă Ionaşcu, ca să vezi ce guguman eşti ! Ia funia şi trage-o pe scripete, ordonă el şi omul se supuse, apucă funia în labele jupuite de vînt. Ca oile, fir-ar a dracului, urmă Ionaşcu moale. Acum, ca să-i împuşc şi pe ăilalţi, o să mă coboriţi în groapă ţinut de subţiori.

— Nu, de ce ? Îi scoatem imediat. Şi dacă-s leşinaţi, ştiu eu unde să-i întep ca să-i trezesc.

Se liniştiseră cu toţii. Singur Eugen Argova continua să care lovituri cu piciorul hoitului dintre bozii. Iarba, tocată de el, murea sub asfinţit.

Mancataş, enervat, sări peste un maldăr de cucută putredă şi-l prinse de umăr.

— Haide, ajunge, ţi-ai pierdut complet cumpătul — şi-l purtă în albia secată a pîrîului. Acolo, Argova îşi trecu palmele prin părul des, crescut numai de-o lăţime de deget şi-şi privi nedumerit pantofii negri, lustruiţi în blana cîinelui. Nu înţelegea nimic, privea rătăcit, cu gura săgetată de sete.

— Mă arde — îşi apăsa pieptul. Sînt bolnav. M-am îmbolnăvit, nu trebuia să vin aici. Eu n-am văzut-o niciodată pe Atige şi acum am bătut cîinele ăla... Mi-e greaţă, puneţi să mă badijoneze cineva.

Mancataş îl împinse la o fîntînă căptuşită cu tuburi de piatră.

— Ei ? întrebă el după ce Argova îşi cufundă capul în găleată.

— Mi-e rău.

— Trebuie să te ţii tare. Greul cel mare acum urmează. Doina e pe undeva prin satele astea. Mergem în Friguroasa să-i luăm urma şi pleci după ea. Trebuie ferită, înţelegi ? Nu putem să-i spunem de cîini. Nimic despre cîini. Atige a murit de altceva, o boală grea, fără scăpare, nu ştiu care, găseşti, întrebi, te interesezi, născoceşti... Sau îi spui adevărul, dar nu deodată. Mai stai aici încă două zile... şi lasă greaţa. Dă cu sabia în mama ei.

Îi apucă mîna şi-l trase pe cărarea ce suia printre ripe. Mai înainte, tot pe acolo, urcase procurorul cu Barbu, preşedintele sfatului. Urcau, şi către apus zarea se închidea roşie, clocotitoare. Ospăţ de sînge pe care-l devora, treptat, întunericul.

Cînd erau în muchia malului, Argova auzi îndărăt, în vale, a doua împuşcătură. Strînse umerii scuturat de friguri.

★

O găsi la lăptăria din Lunca-Argintaru unde Doina se dusese ca să încarce o putină cu caş pentru cantina Comitetului raional. Un felinar, brănit, dacă judecai după rotocoalele de fum pe care le scotea, nu cu petrol, ci cu untură, împrăştia o lumină turtită peste aria colindată de roiuri de muşte.

Argova se apropie de gardul făcut din scînduri lustruite cu rindeaua şi ascuţite la vîrf, şi o strigă.

Doina şedea pe un capăt de rogojină şi mînca fructe, alegîndu-le dintr-o ladă desfăcută. Recunoscu vocea şi împietri cu mîinile în poală. Şezu aşa, neclintită, pînă cînd Argova se apropie, trecînd prin faţa lăptarului chel, cu şorţ lung de piele atîrnat pe după gît, şi se aplecă asupra ei ca să-i atingă părul lung, nelegat. Atunci, ea se trase puţin înapoi şi se ridică avînd în ochi o mirare obosită. Era înaltă, totuşi pe lîngă el părea mică, istovirea din priviri i se prelinse şi în mişcări.

— Ce-i cu tine ? întrebă ea încet, fără unduiri, dar mistuită în ascuns de o bucurie feroce.

— Am venit să te iau. Plecăm amîndoi în seara asta, spuse el şi se sperie pentru că nu se gîndise la asta deloc. „Sînt dobitoc, vorbesc aiurea, mint şi mi-e frică de ce o să fie".

— Unde să plecăm ?

— La mine (începuse, nu se mai putea opri). Mancataş îţi dă voie. N-ai fost niciodată la mine. Mi-am făcut trei pereţi din sticlă în care ninge mereu. În cel din mijloc ninge albastru, în cei laterali ninge alb, zăpadă curată. Să vezi ce fulgi mari ! Dacă strîngi o sută, poţi să faci un om de zăpadă.

— Şi Atige ? întrebă Doina.

— Mai tîrziu. Întîi noi doi.

— Acum ! zise Doina.

— Nu, nu... vreau să înveţi ungherele casei singură. Şi pe urmă o aducem şi pe Atige care întoarce lebedele.

— Nu-ţi plac copiii ? Cu Atige o să te împrietenească repede... Bine, merg fără ea, dar cum mi-o fi dor, fug. Fără Atige pling mereu. Strînge caisele, îi spuse ea lăptarului, şi vezi că alea de dedesubt s-au borşit... Mergem, dar vreau s-o vezi şi tu pe Atige. Fac un ocol de-o oră...

— Nu e vreme, zise Argova, scăpăm trenul. Mancataş zice să plecăm acum, pînă nu se întoarce primul secretar din teren. Altfel...

Se urcară în maşină. Doina porni motorul şi ieşi în şoseaua pietruită. Un măgar, ţintat în frunte, rontăia un braţ de lucernă lîngă stîlpii podului de lemn.

— Mărgărit ! strigă Doina şi claxonă. Să-l vezi, zise ea, o porneşte, prostul, înaintea maşinii şi poţi să-l goneşti o noapte întreagă, nu iese din bătaia farului. Vrei să-ţi arăt ?

Şi, fără să mai aştepte răspunsul, acceleră. Măgărit izbi cu copitele în piatră şi se aruncă în galop către cîmpie, înspăimîntat. Doina rîdea, aplecată peste volan, atingînd cu fruntea cîinele de cauciuc prins cu şnur de un cîrlig, Argova, ghemuit pe banchetă, cu mîinile încleştate pe bara de metal din dreapta motorului, urmărea hăituiala animalului cu ochi de bezmetic şi buzele lui uscate se mişcau fără să închege cuvinte. „Fugi Mărgărite, fugi Ierusalime, Mancataş o să adune totul într-un sicriu plumbuit, a avut scarlatină, n-o poţi vedea, o s-o îngropăm în fundul cimitirului, iar eu şi Mancataş o să ştim că în sicriu e nimic şi Doina n-o să se mai întoarcă aici, Mancataş are prieteni în toate raioanele, o să-i aranjeze un transfer, undeva lîngă Bucureşti, iar Doina o să plîngă şi mă va uri : nu eşti Argova, nu eşti, nu eşti, Argova m-ar fi lăsat s-o iau şi pe Atige. Te urăsc Matei Matei, eşti un nemernic şi un ticălos, nu mai ricii cu unghia în cretă cîini albaştri, ai umplut casa cu cîini din cretă albastră şi din miez de pîine."

— De ce taci, Argova ? Spune ceva.

Erau între porumburi, Mărgărit rămăsese undeva în urmă. Doina oprise maşina şi-l privea din întuneric. Lîngă tîmplă îi atîrna cîinele de cauciuc.

— Nu ştiu, zise el... Nu sînt Argova.

— Jocul s-a terminat, rîse ea, şi aplecîndu-se, îi sărută dinţii umezi. Vino, îi spuse şi deschise uşa.

Pămîntul era cald, prin lan umblau şoapte necunoscute.

— Doina, zise el îngrozit. Nu vreau. Trebuie să mergem.

Ea îl îmbrăţişă şi-l purtă încet spre o căpiţă de fîn răscolită de vulpi.

— Doina, încercă el, nu sînt Argova.

— Taci, ceru ea, taci — şi-l aduse alături de claie.

El se cutremură. I se părea că stă lîngă o movilă de cîini.

— Vino, zise ea din nou şi se lungi goală în fîn, silindu-l să cadă alături.

— Sînt Matei Matei, repetă el, şi pe urmă nu mai avu cum să se împotrivească.

În clipa aceea răsări luna. Atîrna pe cer ca o iimbă de cîine şi cel care nu ştia dacă este Argova sau Matei Matei închise ochii, orbit.

Desene de NICA PETRE

PENTRU DEZVOLTAREA CONTINUĂ A ARTEI ȘI CULTURII DIN PATRIA NOASTRĂ ESTE NECESARĂ DEZBATEREA PRINCIPIALĂ, LIBERĂ, LA CARE SĂ PARTICIPE TOȚI OAMENII DE ARTĂ, A PROBLEMELOR DE CREAȚIE, DE TEORIA ȘI ISTORIA ARTEI, PE BAZA CONCEPȚIEI NOASTRE DESPRE LUME ȘI SOCIETATE.

Din Raportul C.C. al P.C.R. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român

ANCHETA GAZETEI LITERARE

INVITAȚIE LA O DISCUȚIE

CULTURA CINEMATOGRAFICĂ

răspund:

NINA CASSIAN

D. I. SUCHIANU

FLORIAN POTRA

DUMITRU FERNOAGĂ

IORDAN CHIMET

partea I

IORDAN CHIMET: Fenomenul cinematografic trebuie legat (mai mult decît atît, trebuie gîndit), prin orice element și pe toate planurile, de noțiunea de cultură. Filmul diferă de celelalte arte ale căror naștere și copilărie se pierd în negura vremii, nu numai prin precizia actului de stare civilă cu care își înregistrează apariția. Se deosebește și prin caracterul său esențialmente cult. Noi ne putem imagina oricînd în viitor artiști care în mod excepțional să se poată exprima cu strălucire, ascultînd de acel necunoscut impuls lăuntric și pradă unei mari emoții dar lipsindu-le orice reper de experiență artistică anterioară: un lamento liric în fața pierderii făpturii iubite, un dans de dragoste, un copil minune care prin muzică sau pictură să încerce să-și comunice tulburarea în fața unui univers halucinant pe care el și numai el îl vede astfel. Un film care să poată fi integrat artei anonime, folclorice, nu există, așa cum nu poate exista un cineast care descoperindu-și vocația peste noapte să lase o operă de artă autentică. Instrumentul pe care se exercită sensibilitatea omenească este o mașină și această mașină trebuie cunoscută și domesticită. Artistul trebuie dublat de un inginer în aceeași structură. O cinematografie își poate defini propria-i personalitate, căpăta caracter de universalitate, deveni artă, în măsura în care se lasă pătrunsă și absorbită de spiritul culturii pînă la cea mai mică rotiță a angrenajului său. Numai astfel filmul poate confirma speranțele legate de apariția sa. Fără cultură filmul rămîne ceea ce constatăm de atîtea ori cu tristețe resemnată sau cu disperare, o distracție elementară, o uzurpare a noțiunii de artă, o colecție oarecare de trucuri meșteșugărești.

Publicul acestei arte, omul simplu, omul de pe stradă, noi toți, oricum îi vom spune, este o realitate impresionantă, influențată de film și influențîndu-l la rîndul său. Puterea de difuziune culturală a cinematografului asupra lumii este uimitoare și revoluționară, prelungind și amplificînd rolul de ferment intelectual al cărții. „Dacă omul obișnuit, care, prins de dinamica vieții, nu are timp să citească suficient, știe cîte ceva despre traiul exploratorilor, despre moravurile eschimoșilor, despre inteligența furnicilor, — scria la timpul său Epstein, — el a învățat aceste lucruri nu datorită cărții, această cale analitică a cuvintelor abstracte, legate logic în cadrul sintaxei raționale, ci, pe calea emoționantă, intuitivă, sintetică a filmului, mai apropiată de realitatea concretă. În cultura generală a omului mijlociu, partea livrească și verbală este obligată a-și ceda preponderența unei părți imagistice în care elementele cele mai active sînt de origină cinematografică. Prin cultură trebuie înțeles nu erudiția unei minorități specializate prin studii îndelungate, ci acel fond disparat de cunoștințe cu care se îmbogățește spiritul fără să le caute în mod deliberat, ci doar exersîndu-și în chip firesc facultățile și care constituiesc dominanta unui climat mental al unei epoci. Cultură sumară însă excepțional de răspîndită, utilizată continuu și pretutindeni cu ajutorul căreia toată lumea este cultivată fără să știe; cultură pe care astăzi filmul o realizează într-o măsură mai mare decît cartea, hrănindu-ne memoria și imaginația cu imagini foarte vii". Pentru îndeplinirea acestei culturi subtile, care modelează continuu spiritul omului contemporan, e important ca filmul să aducă realmente ceva nou, pătrunzînd mai adînc în tainele sufletului omenesc, constituind mărturia unei puternice vibrații emoționale și intelectuale. Fără prezența primordială a culturii vom continua a ne afla pe ecran în fața unei povestioare oarecare, lucrată după rețetă, în care un personaj seamănă cu altul și întotdeauna la suprafață, cu reacții elementare ușor de anticipat, construcție arbitrară care nesocotește viața și pe care o înghite, cu cea mai mare ușurință, uitarea.

Procesul de cultură nu poate însă fi urmărit numai de la film către spectator. Curentul trebuie să curgă în ambele sensuri. Distracția de bilci a putut deveni prilej de emoție artistică numai în clipa cînd importante sectoare ale culturii anilor '20 s-au apropiat de rudimentul cinematografic, întrezărindu-i minunatele posibilități de sugestie. Cînd Elie Faure pleda pentru latura poetică a filmului. Cînd mișcarea artistică novatoare a epocii îi impunea răspunderea maturității de gîndire. Cînd cineclubburile, aceste inedite școli de inițiere artistică, au putut dezvolta curente de opinie în favoarea creației care-și devansa vremea: Eisenstein, Murnau, Stroheim, Dreyer, Gance. Fără spectatorul de cineclub inteligent și entuziast, cerînd la rîndul lui aceleași calități filmului, este greu de imaginat ce evoluție ar fi avut cinematograful pe drumul întotdeauna greu de parcurs care duce de la amuzamentul nepretențios la artă.

Poate că e util de a aminti aici greșeala care se face uneori de a considera publicul drept o masă compactă, nediferențiată. Un asemenea public absolut și desăvîrșit nu poate fi descoperit în nici o altă artă și arta ecranului nu face excepție. Noțiunea este compusă din cercuri autonome mai largi sau mai puțin largi și în care gustul și nivelul intelectual sînt primordiale. Noțiunea de cultură, de care vorbea Epstein, în accepția sa cea mai răspîndită trebuie ridicată, astăzi, la un plafon valoric superior. Efortul de depășire și de perfecție care viază pe orizontul fiecărei meserii este în egală măsură un imperativ necesar și pentru **profesia de spectator.** Arta zilelor noastre are nevoie de o inițiere prealabilă pentru a putea merge mai departe și pentru a avea garanția că este înțeleasă și că nu înaintează în gol, cum ar putea altminteri vorbi despre zbuciumul acestui veac, despre sensul istoriei, despre sufletul complex al omului contemporan? Ceea ce e imperceptibil în viață este imperceptibil și pe ecran. Cutele sinuoase, nuanțele existenței trebuiesc detectate cu aparate fine de înregistrare. Munca imensă pe care totdeauna o include opera artistică în structura sa trebuie să aibă un corespondent și în munca de inițiere pe multiple și diverse canale. O perspectivă culturală trebuie să existe pe acest plan în care fetișizarea criteriului comercial a deschis poarta de prea multe ori improvizației și lipsei de gust.

Cineastul, creatorul, este de asemeni un rezultat al unei multilaterale culturi. Filmul n-a încetat pînă acum să-și dorească autonomia, să-și caute un limbaj propriu care să-i aparțină în exclusivitate, fără a rămîne cu ceva dator nimănui. Eforturile sale pe această direcție sînt datorate unor oameni de cultură care au reușit să-l împrospăteze, să-l învioreze, să-l alimenteze cu entuziasm dar și cu experiența estetică a altor arte (teatru, arhitectură, pictură). Aportul literaturii în mod deosebit a fost și rămîne hotărîtor. Scriitorul contemporan își părăsește din ce în ce mai des poziția de admirator pasiv al filmului pentru a deveni creator iar aparatul de luat imagini capătă aceeași importanță ca și mașina de scris. Pasolini, Robbe-Grillet, Konwiki, Marguerite Duras, Jean Cayrol, Forbes, Grass, Ingeborg Bachman, Beatriz Guido, continuă experiența scenaristică a lui Faulkner și Caldwell care au lucrat în perioada antebelică în studio.

Pentru noi problema are aceeași pondere ca pentru oricare altă țară. Mai mult încă, tinerețea cinematografiei românești îi adaugă chiar un plus de interes. Respectăm încercările izolate ale pionierilor în anii de dinainte de război, dar lipsa de continuitate, caracterul disparat, improvizat pe care l-au avut de fiecare dată lucrările lor i-au împiedicat să se constituie într-o efectivă istorie a filmului. Practic, în opera de edificare a culturii după 23 August, noi n-am putut beneficia de o bază materială sau de o experiență artistică anterioară pe toate laturile creației. Socialismul a putut realiza acest salt total care duce de la nimic la creația organizată, semnificînd apariția vieții și filmul a putut intra astfel dintr-odată în perioada contemporană. O adevărată cetate a apărut, temelie indispensabilă fără de care arta ecranului ar fi rămas o producție artizanală făcută la întîmplare. Și suflul culturii care a prezidat nașterea cetății Buftea îl găsim sub diverse înfățișări în cursurile de specialitate „I. L. Caragiale", în caravanele cinematografice care colindă țara înfruntînd asprimea anotimpurilor. În lecțiile universității populare unde am întîlnit cursanți de toate vîrstele și de toate meseriile luînd studios notițe... Dar eu nu intenționez să fac aci un bilanț și nu trebuie să conving pe nimeni de o evidență. Pentru fiecare din noi însă evoluția în timp este marcată de semnul examenului de conștiință. Legea vîrstelor operează și în cinematografie ca și în oricare alt domeniu al vieții. Tinerețea filmului românesc s-a încheiat cu toate fireștile dibuiri ale începuturilor și poate și încrederea naivă că putem încerca mereu, timpul fiind undeva în fața noastră. Dar timpul e în noi și noi toți ne aflăm în fața maturității artistice. Ni se cere mai mult, noi înșine ne cerem mai mult și e greu ca cineva, oricare dintre noi, să fie absolut mulțumit de ceea ce a făcut pînă acum. Intrăm acum într-o nouă etapă de creație, în vîrsta plină de răspunderi a roadelor. Noi înțelegem cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu din Raportul C.C. al P.C.R. ținut la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, adresate oamenilor de litere și artă: „să contribuie la satisfacerea necesităților spirituale ale oamenilor muncii", în spiritul celei mai înalte exigențe și competențe. Cultura, mărturie a vieții, este o creație de fiecare clipă (care nu cunoaște sau nu trebuie să cunoască întîrzierea, încetinirea ritmului, momentele de pauză sau de odihnă), trebuind să antreneze pe creator și spectator în același puls febril, în aceeași năzuință spre superior, în același efort de înțelegere.

Problema culturii cinematografice pe care, pe unele laturi, noi n-am privit-o cu destulă atenție, ni se pare hotărîtoare. O propunem spre discuție cititorilor noștri, rugîndu-i să ne trimită opiniile și observațiile lor, și să ajute la rezolvarea ei. Le cerem părerea ca unor specialiști, ei făcînd parte din problemă, fiind pînă în cele din urmă, problema însăși.

DESPRE REPERTORIU

NINA CASSIAN: Dacă în anii adolescenței cinematografici spectatorul obișnuit reținea, mai ales, numele actorilor și, prin repetiție vizuală, numele casei producătoare, astăzi, în cercurile cele mai largi se citează, în primul rînd, numele regizorului. „Un film de Bunuel", „un film de Antonioni" — acest fel de exprimare arată că operele cinematografice au căpătat învestitura și garanția unor semnături, personalitățile respective avînd dreptul să intre în istoria culturii. Vechea și constanta mea dragoste pentru film se potențează, deci, prin necesitatea de a fi la curent cu o artă care, prin operele ei de vîrf, a ieșit din stadiul dominant recreativ-industrial-comercial. E o artă care-și merită numele și a cărei cunoaștere îmi stimulează munca și gîndirea.

Cultura cinematografică aparține astăzi de drept culturii oricărui artist; ignorarea ei l-ar sărăci de o însemnată dimensiune contemporană.

Dintre factorii care edifică această cultură, cel mai important este însuși repertoriul de filme care ne este pus la dispoziție. Dacă în literatură, educația ți-o poți face și pe cont propriu, cumpărînd o carte, sau copiind, eventual, un volum de poezii, mai rar, — în materie de cinema depinzi nu numai de cantitatea și calitatea filmelor existente în lume, ci și de modul lor de difuzare.

Meritele sau defectele felului în care se face la noi difuzarea pot constitui obiectul unei discuții aparte. Aș vrea doar să spun că multe dintre filmele de seamă, vechi și noi, premiate sau nu, — ne sînt încă necunoscute la ora aceasta.

Să citățm, de pildă, numele cîtorva autori dintre cei mai reprezentativi, nu numai pentru istoria artei cinematografice, dar pentru istoria culturii contemporane în general: Fellini, Antonioni, Bergman, Orson Welles etc. Absența unora dintre operele lor de pe ecranele noastre afectează grav ierarhia de valori, criteriile de judecată și baremul sensibilității noastre.

Pentru distribuirea de filme mediocre se invocă de multe ori așa-numitul „gust al publicului", dar acest pretext e jignitor nesusținut de fapte decît într-o măsură nesemnificativă și contravine principiilor educative.

FLORIAN POTRA: Situația actuală a culturii cinematografice a publicului este nesatisfăcătoare, datorită cunoașterii incomplete și nu întotdeauna bine canalizate a producției mondiale, de la începuturile ei pînă în momentul de față.

După părerea mea, pentru remedierea acestei situații, trebuie să acționăm pe două căi:

A) O acțiune de **informare la zi**, adică de distribuire a filmelor în țară, **simultan** cu circulația lor pe piețele lumii.

B) O acțiune de **recuperare:** 1) a clasicilor filmului universal, de care în trecut nu s-a sinchisit aproape nimeni; 2) a valorilor create de diferitele cinematografii naționale și rămase în afara atenției noastre.

După cum se vede, ne aflăm într-o fază în care, în primul rînd, trebuie să asigurăm publicului informația, cunoașterea directă a filmelor.

DUMITRU FERNOAGĂ: Se spune că este greu să importi numai capodopere.

Știam acest lucru! Dar socotesc că printr-o mai atentă cercetare și selecționare se pot găsi din cele 3000 de filme produse anual în lume, un număr de 150 filme — număr care reprezintă totalul anual al premierelor oferite de D.R.C.D.F. spectatorilor.

O primă selecționare a valorilor se face în cadrul festivalurilor internaționale ale filmului, iar o alta de către critica de specialitate din fiecare țară, care stabilește anual cele mai importante filme produse și difuzate într-o stagiune cinematografică.

Dacă analizăm cîte din aceste filme „selecționate" sînt importate de către D.R.C.D.F., constatăm că, cu rare excepții, filmele valoroase sînt achiziționate după cinci-zece ani de la premieră, multe continuînd să rămînă necunoscute la noi.

Situația se datorează faptului că, în actuala organizare a serviciului Import-filme, acesta este lipsit de documentarea necesară muncii; cererea filmelor se face după ureche sau se așteaptă ca producătorii să-și ofere marfa. Se acceptă cu mare ușurință filmele trimise de către producător și, bineînțeles, acestea sînt în majoritatea cazurilor filme comerciale, slab realizate artistic.

Este cazul ca actuala activitate de import să fie îmbunătățită.

Ar fi foarte bine ca printr-o colaborare rodnică și continuă Difuzarea filmelor să folosească experiența și documentarea criticilor de film. Secția de critică a A.C.I.N. ar putea sugera serviciului de import care sînt cele mai importante filme care ar trebui importate, urmînd ca D.R.C.D.F.-ul să solicite producătorilor filmele respective.

Mă gîndesc că ar fi normal ca repertoriul cinematografic să fie format din filme contemporane (toate școlile, tendințele și mari realizatori) și filme clasice, dar și marile capodopere ale cinematografiei mondiale ar trebui reluate periodic pentru a permite noilor generații să cunoască aceste valori culturale.

O altă problemă a repertoriului o constituie lipsa totală a unei acțiuni comprehensive și de perspectivă în ceea ce privește importul filmelor de scurt-metraj.

În întreaga lume se produc astăzi mii de scurt-metraje. Se vorbește foarte mult de valoroasa școală a desenului animat iugoslav, de scurt-metrajul canadian, de școala documentară olandeză, de succesul animației și documentarul polonez, de școala newyorkeză, de documentariștii cubani, de desenele animate americane.

Dar, D.R.C.D.F. nu a importat decît un număr nesemnificativ de filme din Cuba și Polonia, restul este socotit ca neinteresant din punct de vedere comercial și nu constituie o preocupare a serviciului import.

Trebuie ca și acestui gen, vitregit în prezent, să i se acorde ponderea normală în repertoriul cinematografelor noastre.

Publicul dorește să vadă scurtmetraje de bună calitate. Acestea pot fi obținute la prețuri convenabile sau prin schimb și pot avea un succes garantat dacă vor fi prezentate în multașteptatele cinematografe specializate (Timpuri noi, Cinematograf pentru copii etc.).

D. I. SUCHIANU: Cum este tratat publicul nostru cinematografic? Cum nu se poate mai nemulțumitor. I se dau filme care în definitiv nici nu-l cultivă, nici nu-l amuză, nici nu-l educă. Filmele bune costă scump? Se poate. Dar face, căci toată lumea e de acord, sper, că nici un instrument cultural n-are, ca filmul, atît de mare putere de a face bine oamenilor. Sau rău...

De altfel chestiunea prețului se poate rezolva ușor. Cea mai strălucită perioadă a cinematografiei a fost epoca 1930—1955. Filmele făcute atunci și-au epuizat de mult circuitul comercial, așa că se pot avea pe un preț de nimica. Și printre ele putem alege multe, foarte multe opere de mîna întîi.

Alege? Desigur, greu. Și cine ar trebui să facă această operație? Poate cîțiva din criticii cinematografici sau literari. Cultura și informația competentă, organizată, la zi, sînt, în acest caz, necesități absolute. Eu cred că ar fi foarte util; așadar:

Formarea unei echipe de critici și cronicari, care să știe să aleagă și care să fie învestiți cu următoarele funcțiuni:

a) să se informeze din presa internațională, din cronici și festivaluri, din articole citite și premii acordate, ce filme valoroase s-au realizat în ultimii ani;

b) să înainteze un plan de propuneri conducerii Cinematografiei, în sensul ca să ceară trimiterea în România a acestor filme, pentru o eventuală achiziție;

c) să poată vedea de cel puțin două ori fiecare film (a-l vedea o dată este egal cu a nu vedea niciodată). Și mai ales să vadă filmul în condiții normale, nu așa cum se întîmplă acum la prezentările de la cercul de creație al Asociației Cineaștilor;

d) să aibă, între dînșii, discuții în care să nu fie voie să se pronunțe cuvintele: „părerea mea este că...", ci: „iată faptele care justifică alegerea noastră", fapte pe care ceilalți, adică colegii lor, le vor judeca sau nu după dovezi de frumusețe sau dovezi de cusur. Adică discuție onestă, bazată nu pe „eu găsesc că", ci pe „iată ce-am găsit eu aici, judecați și d-voastră...";

e) Concluziile acestor operațiuni să fie comunicate celor care hotărăsc cumpărarea filmelor. Cuvîntul acestui colectiv intelectual să atîrne greu în ziselе hotăriri.

Tot ei vor da acest ajutor și celor care achiziționează filme pentru arhivă, filme mult mai ușor de procurat decît cele noi, și care, intrate în repertoriul cinematicii, vor putea fi cunoscute și de marele public. Importanța rezolvării problemei culturii pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor a fost dezvoltată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul C.C. al P.C.R. ținut la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, care a spus:

„Progresul culturii socialiste se bazează pe cunoașterea și însușirea a tot ce au mai înaintat arta și cultura mondială, pe dezvoltarea largă a schimbului de valori spirituale între popoare. Este de aceea necesar să fie intensificate legăturile de colaborare cu oamenii de cultură și artă din țările socialiste, cît și din celelalte țări, asigurate condiții pentru un contact permanent cu viața culturală contemporană, pentru manifestarea tot mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale. Aceasta nu presupune însă atitudine necritică față de tot ce vine din străinătate, ci, dimpotrivă, impune spirit de discernămînt, o judecată proprie în aprecierea creației artistice și a operelor de artă".

Astfel, cultura cinematografică, a marilor mase de spectatori din țara noastră, va primi o atenție serioasă, o bază științifică de rezolvare.

TELE-CRONICA

TEATRU ȘI FILM

Una dintre atracțiile principale ale televizorului este, și ar trebui să fie, teatrul și filmul. Posibilitatea de a vedea de acasă un spectacol de teatru și film răscumpără fumătate din costul oricărui televizor. După părerea mea, porția telespectatorului ar trebui să fie de două filme și două spectacole de teatru pe săptămînă. Televiziunea noastră nu satisface această cerință întotdeauna, dar în ultima perioadă s-au făcut evidente progrese. Am văzut cîteva spectacole de teatru de real interes și cu o montare de ținută. În fruntea lor se află fără îndoială cel realizat de Dinu Cernescu cu Neînțelegerea *lui Camus. Dinu Cernescu, unul dintre cei mai interesanți și talentați tineri regizori de teatru din țara noastră (asupra căruia mai mulți cronicari dramatici au aruncat în ultima vreme cu prea multe pietre, fără grijă, contaminîndu-se unii de la alții), a avut curajul să aducă pentru prima oară în fața spectatorului român o piesă a unuia dintre cei mai fascinanți scriitori contemporani. Spectacolul a impresionat prin căldură și gravitatea interpretării, regizorul demonstrînd că știe cu răspundere și arta tragediei. Des-* Zorile *la 4,54 am mai pomenit într-o cronică trecută. Este una dintre puținele piese „proprii" pe care le-a achiziționat televiziunea noastră în ultimii ani. Conflictul a fost fără îndoială de serviciu, nimeni nu se îndoia de traiectoria pe care o avea de urmat fiecare personaj, peste care au căzut umbrele unui schematism clasic, dar regia, și mai ales actorii, au făcut totul pentru a scoate la capăt un spectacol sobru și onorabil. Au urmat apoi* Întîlnire la Senlis *de Anouilh,* Trei povestiri care merită povestite *de Dragun și* Trăiască tinerii căsătoriți *de Aldo Nicolaj. Ultima mi se pare a face parte din genul cel mai de preferat pentru televiziune, adică scurt, cu un singur decor, cu personaje puține. Florin Vasiliu și Rodica Sanda Tutuianu au fost buni, actrița fiind după părerea mea o bună comediană de film. E păcat însă că televiziunea noastră nu reușește să atragă, după atîția ani de existență, pe cei mai reputați dramaturgi ai noștri să colaboreze cu ea. Există ceva la mijloc care îi îndepărtează (înainte de a-i fi apropiat) pe scriitori de televiziune. În primul rînd, cred, ea nu prezintă garanția realizării unor spectacole de ținută la un nivel corespunzător, a unei reclame care să compenseze caracterul efemer al acestuia (cine a putut să-l vadă în seara respectivă, bine, cine nu, l-a pierdut pentru totdeauna). Pentru ca un scriitor să accepte să scrie o piesă pentru o singură reprezentație (pe care, ce-i drept, există o posibilitate de a o vedea cîteva sute de mii de oameni) trebuie să aibă convingerea că munca lui și-a atins pe deplin ținta. În această privință, aș propune redacției o discuție sinceră și concretă cu toți dramaturgii interesați în chestiune.*

În ceea ce privește filmul, televiziunea ne dă foarte multe filme românești (bune și mai rele, așa cum le știți) și foarte puține filme străine, de prestigiu. Aici e la mijloc, fără îndoială, o chestiune mai complicată, de contracte și bani, dar există în arhiva noastră națională nenumărate capodopere pe care ardem de dorința de a le vedea și revedea. Măcar două filme vechi pe lună, dacă nu pe săptămînă, filme pe care tinerii nu le știu, iar vîrstnicii ar vrea să le revadă.

În ce privește filmul produs de televiziune însăși, nici aici nu se stă bine. Cîteva pe an. Cel consacrat lui Eminescu a fost total mediocru. De ce nu sînt chemați regizori de la studiourile „București" și „Sahia" să facă filme scurte pentru televiziune? Fără îndoială că progresul sectoarelor de teatru și film de la televiziune se va simți numai în urma unei colaborări cu oameni de cultură de prima mînă.

Ion BAIEȘU

P.S. Semnatara unui articol în „România liberă" de marți mă apostrofează pentru severitatea cu care am vorbit despre ultimul „Val-Virtej". Eu am zis că emisiunea a ajuns la faîmenț, dînsa zice, milostivă, că e excelentă. Mă rog. Ceea ce mi-a plăcut însă foarte mult, a fost sfatul de mamă bună pe care mi l-a dat pe gratis, în final. Omul zice dînsa, e bine ca înainte de a scrie să se și gîndească.

Bravo!

I. B.

FĂRĂ FOTBAL...

Greu cu fotbal (ca al nostru), dar fără fotbal și mai greu. De unde și vorba românului: rău cu rău, dar mai rău fără rău! Vă declar cinstit că mi-e dor de o situație irosită, de o minge trimisă în plopi, de un program Pronosport cu șapte, opt sau nouă întîlniri de A, de o cronică a lui Teodor Mazilu asupra unui meci la care n-a asistat (locul lui în tribună rămîne neocupat cîte 30 de duminici în șir). Scurt, fotbalul lipsește de pe afiș și toate din jur par puțin mai triste. Nici chiar derby-ul de trap, care va avea loc duminică, departe de Capitală (lucru ce se resimte în registrul încasărilor), nu poate să ne scoată din cap ideea că fără fotbal toate par mai triste. Bun, rău, fotbalul ne arunca afară din casă. Derby-ul de trap a ajuns să incendieze doar imaginația copiilor (am auzit o femeie spunîndu-i puiului ei, care plîngea cu atîta plăcere, încît îți dădeau și ție lacrimile: „Hai, taci, potolește-te și o să-ți arăte mămica un cal"), pe cînd fotbalul...

S-a jucat în provincie pentru Cupa verii — inițiativa întreprinderii Loto-Pronosport — și oamenii s-au înghesuit cu mic cu mare să-i vadă pe bunii, dragii, răsfățații sau huliții noștri băieți. Seria din Moldova a fost cîștigată în chip strălucit de elevii lui Constantin Teașcă. Scorurile vorbesc de la sine — 10—0, 5—0 etc.

Mă bucur că această competiție a adus pe stadion un mare număr de spectatori. Asta înseamnă că fotbalul „aduce lume" pe orice vreme. Concluzia: cele 18 echipe de A (în cazul că s-ar adopta formula 18) ar avea pentru cine *să lucreze* tot anul...

Dezamăgirea, riul negru, gros și întortocheat, a sărit peste maluri, înecînd întreaga Craiovă. Primesc de peste Olt vrafuri de scrisori în care sînt mustrat (eufemism pus în pagină din spirit de civilizație de către subsemnatul) că am scris despre Știința Craiova că este (și este!) o formație oarecare, lipsită de tehnică, și dispusă oricînd să arunce mototol peste tușă, 1, 2 sau 5 adversari. Ce să fac, sînt nevoit să-i dezamăgesc în continuare pe tovarășii care-mi scriu. Știința Craiova practică un fotbal rudimentar (rog să recitiți toate articolele care se referă la stilul, sau, mai bine zis, lipsa de stil a celor de pe Jii, apărute în presă de-a lungul unui an) negîndit, cumplit de schematic. „Eh, mi se spune, nu dă Domnul să vii matale o dată la Craiova?!".

Cunosc bine Craiova, e un oraș frumos pe care l-am vizitat în repetate rînduri. Promit că voi fi acolo la primul meci al Științei din viitorul campionat. Dar lucrul acesta se va întîmpla, probabil, prin iarnă, pentru că, îmi închipui, în primele 4 sau 5 etape terenul din Craiova va fi suspendat de către federație, amendă dreaptă aplicată spectatorilor înfierbîntați de la meciul cu Progresul. Sticle, pietre, tinichele, șomoioage de cîlți, pantofi, lubenițe și mai ales pătlăgele aruncate în toren de către toți doljenii, gorjenii, și tot natul dinspre Bechet și Calafat.

Aștept iarna și zăpada care va să vie.

Fănuș NEAGU

BIENALA INTERNAȚIONALĂ DE TAPISERIE

Un al doilea mare eveniment artistic în plină desfășurare în Elveția la care participă și țara noastră, este cea de a 2-a **Bienală Internațională de Tapiserie**, oferită publicului pe toată durata sezonului turistic de vară, în fermecătorul oraș Lausanne, pe jumătate suspendat în platforme, arcade și piloni. Străzile în pantă abruptă, urcușurile și răscrucile strîmbe, sîrmele suprapuse și vitrinele etajate, dau orașului senzația permanentă de turism alpin. În schimb, în valea largă, la Ouchy, orașul întîmpină Lemanul cu brațele de flori ale grădinilor întinse pînă la plutirea legănată a lebedelor albe...

Expoziția, deschisă în monumentala clădire a Muzeului cantonal de Arte-frumoase, este organizată sub auspiciile **Centrului Internațional al Tapiseriei vechi și moderne**, al cărui sediu este Lausanne. Originală și utilă pentru arta plastică mondială, această instituție are propriu stabilirea unei iconografii și a unui repertoriu al tapiseriei vechi și moderne, precum și crearea de relații permanente între artiștii din toate țările prin manifestațiuni cu caracter permanent. Un album de prezentare a expoziției e în același timp și ghidul de artă al vizitatorului exigent, ca și milocul direct de contact cu întreaga mișcare desfășurată în jurul acestei muze sle cărei unelte încep cu acul și gherghefuI, ajungînd pînă la imensul război de țesut.

La 15 iunie 1962 s-a deschis prima Bienală din inițiativa însuflețitului artist francez Jean Lurçat, președinte a celei de a 2-a, lucrările prezentate acum 3 ani avînd un caracter figurativ dominant. Actuala Bienală se desfășoară sub semnul nu atît al abstracționismului, dar mai ales sub al inspirației de poezie și vibrație a culorilor și materialelor...

Vizitarea expoziției nu se poate face nici în fugă și nici pe sărite. Contactul cu tapiseria de inspirație modernă egalează cu bucuria unei revelații și cu descoperirea unui nou sentiment ascuns pe undeva prin neștiutele cute ale sufletului nostru.

Din armonie în armonie și din sală în sală, se parcurg veritabile spații concrete de artă : 86 de artiști din 25 de țări reprezintă tot atîtea puncte de plecare spre culmile unei arte în plină dezvoltare.

O selecție ilustrativă e greu de făcut, iar alta permită dintr-o critică de artă e și mai dificilă. Expoziția nu are criterii sau limite rigide. Libertatea inspirației, subiectul și materialul de lucru, el însuși sursa exigenței artistice pe care o demonstrează expoziția.

Inovații de tot felul dau nota generală de originalitate și de interes major sporite de emoția fiecărui vizitator în fața lucrărilor prezentate. De la împletitura groasă, mai primitivă, la egalitatea clasică și fină a țesăturii, apar o serie de efecte noi, uneori pe aceeași piesă. În covorul ei, Jagoda Buic (Iugoslavia), conceput pe tonuri stinse de maron și gris pe negru, născocește un veritabil joc de structuri cu punctul maxim realizat printr-un medalion central mițos... Artiștii francezi și austrieci, cei din Brazilia, Grecia, Spania se exprimă prin contraste sau armonii de culoare de-a dreptul emoționante. Englezii, simbolici. Iugoslavii, danezii, suedezii, mai concentrați. Arhitecturali, geometrici sau analitici, sînt artiștii elvețieni și austrieci. Sobri în culoare, polonezii. Foarte decorativi, americanii, cu o surprinzătoare economie de culori. Cehii, au nuanțe reținute în culoare. Japonezii, scînteietori în piesele lucrate cu fir de aur și argint...

Țara noastră e prezentă în catalogul expoziției cu 3 lucrări semnate de artistele Geta Brătescu, Emilia Niculescu-Petrovici și Mimi Podeanu. Dar o regretabilă deficiență organizatorică locală, survenită între timp, văduvește publicul vizitator de a le vedea pe cîteșitrele. Singura lucrare vizibilă e a Getei Brătescu, „Femei la lucru", expusă în lumina unui reflector : e o ilustrare figurativă cu nuanțe populare și pe alocuri cu binevenite accente de frescă.

Tapiseria Emiliei Niculescu-Petrovici, „Obiceiuri străvechi", e o dublă sinteză de tradiție realizată interesant pe formula echilibrului modern dintre idee și modul ei de exprimare.

A treia lucrare, a artistei Mimi Podeanu, e o împletire a elementului popular stilizat pe o compoziție personală originală... Covorul culcat pe podea, ca să stingă, în el pasul sonor, s-a ridicat să stea azi vertical pe perete, ca un tablou. El vine să înfrumusețeze spațiul de locuit și să învioreze betonul arhitecturii actuale. La noi, scoarța, ștergarul, macatul, devenite azi în limbaj de artă „tapiserie", au îmbrăcat din străvechi pereții, ferestrele, casa prin străduțele priceperea și răbdarea femeii, actualmente artist, dîndu-i omului întors de la muncă, în lină, în șl bomgnic, prospețimea permanentă a cîmpului, izvoarelor și pădurilor lui. Azi, Europa descoperă în tapiserie petecul de viață, culoare și emoție care lipsește, iar Expoziția din Lausanne îi dă un binevenit și valoros certificat de artă. Evenimentul bucură unanim și dă pentru viitor certitudinile unei perspective de noi căutări și aflări și de îndrăznelț paralele sentimentelor frumoase ale artiștilor îndrăgostiți de chipul nou al muzei milenare...

Eaux-Vives, august 1965.
(prin telefon)

Baruțu T. ARGHEZI

CONTINUĂRI DIN PAGINA I

IMAGINI EDIFICATOARE

de pe moșii asupra drepturilor ce le conferea constituția burghezo-moșierească de atunci, mai mult sau mai puțin „belgiană", votată în 1866 : dreptul de vot cenzitar, dreptul la școlarizare, dreptul de administrare proprie a comunelor etc. În acest scop, delegații aleși de către congresul cu pricina s-au deplasat în repetate rînduri la sate, mai întîi în județele apropiate Bucureștiului, și au purces la înființarea de cluburi țărănești afiliate partidului. Mijlocul cel mai potrivit și mai lesnicios de propagandă printre țărani a fost răspîndirea unei broșuri tipărite la *Monitorul Oficial* — broșură care întrunea în același „corpus" : constituția, legea administrației comunale și legea tocmelilor agricole.

În mai puțin de un an s-au înființat cîteva sute de organizații la sate, pe la casele țăranilor mai isteți, mai cutezători. Seara, și duminica, se strîngeau acolo robii gliei. Li se citea în special legea de bază : Constituția. Așa că începură oamenii să ocolească cealaltă instituție, cea străveche : circiuma. Și totodată să asalteze autoritățile centrale, prefecturile de județe și Ministerul de Interne de la București, cu mii de jalbe în care denunțău fărădelegile moșierilor, arendașilor, ispravnicilor și vătășeilor, primarilor și jandarmilor rurali.

Urmarea a fost promptă. Intrați în panică, vechilii regimului au cerut și au obținut intervenția organelor represive. Într-adevăr, partidul muncitorilor — după 20 de ani de relativă libertate de propagandă teoretică la orașe — pusese degetul pe rană și zgîndărise buba cea mare, buba cu puroi a relațiilor coloniale dintre stăpînitorii latifundiilor și milioanele de robi ai pămînturilor întinse pînă dincolo de zarea ochilor...

Drepturile înscrise în Constituția din 1866 erau declarative pentru obrazul expus Apusului, erau o fațadă fardată — nu destinate să ajungă la cunoștința „țăranilor" care începuseră să le ia în serios...

Conducătorii propagandei socialiste de luminare a satelor, aleși de un congres legal, adică I. T. Banghereanu, fostul strungar de la Arsenalul Armatei și studentul Th. V. Ficșinescu, au fost arestați, judecați și condamnați la ani grei de temniță. Însăși Curtea de Casație le-a respins recursul, îndemnîndu-i să ceară regelui grațierea, grațiere pe care ei au respins-o cu demnitate. Sute și sute de țărani, care nu apucaseră încă să cunoască o boabă de socialism, le-au urmat soarta.

De atunci, au trecut ani. Parcă a fost un vis urît...

Ani însă de lupte : crearea unui nou partid muncitoresc, al partidului de avangardă, marxist-leninist, biruințele repurtate de Partidul Comunist Român în anii dintre cele două războaie imperialiste, Eliberarea, cucerirea puterii politice și economice de către muncitori și țărani, marile transformări revoluționare.

Fața întregii Românii s-a schimbat. În totul — și pentru totdeauna. Poporul se bucură de adevărata democrație, cea socialistă. Minciuna „constituțiunii" burghezo-moșierești de altădată a rămas de domeniul tristelor amintiri. Am evocat zilele negre ale Constituțiunii din 1899, ca să pun față în față două epoci, fiecare cu faptele ei grăitoare.

Azi, poporul are o Pravilă cu adevărat democratică, în care stă scris: Republica Socialistă România este un stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, puterea aparținînd exclusiv poporului, de astă-dată liber și stăpîn pe soarta sa.

Discutarea timp de aproape două luni a proiectului noii Constituții în întreprinderi și instituții, în mii de adunări de masă la orașe și sate, unde oamenii și-au spus părerea răspicat și cu însuflețire, a fost o dovadă strălucită a profundului democratism care stă la baza regimului nostru, a vieții noastre publice eliberată de orice constrîngere. Mai mult chiar : democrația noastră nu e statică, ci susceptibilă de noi perfecțiuni, pe măsura desăvîrșirii societății socialiste și a dezvoltării ei către un stadiu superior — orînduirea comunistă. În amplul său raport prezentat Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat cea mai clară și mai completă formulare a stărilor constituționale din patria noastră socialistă :

„O caracteristică fundamentală a regimului nostru este lărgirea continuă a democrației socialiste, participarea maselor populare la dezbaterea principalelor probleme ale politicii interne și externe a patriei noastre, la opera de construcție socialistă. Proiectul de Constituție garantează drepturile și libertățile cetățenești, dezvoltarea multilaterală a personalității umane". Și, în continuare, secretarul general al partidului nostru a arătat că : „Respectarea neabătută a Constituției, a tuturor legilor țării, a normelor de conviețuire socială stabilite în stat, înfăptuirea neștirbită și apărarea legalității socialiste, reprezintă o condiție de seamă a întăririi continue a democrației noastre socialiste".

Sentimentul încrederii noastre nestrămutate se sprijină tocmai pe marile realizări ale prezentului, pe care le consfințește Proiectul de Constituție. Noi privim cu optimism viitorul, fiindcă Partidul Comunist Român, călăuza noastră înțeleaptă, trasează cutezător jalonele înaintării spre culmile comunismului.

DESPRE TÎNĂRA NOASTRĂ GENERAȚIE DE SCRIITORI

mai simplu : ciobani și plugari / Cărora le plăcea să spună // Seara în jurul focului, poezii — „Miorița" și „Luceafărul" și „Scrisoarea a III-a... **(ibid).**

Prin urmare, ceea ce străpunge în poezie, este chiar fondul adînc al istoriei noastre, chiar în versurile care, ca să spun așa, privesc moartea în ochi. Efectul nu este mărunt : Dacă nici Mircea cel Bătrîn și nici Ștefan cel Mare nu erau tocmai oameni simpli — și nici în versurile magice ale lui Eminescu, dacă Shakespeare nu este tocmai Creația, cît o formidabilă cuprindere și răzvrătire a ei, nu mai puțin poemele lui Sorescu conving. Condeiul critic ar consemna cu regret o simplă vogă sau miticizarea acestui nume într-adevăr nou.

Dificultăți de statornicire au stîrnit, de mai demult, și versurile lui Nichita Stănescu, a căror aeriană fluență putea scăpa analizei sigure. Se punea întrebarea dacă poetul acesta, care se străduia să învețe cuvintele să iubească, stăpînea el însuși armele pentru dobîndirea adevărului liric asupra lumii noastre, sau, mai sumar, dacă era într-adevăr în posesia zăcămîntului de emotivitate care pecetluiește, în forme oricît de rafinate, desăvîrșirea în artă. Îl alătur cazului Marin Sorescu, deoarece și aici este vorba de un oarecare război, adică de un conflict aparent între formă și fond. La dreptul vorbind, acuzația nu a fost niciodată formulată deschis, dar tocmai de aceea primejdia ei stăruie. Fără îndoială, în poeziile lui Nichita Stănescu, „marile talazuri ce bubuie în noi", cum zicea N. Labiș, răsună în ecouri tot mai stăruitoare. Dar iată-l în recentul său poem „Intrare-n muncile de primăvară" **(Gazeta literară,** 29 aprilie 1965) vorbind despre inima poetului : „Inimă mai mare decît trupul, / sărind în toate părțile deodată, / și prăvălindu-se din toate părțile-napoi / asupra lui / ca o distrugătoare ploaie de lavă, / / tu, conținut mai mare decît forma, iată / cunoașterea de sine, iată / de ce materia-n dureri ia naștere din ea însăși / ca să poată muri". Și mai departe : „Ar trebui să alerg, mi-am zis, / dar pentru asta va trebui mai întîi / să-mi întorc sufletul / spre nemișcătorii mei strămoși / retrași în turnurile propriilor oase / asemenea măduvei. — / nemiscată / asemenea lucrurilor duse pînă la capăt..." Iar către final : „A te sprijini de propriul tău pămînt // cînd este iarnă, cînd iarna / își lichefiază oasele ei albe și lungi / și primăvara se ridică, / a te sprijini de propria ta țară / cînd, omule, ești singur, cînd ești bîntuit / de neiubire / sau pur și simplu cînd iarna / se descompune și primăvara își mișcă șnațiul sferic / asemenea inimii / din sine însăși spre margini..." În fine : „Dar mai înainte de toate / noi sîntem semințele, noi sîntem / cei văzuți din toate părțile deodată / ca și cum am locui de-a dreptul într-un ochi (...) Dar mai înainte de toate / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim în altceva / care poartă numele primăverii...". Sentimentul acesta, de a fi în mijlocul fenomenelor, a fi sămînță și a te sprijini de propriul tău pămînt, exprimat fără ocoluri și viguros, ne arată o nouă față, așteptată și chemată, a poetului.

Nu e întîmplător că vorbind despre pămînt, un poet și mai tînăr, Ion Alexandru, găsește accente asemănătoare : „Pretutindeni există, tu, pămîntule, / ars de roți, frămîntat de lumini, / supt de oceane / dar eu te știu dintr-un anume loc / și timp anume ; / mergînd sub turme de oi..." **(Pămîntul,** în **Gazeta literară,** 22 aprilie 1965). Poetul vorbește de „groapa bunicului meu peste groapa străbunicului meu, / / tatăl meu peste bunicul meu / și tot așa vechiul primar / peste străvechiul primar — vechiul popă / peste străvechiul popă, / vechiul sat peste strabunul meu sat". Pe asemenea meleaguri, de necurmată continuitate „Cei care vin în trecere pe la noi / cu ecusurile îngropate în mîna stîngă / și umerii plini de bătrînețe / se minunează ca în paradis". **(Ca în paradis,** ibid.)

O pagină frumoasă de **Istorie** semnează și George Radu Chirovici : „Noaptea, aici, la Posada. / trec pe lîngă mine țăranii / cu aceleași căciuli ca-n „Chronicon pictum" / și bate un vînt de vremuri, / și pe undeva, într-un pom, / își agită oasele deznădăjduite /verdele schelet al lui Carol Robert d'Anjou..." **(Gazeta literară,** 3 iunie 1965).

Simțămîntul acesta de recuperare a istoriei, simțit adînc de poeții citați, dornici să meargă la izvoare, este, poate, dominantă celui mai tînăr eșalon. Dar nu și singura notă de originalitate, și nici preocuparea lor unică. As stărui totuși asupra lui, deoarece îl aflu, surprinzător, creionat cu aceeași forță în versurile unor foarte tinere poete. Ana Blandiana, de pildă, își cîntă cu dezinvoltură, caii ei verzi din zicală : „Umbre verzi, caii mei noaptea-n treabă... / Brusc cînd dau primii zori se întorc pe pereți. / Stau cuminți toată ziua, adormiți și ridicoli / Și visînd roane lungi prin nămeți." **(Balada despre cali mei,** în **Luceafărul** 18 martie 1965.) Cînd îi deschizi însă volumul, aparent modest intitulat : **Persoana întîia plural,** te îmbăiezi imediat în mîndria unei generații care refuză solitudinea sterilă, a cărei candoare îi măsoară maturitatea, care nu poate fi jignită, deoarece își înfige multe aripi în trup, aripi ce n-o dor. Protejată de socialism, generația aceasta cîntă peisajul țării : „Coboară stelele-n munții mei / Și toate stelele de-aproape-s roșii / Vîntul își sparge-n ele albatroșii / Cu sînge galben și cu ochii gri". Și în poeziile Anei Blandiana, pămîntul iubește : poeta „ține timpul în mînă ca pe un pumn de cireșe / ce-mi curg printre degete, roșii / rotunde".

Cu început eminescian. Constanța Buzea în **Laudă României socialiste (Luceafărul,** 3 iulie 1965) strunind perioade ample : „De la nașterea privirii, și-a auzului, și-a mîinii, / De cînd fața mea formase primul cer în jurul ei, / De la gustul dimineții, și al frunzei, și al pîinii, / De la prima aventură în natură și-n idei, / E ceva ce ne sfîrșește în a spumega pe ape, / În a birui în fructe, în a rătăci pe sus..."

În versuri de o avîntată fervoare, trasează Gabriela Melinescu portretul tînărului de astăzi : „Numai și numai cine-i nepăsător / își smulge chipu-n-durerat din foc / își trage frigul peste față și-i rămîne / doar părul viu arzînd din loc în loc" **(Portrete,** în **Luceafărul)** sau peisajul Patriei : „Fără milă se poartă aerul / față de iarbă și vînt. / Trăim în tunelul de fluier / dintre cer și pămînt." **(Nașterea cîntecului,** ibid.)

Despre mănunchiul acesta de foarte tinere poete înzestrate ar mai fi multe de spus și tot așa despre noi și noi talente virile care apar mereu în viața literară, ca Grigore Arbore, Ionel Pop sau Dumitru M. Ion.

Dorința unei mai scurte incursiuni în proză mă împiedică să stărui asupra lor, deocamdată.

Nu voi mai putea, în scurtul timp rămas, să încerc a puncta în ace caracteristicile prozei celei mai recente, să vorbesc pe larg despre Fănuș Neagu și D. R. Popescu. Ultima carte apărută, **Iarna bărbaților,** impune un nume nou, pe care îl consemnez cu bucurie. Ștefan Bănulescu intră cu dreptul în proza noastră de tradiție, axat pe familiaritatea cu marii înaintași, și, fenomen pe care am încercat să-l evidențiez în poezie, capabil să manevreze unelte noi. La el, natura colcăitoare este chiar oglinda puterilor omenești nelimitate, de curînd dezlegate, privite de autor în chiar momentul cînd își află albia. Stilul pare stufos, fraza încărcată, pe cînd în realitate, notația este nervoasă, lucidă, sigură. Numelor noi, adaose eșalonului de proză, alătur pe acela al lui Valentin Berbecaru și al Sînzianei Pop, iar în lumea satirei pe Vasile Băran. Îmi pare că Berbecaru va ataca aspectele trepidante ale realității noastre, cu măsura unei experiențe autentice și cu mijloace viguroase.

Anticipațiile criticului au numai un dar stimulator.

Am vorbit de numele cele mai noi din presa noastră literară, pentru cititor și pentru creator. Datoria martorului mai vîrstnic este să-i struncască și pe unul și pe celălalt, să-i pună față în față. Sfatul lui Labiș rămîne mereu valabil : „... și stoluri de-nțelesuri / Rotindu-ni-se-n preajmă / se-nvălmășesc în zbor / Se rătăcește-n ceața lor aspră și-n eresuri / Cel ce se-nflăcărează prea ușor." Poezia aceasta se intitulează **Tinerețe (Gazeta literară,** 20 aprilie 1965). Mă gîndesc cu reculegere la versurile cu care ar fi întîmpinat astăzi Nicolae Labiș, tînărul etern, marele avînt social, care a și început să se reflecte în literatură.

Eșalonul alcătuit de tinerii poeți și prozatori, organic integrat în efortul convergent al tuturor generațiilor scriitoricești, pe care le continuă fiind totodată, pe linia valorilor autentice create de acestea, succesorul lor legitim, este animat de dorința de a face în lucrarea de artă o cît mai deplină evocare a realităților patriei socialiste, încredințat fiind că, așa cum se relevă în Raportul C.C. al P.C.R. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, numai „Abordînd în toată amploarea și măreția, cu înaltă măiestrie artistică, tema eliberării poporului, a profundelor prefaceri revoluționare din România, a relațiilor sociale și a vieții spirituale a oamenilor, reflectînd optimismul și vigoarea poporului, talentații noștri creatori pot făuri opere care să rămînă în patrimoniul culturii naționale și universale".

O MONOGRAFIE ION GHICA (I)

iată ceea ce s-ar putea să necesite o dezbatere, pe care o vom încerca către sfîrșitul rîndurilor de față, invocînd cum e și firesc, exemplul prietenului și corespondentului său, sărbătoritul de astăzi, Vasile Alecsandri. Dezbatere, oricum, de amănunt și de al doilea plan, care n-ar putea trece înaintea impresiei de ansamblu, ce se cuvine schițată, încă din prag, despre lucrare, și mai cu seamă despre infrastructura documentară a monografiei, în care D. Păcurariu își are, asigurată, partea leului. Bibliografia, copioasă, cu care D. Păcurariu își încheie lucrarea, înregistrează numeroase contribuții închinate lui Ion Ghica, atît în vechea cît și în noua noastră istoriografie literară. Vechilor contribuții ale unor N. Iorga, Gh. Adamescu, E. Carcalechi. N. Georgescu-Tistu, G. Zane, Tudor Vianu, G. Călinescu, etc., s-au adaos în anii din urmă, acelea ale lui Șerban Cioculescu, catalogul corespondenței lui Ion Ghica, întocmit de N. Liu, și, nu mai puțin, propriile contribuții ale lui D. Păcurariu, strînse în 1959 în volumul, cu osebire prețios, de *Documente literare inedite Ion Ghica.* Stăpîn pe întreaga literatură a subiectului, în marea ei majoritate, cum însuși recunoaște, totuși tangențială și de un caracter oarecum liric, D. Păcurariu și-a extins cercetările de arhivă și de bibliotecă, descuind sertare zăvorîte și scotînd la iveală manuscripte și scrisori inedite, de o valoare decisivă. În ce măsură opera aceasta de pionierat, care indică pe istoriograful de vocație și care ar putea fi urmărită în oricare din sectoarele monografiei, a pus la îndemîna lui D. Păcurariu materiale revelatorii se poate deduce chiar dacă ne limităm la două din capitolele monografiei, acela al stagiului petrecut ca guvernator al insulei Samos și acela al tentativelor de romancier.

Stagiul de guvernator al insulei Samos, post încredințat de Inalta Poartă și care i-a atras și titlul de bei (principe) de Samos, ocupă răstimpul dintre 1854 și toamna lui 1858, și înseamnă în cariera administrativă a lui Ion Ghica, un episod dintre cele mai meritorii. Chemat în acest post într-un moment de extremă tensiune internațională, ce avea să culmineze cu războiul din Crimeea, și cînd aprovizionările trupelor anglo-franco-otomane erau expuse pirateriei, Ion Ghica dovedește nu numai curaj și spirit de întreprindere, dar și un adevărat apostolat în convertirea cleftilor. Intru aceasta, demne de reținut sînt rapoartele reprezentanților străini din insulă, precum acela al reprezentantului englez, Marc G. Louis, către ambasadorul Angliei la Constantinopol, deshumare proprie din corespondența neinventariată a arhivei Ghica, din biblioteca Academiei, și-n care după ce se povestesc peripețiile în care se predă banda lui Moro, se pot citi următoarele aprecieri favorabile: „Faptul care face cea mai mare cinste d. Ghica, pentru neobosita sa străduință, va avea ecou departe, fiindcă scapă țările și coastele mării de un monstru, care ducea tulburări, dezordine și dezolare în comerț și în familii". Însă Ghica n-a fost numai mînă forte care a redat navelor siguranța de circulație, el a fost totodată și un mare și luminat administrator. Fostul dascăl de economie politică al Academiei Mihăilene și autorul unui proiect de reorganizarea învățămîntului din Moldova nu-și uită nici în mica insulă din Mediterana preferințele. La Vaty, capitala Samosului, va înființa, între altele, un gimnaziu purtînd numele lui Pitagora, patronul și cetățeanul de onoare al insulei și, la sugestiile soției sale, Alexandrina Ghica, un institut de fete, întreținut din fondurile guvernatorului său, cu însuși cuvintele sale dintr-o scrisoare de la 9 iulie 1856, către un prieten, pe care D. Păcurariu, o extrage din aceleași inepuizabile mape de corespondență neinventariată a arhivei Ghica : „Sunt atent, este un fel de a mă impune față de prejudecățile elenistice, și să pun în program un pic mai puțin din Demostene și un pic mai mult de cunoștințe uzuale. Regret că nu am pe cineva care să le predea muzica". Paralel cu aceasta, o școală de agricultură, așa cum prevăzuse și pentru Moldova și în proiectul pentru organizarea Comunei, o școală de marină, iar în satele din insulă școli elementare. Și guvernatorul pune la cale și alte acțiuni de interes obștesc : șosele pentru care apelează la oficiile fostului său coleg de la Sf. Sava, inginerul Alexandru Zane, o campanie de replantare cu migdali și măslini, atît de necesară în urma tăierilor excesive, o alta pentru protejarea monumentelor antichității, toate traduse în texte de lege aprobate de senatul insulei. Însă toată această activitate gospodărească, ce avea să-l sporească prestigiul, atît de mult că după plecarea din Samos, și mai ales în contrast cu urmașul său Aristarhy, un adevărat despot acesta, samioții, chiar cei ostili lui, aveau să-l regrete și să înțeleagă ce „comoară" pierduseră, dăunează intereselor politice, personale, ale lui Ion Ghica, ce nu puteau fi decît în țară. Și aici D. Păcurariu reconstituie în linii mari, dar pregnante, un tablou cît se poate de sugestiv al evenimentelor ce se pregăteau în principate înaintea Unirii și a alegerilor pentru divanurile ad-hoc. Prieteni din țară și simpatizanți politici, un Ion Ionescu de la Brad, un Bălăceanu, un Creteanu, un N. Ionescu, alarmați și de campaniile ponegritorilor lui Ghica, în frunte cu Știrbei, fostul domnitor al Valahiei, îl îndemna să se întoarcă. Un îndemn nu mai puțin patetic, și pe care D. Păcurariu îl smulge aceleiași corespondențe neinventariate, este acela al lui Jean Louis Gradovicz, de la consulatul francez din București, oferă însăși cheia acestei alarme. „Părăsește rezerva dumitale diplomatică, fii scria acesta, fă-te cunoscut în țară, căci strigătul general al retrogrado-zilor este : «Nimenf nu te cunoaște și dumneata nu cunosti țara!». El și-a părăsit țara ca să-și caute alta, nu mai e valah". Răspunzînd acestor apeluri, Ion Ghica pornește spre țară, în toamna anului 1858, cu gîndul de a deveni domnul țării. La București însă, notează cu subtilă și judicioasă ironie D. Păcurariu „planurile sale eșuează și, să recunoaștem, *nu spre râul țării"* (subl. ns.). Căci dacă mirajul domniei care l-a vizitat și pe Alecsandri în candidaturile pentru tronul Moldovei, ar fi dăunat poetului, concepțiile politice, oarecum antiunioniste ale lui Ghica, pe de o parte, și năzuințele și atmosfera țării întregi, pe de altă parte, ar fi generat un conflict, ce ar fi dăunat binului mers al țării.

Celălalt capitol, al tentativelor de roman, folosind o documentație întrutotul personală, este, într-un fel, și mai interesant, întrucît ne reîntoarce în sfera celor literare, ce, ele decid, cum bine gîndește D. Păcurariu, faima postumă a lui Ion Ghica și în același timp pun și capăt acelui punct obscur și litigios de istoriografie literară, de care aminteam. Orientat, prin temperament, și pregătire, către disciplinele pozitive și practice, Ion Ghica este în același timp dublat și de un temperament artistic, pururi veleitar. Dacă opera sa de literat, proprie, acea memorialistică din *Scrisorile către Alecsandri,* căreia D. Păcurariu îi acordă în monografie, cele mai înalte și din plin justificate atenții, este un rod al maturității, preferințele literare și chiar tentativele de roman sînt, la Ghica, de timpuriu, urcînd la anul 1835, cînd nu împlinise douăzeci de ani, cu tălmăcirea *Precioaselor* lui Moliere, de la a cărei îndepărtată lectură păstrez totuși o bună și înviorătoare amintire. „Regret că n-am pe cineva care să le predea muzica" spunea guvernatorul Samosului în epistola mai sus citată, în legătură cu școala de fete de el înființată în capitala Samosului, și detaliul polarizează în jurul lui toate acele referințe ale contactului lui Ion Ghica cu muzica. Cînd, cu mai bine de jumătate de veac în urmă, străbateam impresionanta alee ce duce la conacul din Ghergani și urcînd scările în odaia discipolilor mei, nepoții beiului de Samos, dar și ai Nababului, adăstam o clipă la parter pentru a depune omagiile mele în fața venerabilei doamne din căruior, văduva marelui om politic și neuitatului scriitor, știam că umbra din fața mea fusese o eminentă interpretă a pianului, dar nimic despre preferințele muzicale ale soțului său. Excelența paginii în care Alecu, eroul proiectatului său roman și redactorul gazetei „Racul", obligat să facă și cronica teatrală, o consacră spectacolului dat de compania italiană cu „Norma... capodopera al famosului maestro Bellini" și detaliile tehnice, anticipînd cunoștințele cronicarului muzical Nicolae Filimon, pagină asupra căreia vom reveni, ridică întrebarea dacă nu vor fi fiind și ele traduse, ca alte atîtea pagini din schița sa de roman, dacă nu cumva indică pe un mare amator și cunoscător al operei încă din vremea studiilor pariziene. În scrisorile către soția sa, din aprilie 1857, publicate în volumul de *Documente literare inedite,* în timp ce se îndrepta spre Samos, relatează cu lux de detalii un concert la Lady Stratford, dat de dl. Vely, care e tot ce a văzut mai extraordinar ca muzician, care cîntă cu o singură mînă, cea stîngă, și care are o forță de percuție uimitoare, ce omoară și piesa cîntată și pianoul. De altminteri, din toate sonatele lui Beethoven, singură *Patetica* a fost bine executată. Iar pe bordul vasului care-l ducea la Samos, a avut nenorocul să asculte de patruzeci de ori în două ceasuri „la donna é mobile", fals cîntată pe o rablă de pian, de „o tînără grasă, groasă și însărcinată". La Viena fiind, în septembrie 1871, ascultă, într-o înscenare și într-o interpretare admirabile, *Euryanthe* de Weber ; apoi un *Romeo* de Gounod cu o primadonă de 300 oka, „ce nu poate mulțumi", cîntăreață mediocră pe deasupra, deși trebuie să recunoască că a cîntat valsul „cu un gust deosebit", și cu un tenor al cărui glas ține distanța dintre privighetoare și măgar. Iar în catalogul corespondenței lui Ion Ghica, aflu că-n august 1872, în cazinoul din Vichy, unde-și făcea cura, asista cu fiul său Scarlat, la un concert al Carlottei Patti, care cîntă surprinzător, deși felul ei de înterpretare nu e pe gustul său, în timp ce pianista e lipsită de stil. Și, dintr-o dată, ne-am dus cu gîndul la concertele din 1869, pe care surora Adelinei Patti le dădea în țara noastră, pe care Eminescu le-a auzit în Bucureștii „Geniului pustiu", ca și la toate entuziasmele de epocă pe care benevolul lector le cunoaște poate din străvechiul meu articol „Carlotta Patti sau una din artiste" *Jurnal de lector,* completat cu *Eminesciana,* ed. Casa Școalelor, p. 213—234, 1944).

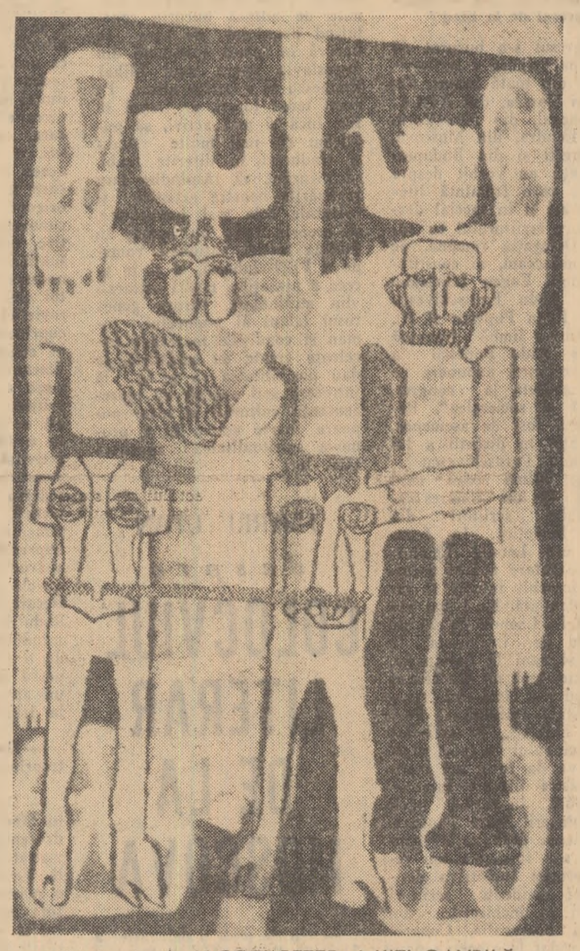

Tapiserie de IACOBI PETER și KITI GAVRILĂ

LIRICA ȘI TIMPUL ISTORIC

existență inedită, inerente existenței înseși, devenea modul cel mai firesc și în același timp mai original de negare a unei lumi incompatibile cu poezia. Aderînd la democrația populară, la socialism, legîndu-și destinul creației de realitatea nouă, socialistă, poeții noștri neagă, în numele acesteia, realitatea burgheză.

Din orientarea liricii către realitatea de azi, ale cărei mișcări, tendințe fundamentale caută să le exprime, a rezultat înainte de toate o vastă înnoire tematică. Viața nouă, a țării, mișcările sufletești ale omului care se avîntă fără temere în lupta cu destinul au devenit obiectul atenției stăruitoare și un permanent stimul al poeților. Existența contemporană e receptată natural, de sensibilități din cele mai diferite, ceea ce determină o mare diversitate de rezonanțe afective, lirice. Pluralitatea de tonalități personale emană însă dintr-o atitudine fundamentală comună, ce rezultă din consonanța vibrațiilor individuale, atît de variate, cu ritmul esențial al vieții din jur, sincronizarea trăirilor sufletești cu tendințele mari ale timpului istoric. Încadrarea în istorie e o caracteristică primordială a poeziei românești actuale, derivată din angrenarea acesteia în realitate.

Suflul contemporaneității animă toate resorturile cele mai profunde ale liricii românești de astăzi. Îl identificăm atît în creații de inspirație nemijlocit socială cît și în lirica intimă, în acea meditativă, de generalizare filozofică, în pastel. Modul nou, socialist, de gîndire, noua sensibilitate își pun amprenta pe toate producțiunile spirituale generate de existența în societatea noastră și poezia, întrucît izvorăște dintr-un fond de simțire contemporan, traduce cu toată diversitatea tematică și cu varietatea modalităților individuale de expresie ce-i sînt proprii, atitudinea umanității socialiste în fața vieții și a morții, a timpului și a spațiului, a iubirii și a destinului, a cunoscutului și necunoscutului. Practic, esența atitudinii fundamentale a omului nou se exprimă în raportarea permanentă a problematicii personale la destinul colectivității. Conduita insului e călăuzită constant de sentimentul solidarității cu acei de care îl leagă preocupări și idealuri comune. Devenită un simțămînt profund, de nezdruncinat, convingerea că existența individuală nu are sens în afara celei colective, conferă un conținut anumit întregi vieți sufletești, tuturor reacțiilor lăuntrice. Obsesia singurătății, atît de frecventă în poezia europeană (inclusiv românească) mai ales din ultimele aproximativ trei sferturi de secol, dispare, în consecință, cu toate implicațiile ei, din lirica noastră. Poetul nu se mai simte, ca odinioară G. Bacovia, „singur, singur, singur", înconjurat de un gol istoric „nici, asemenea lui Lucian Blaga, altădată, „fără scăpare în amiaza nopții". Înconjurat de dragostea și stima unor cercuri tot mai largi de prețuitori ai poeziei autentice, poetul vremii noastre nu se dorește nici un moment „mormînt închis la zgomotul de afară" ; se vrea, dimpotrivă, cît mai deplin angrenat în existența lumii înconjurătoare, în care simte cum

O prospețime nouă surîde și învie,
Ca de botez, de nuntă și ca de feciorie.
(Tudor Arghezi, *De ce-aș fi trist ?)*

...Notațiile acestea le-am scos dintr-un manuscris depășit, sacrificat. Ele nu conțin, evident, nimic original. Pun un accent, atît. Un accent în concordanță cu gîndurile noastre din aceste zile aurii, cînd elanurile insuflate de Congresul al nouălea ni-s potențate de bucuria celui de al douăzeci și unulea august al noii noastre istorii.

POȘTA REDACȚIEI

MAYER PETRE LIVIU: In „Perpetuum"... ar fi parcă ceva. In rest, jocuri formale de cuvinte, fără vibrație și fără ecou.

MARINESCU ANGELA : Aceleași lucruri pline de sensibilitate, aceleași freamăt discret, de bună calitate și de mari promisiuni, dar și aceeași negură dominantă. Așteptăm mai departe.

Nicolae Alungulesii, Emil Nicolae, D. Udrea, G. Iova, Dinu Duni: *Încă nu se văd progrese deosebite, semnificative.*

S. OPREANU : Este un pas înainte, în sensul profunzimii și amplitudinii. Dar e și unul amenințător, în sensul abstractizării și uscăciunii, în care vibrația, emoția, spontaneitatea tind să fie reprimate, stinse, acoperite de brumă. Nu trebuie să îngăduiți acest lucru, apărați-vă grația și prospețimea condeiului. Așteptăm vești mai bune.

MIHAI S. GREGORIAN : Stufoase, inegale, unele atingînd treptele poeziei, altele rămînînd pedestre, stîngace, surprinzător de primitive. Se pare că scrieți mult și ușor, ceea ce vă duce la „producția de serie". La stagnare în ce privește calitatea. Mai trimiteți, după un efort de concentrare și omogenizare și după o selecție mai riguroasă

MARIUS LUCIAN IONESCU : Cursivitate, oarecare siguranță și îndeminare, dar simbolul rămîne suspendat, nepătruns, lipsit de transparență. Mai trimiteți.

Birzan Haralambie, Ionel Alunișan, V. Ștefan, Trofin Spiru, Vaida Ana, R. V. S. București, Carolina Holban, Nicolae Baciu, Aurel Rogojan, Paula Ilioniu, Nicolae Stanciu, Mureșan I. Dumitru, Dal Adrian, Weber Helmut, Tudor Anescu, Tomșa Octavian, Exmir, Serbănescu Paul, D. P. U. Virgil Ionel Mazilu, I. Popa, Petre Muscel, Cohn Millo, Nicolae Mocioc, Angela Simion, Banta N. Eugen, Ioan Gr. Bălan, Gheorghe Zim, Coszma Mircea, Știrbu Lucia, Danciu Petre, Nică S. Ion, Camelia N. Popa: *Pagini de început, cu stîngăcii și nesiguranțe, dar parcă și cu unele semne bune. Mai trimiteți.*

A. CIUREA : *Am

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

d e v o r b ă c u:

Acad. VICTOR EFTIMIU *despre* CONGRESUL PEN-CLUBULUI DE LA BLED

De curînd a avut loc la Bled, în Iugoslavia, congresul PEN-clubului. Cerînd amănunte în această privință academicianului Victor Eftimiu, președintele secției noastre în PEN-club și conducătorul delegației noastre, d-sa ne-a spus :

— Pen-clubul este o instituție internațională de literatură, înființată imediat după primul război mondial cu scopul de a strînge laolaltă toți scriitorii de pe glob și a-i determina să militeze în favoarea păcii și înțelegerii între popoare. Sediul său este la Londra, de unde a și pornit inițiativa fondării acestei asociații de poeți, eseiști și **novelișți**, adică autori de romane și povestiri. Scurt timp după înființarea asociației, numeroase țări printre care și România au aderat la această inițiativă. Sînt 30 de ani de cînd conduc secția națională română a PEN-clubului și în această calitate am luat parte la congresele mondiale scriitoricești care au avut loc odinioară la Paris, Edinburgh, Praga, Budapesta, Dubrovnik, Aici, pe coasta dalmatină, la Dubrovnik, care mai demult se numea Raguza, congresul PEN-clubului, în 1933, a provocat retragerea delegației de scriitori germani hitleriști, prin declarația că nu aveau ce căuta în mijlocul unor literați ce propovăduiesc pacea, reprezentanții, exponenții unui stat care pregătea declanșarea unei noi conflagrații mondiale. Nu vom uita niciodată că hecatomba de victime din cursul celui de-al doilea război mondial, îl cuprinde și pe secretarul general al PEN-clubului francez, eminentul critic Benjamin Crémieux asasinat de naziști.

— Prin activitatea lor, secțiile naționale ale PEN-clubului contribuie deci efectiv la strîngerea legăturilor între membrii din diferite țări ai acestei asociații. Cum se realizează astfel de legături directe ?

— Cei mai cunoscuți scriitori de pe glob fac parte din PEN-club. Am avut norocul să-i cunosc personal, să schimb cu ei diferite idei, să le vorbesc de România, de literatura tînără a țării noastre, de scriitori pe care i-a dat patria noastră occidentului, de la Conrad Bercovici care a trăit și a scris în America, pînă la contesa de Noailles. Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Matila Ghica, Adrien le Corbeau (Radu Baltag) și Eugen Ionescu. Sînt foarte mulți la număr acei români al căror talent literar și-a dobîndit o faimă deosebită peste hotarele țării noastre, contribuind substanțial la cunoașterea ei în străinătate. Activitatea secțiilor naționale ale PEN-clubului dă cu atît mai mult un avînt puternic cunoașterii reciproce a scriitorilor din toată lumea. La Dubrovnik, în 1933, de exemplu, am cunoscut pe H. G. Wells, pe Jules Romains, pe Șalom Aș. M-am bucurat să reîntîlnesc recent, la Bled, scriitori de talia lui Ian Barandovski, președintele PEN-clubului polonez și, după cîte știu, cel mai vechi președinte de secție națională. In frumoasa localitate slovenă am întîlnit, cu prilejul acestui congres, oameni pe care nu-i mai văzusem de la Dubrovnik, în 1933. Unul dintre aceștia este romancierul Ivo Andrici, laureatul de acum doi ani al Premiului Nobel. El a funcționat pe vremuri la legația sîrbă din București și a scris cîteva povestiri cu subiecte din capitala țării noastre. Tot de vreo 32 de ani, apoi, nu-l mai văzusem pe romancierul Claude Avelline care, la Bled, a ținut o cuvîntare foarte frumoasă... Adaug în paranteză, fiindcă mi-am adus aminte : în timpul congresului din Raguza, președinte al PEN-clubului francez era Jules Romains, azi academician, om viguros la cei 80 de ani ai lui și care a participat la recepția oferită delegației române de către ambasada noastră din Franța.

— Ce teme au fost dezbătute la congresul de la Bled ?

— Congresul s-a bucurat de o amplă participare a scriitorilor veniți din toată lumea, din Japonia și Coreea, din Australia și Senegal, din New-York, Paris și Londra, din Moscova, din București și din Budapesta. Delegații au vorbit despre problemele care frămîntă literatura de azi și în special despre legătura scriitorului cu societatea. Delegația română, pe care o conduceam, se constituia din poeții Eugen Jebeleanu și Miron Radu Paraschivescu și criticii Radu Popescu și Al. Oprea. Intr-o limbă franceză impecabilă, Radu Popescu a făcut o excelentă expunere pe tema dezbătută la congres, „Scriitorul și societatea". Remarcabilă a fost de asemenea, o intervenție în discuții a lui Miron Radu Paraschivescu.

A fost prima oară cînd participau la un congres al PEN-clubului scriitori din Uniunea Sovietică. In fruntea lor era Leonid Leonov, a cărui cuvîntare a fost ascultată cu deosebit interes și îndelung aplaudată. Nu-l mai văzusem pe L. Leonov de 20 de ani, cînd ne întîlnisem la Moscova și apoi la Budapesta, — pe-atunci încă nu era cărunt ca azi cînd și-a lăsat să-i crească o mustață stufoasă... Participarea U.R.S.S., la activitatea PEN-clubului va spori prestigiul și va da forțe noi instituției noastre literare internaționale, pusă în slujba păcii și a înțelegerii între popoare. La încheierea dezbaterilor congresului, s-a formulat un vehement protest împotriva deținerii unor eminenți scriitori progresiști în închisorile din Spania și Portugalia. Congresul a procedat la alegerea noului său președinte internațional, desemnat în persoana cunoscutului dramaturg nord-american Arthur Miller, ale cărui piese au fost jucate cu mult succes și la noi, la București. Întrucît se hotărîse în prealabil ca noul președinte să nu mai fie tot un european, secția franceză a PEN-clubului propusese candidatura cunoscutului romancier de limbă spaniolă Miguel Angel Asturias, care a fost și la noi în țară, unde are mulți prieteni. Cum Asturias și-a retras candidatura în favoarea lui Miller, mulți din congresiști au opinat ca scriitorul guatemalez să urmeze la președinție peste 3 ani. Englezul Carver care este de 12 ani secretar general al PEN-clubului și care a desfășurat o activitate vie și rodnică în atribuțiile sale, a fost reales secretar general.

— Ați înregistrat unele aprecieri privitor la literatura și patria noastră ?

Prin contactul cu delegații români, celelalte delegații s-au interesat foarte mult de realizările literaturii noastre și nu puțini din congresiști și-au exprimat dorința de a vizita și cunoaște mai temeinic patria noastră, despre care zilnic, acasă la ei, află lucruri, din ce în ce mai interesante. E o certitudine că ne bucurăm de o deosebită simpatie în rîndul a numeroși scriitori (precum și cititori) de peste hotare și că literatura noastră, din ce în ce mai larg cunoscută în lume datorită eforturilor depuse de conducătorul poporului român, partidul comunist, cucerește admirația celor ce o descopăr. Ni s-au umplut inimile de adîncă bucurie constatînd prestigiul de care se bucură în lumea spirituală din Iugoslavia opera unui Mihai Eminescu și a atîtor altora. Pe acest teren totuși, ar trebui să fim încă și mai activi, să publicăm cît mai multe studii și traduceri în diferite limbi, să difuzăm, să răspîndim larg realizările noastre artistice și culturale cele mai importante, și aceasta cade nu numai în sarcina secției naționale române a PEN-clubului, ci și în aceea a atașaților noștri culturali din străinătate, cărora generosul talent al poporului român și condițiile materiale excelente create de socialism, le dau posibilitatea să se ia la întrecere mai energic cu reprezentanții culturali ai altor popoare foarte active în a promova spiritualitatea specifică țării lor.

TIBERIU UTAN *despre* COLOCVIUL LITERAR DE LA MOSCOVA

— Nu de mult o delegație a Uniunii Scriitorilor a făcut o călătorie în Uniunea Sovietică. Ce obiectiv a avut această vizită ?

— Delegația, din care au făcut parte prozatorii Dumitru Radu Popescu, și Nicolae Țic, dramaturgul Paul Everac, criticul literar Dumitru Micu și cel care vă vorbește, a participat la „o întîlnire bilaterală. un colocviu internațional pe tema „Chipul eroului contemporan în literaturile română și sovietică".

— Cine a participat din partea Uniunii Scriitorilor Sovietici ?

— Conducătorul delegației a fost distinsul critic V. Ozerov, redactor șef al publicației „Voprosî literaturi" (Probleme de literatură). In componența delegației sovietice au intrat cunoscuții dramaturgi A. Stein și A. Salînski, prozatorii G. Baklanov, I. Trifonov, apoi S. Dangulov, A. Bocearov, I. Druță, Andrei Lupan, L. Iakimenko, I. Edlis, E. Radzinski, I. Kojevnikov,

— Cum s-au desfășurat lucrările colocviului ?

— Baza discuțiilor au constituit-o două referate prezentate, unul de către Dumitru Micu, iar celălalt de către A. Bocearov. Colocviul a durat două zile ; a fost un schimb de păreri viu, prietenesc, în măsură să intereseze pe toți cei prezenți. La discuții au luat parte activă toți membrii delegației noastre. Ambele referate, ascultate cu deosebit interes, au prezentat puncte de vedere originale, reușind să-și atragă bune aprecieri din partea celor prezenți. Ele au fost un prilej de informare reciprocă asupra literaturilor noastre, constituind, împreună cu discuțiile care au urmat, o dezbatere interesantă a problemei aflate la ordinea de zi.

In puținul spațiu pe care îl avem la dispoziție pentru această convorbire nu am, desigur, posibilitatea să fac o expunere amănunțită a lucrărilor colocviului. Aș sublinia aici doar cîteva aspecte ale discuțiilor.

Scriitorii români s-au referit adesea — în spiritul preocupărilor noastre actuale — la necesitatea permanentă, vie, a căutărilor creatoare în domeniul oglindirii realității socialiste, precum și a mijloacelor de expresie. S-a subliniat trebuința organică pentru fiecare literatură de a fi reflexul sensibilității contemporane și de a se adapta ei. In atenția vorbitorilor a fost și o problemă ca aceea a multitudinii de procedee artistice, împotriva tendinței de a absolutiza o unică direcție artistică. O altă idee care, ca și cea amintită mai sus, a fost evidențiată, a fost aceea a necesității pentru fiecare literatură de a avea un orizont atotcuprinzător, de a cunoaște toate cuceririle artistice, oriunde s-ar înfăptui ele, subliniind fermitatea criteriilor noastre marxist-leniniste, spiritul de discernămînt. Colegii sovietici au înfățișat un tablou cuprinzător al situației actuale, al celor mai noi tendințe din literatura lor, dînd cele mai bune aprecieri contribuției românești la discuții. Ei au vorbit cu căldură despre literatura noastră ținînd să elogieze activitatea unor prozatori și dramaturgi români. De altfel, șederea noastră în Uniunea Sovietică a coincis cu două evenimente editoriale care ne-au impresionat în chip plăcut : a apărut culegerea antologică de nuvele românești **Soare pentru fiecare** și volumul lui Dumitru Radu Popescu **Ploaia albă**. Amîndouă cărțile s-au bucurat de o primire bună. D. R. Popescu a avut plăcerea să dea un autograf în inima Siberiei, la Irkutsk.

— Deduc de aici că ați întreprins o călătorie mai lungă.

— Da, am făcut o călătorie în Siberia, unde am vizitat hidrocentrala de la Bratsk, am vizitat Irkutskul, stepa baicală. Peste tot ne-am bucurat de o primire colegială. Ne-am întors mîndri de interesul și înalta apreciere pe care succesele tot mai mari ale poporului român, dezvoltarea impetuoasă, pe toate planurile, a României, le stîrnesc în rîndul oamenilor sovietici. La mii de kilometri de patrie am încercat cu toții, încă și încă o dată mîndria de a reprezenta poporul nostru.

EUGEN BARBU *despre* O CĂLĂTORIE ÎN CHINA

— Ce impresie v-a lăsat, ca scriitor, recenta călătorie pe care ați făcut-o în Republica Populară Chineză ?

— Nu sînt un bun povestitor. Cuvintele mă timorează. Prietenii mei au observat cît de prost relatez, prefer să scriu. Ca să vă liniștesc, vă pot spune că în carnetul meu de călătorie mai mult de 100 de pagini au și fost acoperite. Evident, e vorba numai despre niște note luate din fuga mașinii, despre scurte rezumate de lectură, paralele. Timpul va face restul. La drept vorbind, aș fi vrut să scriu imediat o carte mică despre China, într-atît m-a entuziasmat acest continent necunoscut pentru noi, arta lui milenară și mai ales minunata prezență a oamenilor, dar ocupațiile presante mă obligă să amîn pentru un termen, sper nu destul de lung, închegarea acestui volum, intitulat provizoriu **Mirifica lume chineză.**

— Cum este apreciată literatura noastră în China ?

— Vizitele făcute la Pekin, Nankin, Hanciou, Shanghai și Canton au fost marcate de vizite la filialele Uniunii Scriitorilor din R. P. Chineză. Aici am avut posibilitatea să aflăm unele lucruri în legătură cu ceea ce mă întrebați dv. Interesul față de țara noastră a crescut considerabil în ultima vreme și trebuie spus că oriunde am mers am fost întîmpinați cu o căldură neobișnuită. Stima de care se bucură scriitorul chinez în societatea țării prietene s-a transmis și asupra noastră. Am fost întrebați despre modul în care se fac documentările în România, despre condițiile de trai ale scriitorilor și mai ales despre felul în care operele noastre sînt cerute și înțelese de către cititori. Cifrele relatate au produs în toate locurile aprecieri măgulitoare. In China, traducerile din limba română mi se par însă insuficiente, lucru recunoscut și de gazdele noastre. Galan, Eusebiu Camilar și alți cîțiva. Am tratat, neoficial, apariția paralelă a două antologii, de proză și poezie, din autorii contemporani, în limba chineză și limba română. Cele două foruri de specialitate vor desăvîrși aceste proiecte, primite cu un interes real.

— Ce scriitori și artiști ați cunoscut și care este mijlocul cel mai bun pentru sporirea acestor contacte între oamenii de cultură ?

— La Pekin am fost primiți de către tov. Liu-Pai-Yu, ministru adjunct al Culturii, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.P. Chineză. Erau de față : Li-Ti, membru în conducere, și Han-Pei-Ping, șef al relațiilor internaționale ale Uniunii Scriitorilor.

La Nankin, între alții, am avut discuții cu Cian-So-Tu, vicepreședine al filialei din localitate; la Hanciou, cu Su-Țin-Vîn; la Canton cu Țan-Yun și Cin-Mu, vicepreședinți ai filialei; la Shanghai cu Pa-Cin, președintele filialei, Ie-I-Ciun, Cian-Pin, Lu-Man, Tu-Sian; Ha-Hua, Țan-Țî și Fin-Țun, cu toții, poeți și romancieri reputați.

In concluzie, a fost o călătorie superbă, un prilej de a ne face noi și minunați prieteni, departe de țara noastră, atît de admirată acolo, urmărită cu un interes extraordinar.

SEARĂ DE POEZIE ȘI MUZICĂ POLONEZĂ

In cinstea sărbătorii naționale a R. P. Polone, vineri după amiază, Uniunea Scriitorilor din R.P.R. a organizat, la Casa Scriitorilor din Capitală, „o" seară literar-muzicală.

Scriitorul Mihnea Gheorghiu, vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, membru în Biroul Uniunii Scriitorilor, a rostit un cuvînt de deschidere, în care a evocat solidaritatea poporului român cu lupta poporului frate polonez, împotriva fascismului. In continuare, dînsul a subliniat în mod deosebit legăturile multilaterale care există azi între țara noastră și R. P. Polonă, precum și perspectivele de colaborare în domeniul culturii.

Scriitorul Ion Brad, redactor-șef adjunct al „Gazetei Literare", a împărtășit impresiile sale de călătorie din țara prietenă.

Vorbitorul a scos în relief succesele literaturii poloneze actuale și a arătat, că scriitorii din patria noastră urmăresc cu viu interes aceste succese, ele fiind puse în slujba fericirii omului, a socialismului și păcii.

In cadrul programului artistic, George Mărutză, artist emerit, Octavian Cottescu și Geta Mărutză, actori ai teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" au prezentat poezii de Wladislaw Broniewski, Jaroslaw Iwaşchiewicz, Tadeusz Rozewicz, Leopold Staff, Tadeusz Kuliac, Jan Polkowski și Iulian Tuwin, în versiunea românească a poeților : Cicerone Theodorescu, Ion Horea, Veronica Porumbacu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Madeleine Fortunescu și Tașcu Gheorghiu.

Interpreții Emilia Petrescu-Cioroneanu, artistă emerită, solistă a Filarmonicii de stat, „George Enescu", acompaniată la pian de maestrul Nicolae Rădulescu, au interpretat lieduri de Chopin și Șimanowski, după care programul artistic a fost încheiat de un concert „Chopin" la pian, oferit de pianistul Cornel Gheorghiu, solist al Filarmonicii de stat „George Enescu".

Au fost de față Wieslaw Sobierajski, ambasadorul R.P. Polone, precum și membri ai Ambasadei.

Seara literar-muzicală la care au participat scriitori, critici literari, redactori și un numeros public, s-a bucurat de un frumos succes.

REP.

CE E NOU ÎN LITERATURA FRANCEZĂ

● *Cu o concisă, dar demnă introducere a lui Jean Paulhan a apărut la N.R.F. un masiv volum de* Omagiu lui Saint John Perse. *E vorba de o operă monumentală, împlinită prin contribuția unora dintre personalitățile proeminente ale literaturii veacului nostru : Proust, Eliot, Gide, Valery, Claudel, Ungaretti, Malraux, Larbaud, Aragon, Leon Paul Fargue, Francis Jammes, Lucien Fabre, Mauriac, Breton etc. Cele peste 800 de pagini, format mare, însumează, pe lîngă aprecierile de prestigiu și de specialitate emise de-a lungul unei jumătăți de secol, felurite alte documente și texte privindu-l pe Saint-John Perse.*

● *Trecînd de la erudiție la tromba constructivă, îmbinînd spiritul de sinteză cu suplețea dialectică, evoluînd cu subtilitate între estetică și scepticism, Jean-Jacques Mayoux a dat un portret critic al lui Joyce în care puterea de nuanțare se ia la întrecere cu cea analitică.*

● *La casa natală din Paris, aflată pe bulevardul Latour Maubourg, a poetei Anne de Noailles, căreia Octavian Goga îi amintea de originea ei brîncoveană, a fost inaugurată o placă memorială.*

● *Cu prilejul bine știut al aniversării marelui florentin, laborîosul critic francez Jacques Madaule, căruia lectorii îi datorează, între altele, două prețioase volume despre viața și opera lui Mallarmé, a publicat, în primăvara acestui an, un studiu tratînd despre Dante sau pasiunea nemuririi. E un remarcabil efort întreprins cu floretele inteligenței și ale minuției, de a reumaniza portretul celui ce a dat lumii „Divina comedie", scoțîndu-l din carapacea impersonalismului clasic.*

● *Un colectiv de peste treizeci de oameni de știință, sub conducerea profesorilor A. Briond și Henri Ed, publică o foarte valoroasă lucrare despre Psihiatria animală, privind comportamentele firești și patologice ale viețuitoarelor. De un deosebit interes atît pentru medici, psihologi, psihiatri, cît și pentru marele public, ea tratează teme ca „Aberațiile sexuale", „Sinuciderea și automutilarea la animale", „Hipnoza animală", „Variații și anomalii în comportamentul migrator al păsărilor".*

● *La festivalul de poezie ce a avut loc la Bendor, acea insulă a poeților și a vacanțelor marine unde s-au comemorat, anul acesta, două decenii de la moartea lui Paul Valéry, au participat numeroși scriitori și oameni de artă, uniți dintre ei veniți de la Cannes, unde tocmai se ținea, în acel timp, festivalul cinematografic. Sub conducerea regizorală a lui Jean Deschamps, s-au interpretat texte din vreo zece secole de poezie franceză și chiar străină (Rilke, Lorca), mergîndu-se de la Ronsard pînă la Cimitirul marin și de la Iambii lui Chénier pînă la Rimbaud. Printre participanții la discuțiile în contradictoriu pe temele aventură imaginară — aventură trăită, rol social — rol artistic, război — revoluție, s-au numărat Pierre Seghers, Gabriel Audisio, Guillevic, Louison Bobet etc.*

● *Am ales furtuna se cheamă volumul recent al scriitoarei Marie Chamming's, care la vîrsta de 19 ani, sub ocupația nazistă, intra în rezistență, tîlndu-i dat să cunoască, rînd pe rînd, înțelesurile noțiunilor de moarte și de frică, apoi cumplitele epuizări fizice și oboseli nervoase. Participantă și martoră la sabotări și lupte, la parașutaje și ciocniri, nu i-a fost mai puțin scutită viața acelor anotimpuri de cunoaștere a trădării unora, a arestării altora ori de brutalele măsuri de represiune sîngeroasă luate de Gestapo. Paginile sale o atestă.*

RAMSES AL II-LEA
(Statuie găsită
în curtea interioară
a templului
Herf-Hussein).

GAZETA LITERARĂ

COMITETUL DE REDACȚIE : **Tiberiu Utan** (redactor șef) ; **Teodor Balș** ; **Ion Brad** (redactor șef adjunct) ; **Ov. S. Crohmălniceanu** (redactor șef adjunct) ; **S. Damian** ; **Eugen Simion** ; **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică : **Rada Georgescu**

ATLAS LIRIC

GIORGIOS SEFERIS

Giorgios Seferis, laureat al Premiului Nobel pentru poezie (1963), s-a născut în anul 1900, în Asia Mică, la Smirna, vechea cetate Clazomena. În 1914, întreaga familie emigrează în Grecia. Și-a făcut studiile liceale la Atena. După primul război mondial, pleacă la Paris, unde urmează dreptul, pregătindu-se pentru diplomație. Alege în același timp poezia. Admirator al solitarilor Mallarme, Valery și Eliot, Seferis preia de la ei disciplina lor spirituală, rigoarea cu care minuiesc arta poetică, predilecția pentru expresia încifrată. Artist al cuvîntului, Seferis preferă, totuși, aproximația și zonele obscure ale sugestiei poetice. Sentimentul dezrădăcinării circulă obsedant în poezia lui, alimentat de amintirea tragică a emigrării pretimpurii din lumea copilăriei și accentuat de peregrinările continui impuse de cariera diplomatică.

Volume și poeme apărute : **Cintecul dragostei** (1926); **Citerne** (1932); **Legendă** (1935); **Primăvară după Isus Christos; Gimnopedia** (1936); **Caiet de studii** (1937); **Jurnal de bord, I** (1940); **Jurnal de bord, II ; Jurnal de bord, III.**

TREI STÎNCI

Butelie în mare

Trei stînci, cîțiva pini calcinați și-un pustiu paraclis ; și mai sus un același
peisaj copiat reîncepe :
trei stînci, într-o formă de portal, ruginite,
cîțiva pini calcinați, dați cu negru și galben
și-o căsuță pătrată îngropată în var.
Și mai sus tot așa de mai multe ori
același peisaj reluat, în trepte,
pînă la orizont, pînă la cerul primind amurgul.

Aici am ancorat să ne dregem vîslele
să învingem setea și să cunoaștem somnul.
Marea ce ne-a umplut de amar e adîncă
și necercetată ;
așterne-o imensă pace.
Aici printre pietre am găsit o monedă
și am jucat-o la zaruri.
A cîștigat cel mai tînăr, și nu l-am mai văzut.
Ne-am reîmbarcat cu vîslele noastre frînte.

REGELE DIN ASINI

„...Și Asini..."
„Iliada", II

Toată dimineața înconjurarăm acropolea ;
începînd din zona de umbră unde
marea
verde și fără sclipăt piept de păun
ucis,
ne-a primit, precum timpul, fără de nici o cută.
Vinele stîncii descindeau din înalt
răsucite vițe, goale, ramificate,
reînviind la atingerea apei, în timp ce ochiul
se lupta să scape obositoarei legănări
pierzînd din putere cu orice clipă.

În partea soarelui, un larg țărm deschis
și lumina șlefuind diamante pe marile ziduri.
Nici o ființă vie, porumbeii sălbatici plecați
și regele din Asini pe care-l căutăm de*
doi ani,
necunoscut, de toți dat uitării, și de Homer
— doar un cuvînt în Iliada, și acela nesigur,
aruncat ca o mască de aur funerară.
Ai atins-o. Ți-amintești acel sunet ? Gol în
soare
ca un chiup uscat, despresurat de țărînă ;
și același sunet în mare, stîrnit de vîsle.

Regele din Asini, un gol sub
mască
pretutindeni cu noi, dinapoia unui
nume :
„Și Asini ... și Asini ..."
și copiii lui, statui,
și dorințele-i, foșnet de vînt și de aripi,
în spațiile gîndurilor lui și, ancorate
într-un port dispărut, nevăzutele lui corăbii ;
un gol sub o mască.

Dincolo de ochii mari, de buzele curbate, de
pletele
în relief pe învelișul de aur al ființei noastre,
un punct întunecos călătorește ca un pește
în calmul de aurora al mării și îl vezi :
un gol însoțindu-ne pretutindeni.
Și pasărea ce și-a luat zborul, iarna cealaltă,
cu aripa ruptă,
sălaș al vieții,
și tînăra femeie care a plecat să se joace
cu dinții verii
și sufletul care caută cu-n răcnet lumea de jos
și acest ținut ca o frunză de platan pe care
o duce torentul soarelui
cu vechi monumente și actuale triști.

★

Și poetul întîrzie privind pietrele și
se-ntreabă :
există oare
printre aceste linii frînte, aceste creste, aceste
piscuri,
aceste adîncituri și rotunjimi,
există oare
aici unde se-ntîlnește drumul ploii, al vîntului
și al distrugerii,
există mișcarea feței, expresia
duioșiei
acelor ce s-au micșorat atît de straniu în viața
noastră,
care-au rămas doar umbre de valuri, gînduri
în nemărginirea mării,
sau poate n-a rămas nimic decît singură
apăsarea,
nostalgia apăsării unei vii făpturi
acolo unde stăm fără sprijin plecîndu-ne
ca și crengile salciei îngrozitoare, scufundați
în permanența disperării,
pe cînd galbenul curent cară lent în noroi
ierburi smulse,
imagine a unui chip împietrit în hotărîrea
unei eterne amărăciuni.
Poetul, un gol.

Soarele purtător de scut urca luptînd
și în adîncul peșterii un liliac speriat
se lovi de lumină ca săgeata de
scut :
„Și Asini ... și Asini..." Să fi fost regele
din Asini
pe care îl căutam atît de mult
prin această acropole
pipăind cîteodată cu degetele noastre
atingerea lui pe pietre ?

Asini, vara '38,
Atena, ian., 1940.

În românește de AUREL RĂU

* Asini : oraș antic din Argolida, aparținînd regatului lui Diomedes. In 1922 s-au făcut acolo importante săpături arheologice.

REDACȚIA : București — B dul Ana Ipătescu 15. Telefon : 12.94.44 ; 11.39.36 ; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon : 18.33.99. ABONAMENTE : 3 luni 13 lei ; 6 luni 26 lei ; 1 an 52 lei
Tiparul : Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25

40133